

9. 69 71 Δ 5
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Θεοφανοπούλου (Βασ. Α.)

Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ
ΚΑΙ Α' ΕΤΟΥΣ ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΕΩΝ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
803

ΕΝ ΑΘΗΝΑΪΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
44 ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ 44
1946

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

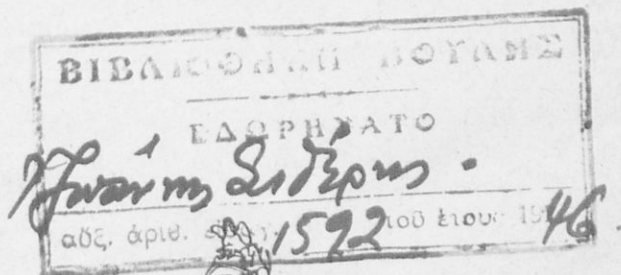

9 69 Π Δ/3
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Θεοφανοπούλου (Βασ. Α.)

Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
44—ΟΔΟΣ ΟΥΝΙΣΤΩΝ ΤΣΩΡΤΣΙΑ—44
1946

002
ΕΛΕ
ΕΤΕΑ
803

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα.

Μαρίνα Σαββανίδη

Μαρίνα Σαββανίδη
1971

Τυπογραφείο Α. Σιδέρη και Γ. Μπαντή—Βερανζέρου 24—Αθήνα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α' — ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Ἐπαναλήψεις

Ἐμπεδώνομε τὴν ὕλην ποὺ διδάχτηκε στὴν Α' καὶ στὴ Β' τάξη.

Ὁ μαθητὴς τῆς Γ' τάξεως πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ ἐμπεδώσῃ τὶς γραμματικὰς γνώσεις τῆς Α' τάξεως (ᾄρα σελ. 11—13 Γραμμ. Β' τάξεως).

Δεύτερο πρέπει νὰ ἐμπεδώσῃ τὶς ἀκόλουθες γραμματικὰς γνώσεις τῆς Β' τάξεως (ᾄρα σελ. 3—9 Γραμμ. Β' τάξεως).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Ἡ πρόταση

α) Σχηματισμὸς ὁμιλιῶν: .) μὲ μιὰ λέξη καὶ 2) μὲ δύο λέξεις.

Ἐρωτήσεις

(Γράφονται στὸν πίνακα καὶ στὰ τετράδια)

Τί κάνεις τώρα Γιῶργο ;

Ποιὸς παίζει ;

Τί κάνεις τώρα Γιάννη ;

Ποιὸς τρώγει ;

Ἀπαντήσεις

παίζω

ἐγὼ παίζω

τρώγω

ἐγὼ τρώγω

Τί κάνεις τώρα Μαρία ;	γράφω
Ποιός γράφει ;	ἐγὼ γράφω
Τί κάνεις τώρα Βασίλη ;	τρέχω
Ποιός τρέχει ;	ἐγὼ τρέχω
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε τὶς λέξεις, (τὰ ρήματα), παίζω, τρέγω, γράφω, τρέχω ;	τί κάνεις.
Πῶς λέγονται οἱ λέξεις ποὺ φανερώνουν τί κάνομε ;	λέγονται ρήματα

Γυμνάσματα

1) Ἀνοίξατε τὰ βιβλία σας καὶ βρῆτε μου 10 ὅμοιες λέξεις, 10 ρήματα, ποὺ φανερώνουν τί κάνομε καὶ τελειώνουν σὲ -ω χωρὶς τόνο : (δένω, κόβω, λύνω, χορεύω, φεύγω, θυμώνω, φωνάζω, πριονίζω, μουρμουρίζω, ράβω).

2) Μπροστὰ ἀπὸ τὶς λέξεις αὐτές, ἀπὸ αὐτὰ τὰ ρήματα, θὰ βάλετε τὴ λέξη ἐγὼ. (Ἐγὼ δένω, ἐγὼ κόβω, ἐγὼ λύνω, ἐγὼ χορεύω, ἐγὼ φεύγω, ἐγὼ θυμώνω, ἐγὼ φωνάζω, ἐγὼ πριονίζω, ἐγὼ μουρμουρίζω, ἐγὼ ράβω).

β) Σχηματισμὸς προτάσεων μὲ τὸ εἶναι.

Ἐρωτήσεις

Τί εἶναι αὐτό ;
Τί εἶναι αὐτή ;
Τί εἶναι αὐτός ;

Ἀπαντήσεις

γράφονται

αὐτὸ εἶναι καλαμάρι
αὐτὴ εἶναι γίδα
αὐτὸς εἶναι κόρακας κλπ.

Γυμνάσματα

1) Νὰ βρῆτε στὸ βιβλίό σας 10 ὁμιλίες, (10 προτάσεις), ποὺ ἔχουν μέσα τὸ εἶναι.

2) Νὰ βρῆτε μὲ τὸ νοῦ σας 10 ὁμιλίες, (10 προτάσεις), ποὺ ἔχουν μέσα τὸ εἶναι καὶ νὰ τὶς γραφετε στὰ τετραδιά σας.

γ) Σχηματισμὸς προτάσεων μὲ τὸ ἔχω.

Ἐρωτήσεις

Τί ἔχεις ἐσὺ στὸ κεφάλι σου ;

Ἀπαντήσεις

γράφονται

ἐγὼ ἔχω μαλλιά

Τί και τί έχει ή γάτα :

Τί έχει ή έλιά ;

ή γάτα έχει μουστάκια,
ή γάτα έχει νύχια
ή έλιά έχει κλαδιά
ή έλιά έχει φύλλα κλπ.

Γυμνάσματα

1) Νά βρῆτε στό βιβλίό σας 10 όμιλίες (10 προτάσεις), πού έχουν μέσα τή λέξη έχει.

2) Νά βρῆτε μέ τό ροῦ σας 10 όμιλίες (10 προτάσεις), πού έχουν μέσα τή λέξη έχει και νά τίς γράψετε στά τετραδία.

3) Νά σχηματίσετε όμιλίες (προτάσεις) για τόν ποινικό, για τό άλλογο, τήν κότα, τό περιστέρι, τήν πέρδικα, τή ρέγγα, τόν πεῦκο, τή χελώνα, τή συκιά, τό θυμάρι, τό σιτάρι, τό φεγγάρι, τό μάρμαρο, τό πετρέλαιο κλπ.

δ) Σχηματισμός προτάσεων πού φανερώνουν τί κάνομε.

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Τί κάνεις Κώστα ;

ἐγώ τρώγω μῆλα

Τί κάνεις Ἐλένη ;

ἐγώ γράφω τό μάθημα

Τί κάνεις μητέρα ;

ἐγώ ράβω τό φόρεμα

Τί κάνω ἐγώ ;

ἐσὺ ποτίζεις τὰ λουλούδια

Τί κάνει ὁ γεωργός ;

ὁ γεωργός ὀργώνει τό χωράφι

Τί κάνει ὁ χτίστης ;

ὁ χτίστης χτίζει τόν τοῖχο

Τί κάνει τό άλλογο ;

τό άλλογο τρώγει χόρτα

Πῶς ἐρώτησα για νά μοῦ εἰπῆς ποτίζεις ; τί κάνω.

Πῶς λέμε τίς λέξεις : τρώγω, γράφω, ράβω,
ποτίζεις, πού μᾶς φανερώνουν τί κάνομε ; ρήματα.

Γυμνάσματα

1) Νά βρῆτε στό βιβλίό σας 10 προτάσεις, πού μᾶς φανερώνουν τί κάνομε.

2) Νά βρῆτε μέ τό ροῦ σας 10 προτάσεις, πού μᾶς φανερώνουν τί κάνομε και νά τίς γράψετε στά τετραδιά σας.

3) Νά σχηματίσετε προτάσεις, πού φανερώνουν τί φωνές βγάζουν :
ἡ ἀγελάδα, τό πρόβατο, ἡ σφυρίχτρα.

ε) Ἐννοια τῆς προτάσεως ἀπλούστατη.

Ὅρισμός : Τὰ λόγια μὲ τὰ ὁποῖα φανερώνομε μιὰ σκέψη μας λέγονται πρόταση.

στ) Ἐννοια τοῦ ρήματος ἀπλούστατη.

Ὅρισμός : Τὰ λόγια : εἶναι, ἔχει καὶ ἐκεῖνα ποὺ μᾶς φανερώνουν τὸ κάνομε, λέγονται ρήματα.

ΜΕΡΟΣ Β' — ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Ι Ι

Στοιχεῖα

α) Χωρισμὸς προτάσεων σὲ λέξεις

Πάρε - λίγο - ψωμί. Σήμερα - ἐκοιμήθηκα - λίγο. Εἶδα - ἕνα - ὄραϊο - σκυλάκι. Κάθε - πρωτὶ - πίνω - καφέ. Χθὲς - ἀγόγασα - παπούτσια. Πάρε - ἕνα - μῆλο.

Κανόνας : Κάθε πρόταση ἀποτελεῖται ἀπὸ λέξεις.

β) Χωρισμὸς τῶν λέξεων σὲ συλλαβές

Πά-ρε λί-γο ψω-μί. Σή-με-ρα ἐ-κοι-μή-θη-κα λί-γο. Εἶ-δα ἕ-να ὄ-ραϊ-ο σκυ-λά-κι.

Κανόνας : Κάθε λέξη ἀποτελεῖται ἀπὸ συλλαβές.

γ) Χωρισμὸς τῶν συλλαβῶν σὲ γράμματα

Π-ά-ρ-ε λ-ί-γ-ο ψ-ω-μ-ί.

Κανόνας : Κάθε συλλαβὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ γράμματα. Κάθε γράμμα εἶναι ἢ εἰκόνα μιᾶς φωνῆς ἢ φθόγγου.

Τὰ γράμματα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας εἶναι 24.

A α=ἄλφα	H η=ἠτα	N ν=νῦ	T τ=ταῦ
B β=βῆτα	Θ θ=θῆτα	Ξ ξ=ξῖ	Υ υ=ὑψιλὸν
Γ γ=γάμμα	I ι=γιῶτα	Ο ο=ὄμικρον	Φ φ=φῖ
Δ δ=δέλτα	K κ=κάππα	Π π=πῖ	X χ=χῖ
E ε=ἔψιλον	Λ λ=λάμδα	P ρ=ρῶ	Ψ ψ=ψῖ
Z ζ=ζῆτα	M μ=μῦ	Σ σς=σῖγμα	Ω ω=ὠμέγα

Τὰ γράμματα *α, ε, η, ι, ο, υ, ω*, ὀνομάζονται φωνήεντα ἢ ἰδιόφωνα, γιατί ἔχουν τέλεια φωνή καί ὅταν προφέρωνται μόνα τους.

Τὰ γράμματα *β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ*, λέγονται σύμφωνα ἢ μισοφωνές γιατί δὲν ἔχουν τέλεια φωνή ὅταν προφέρωνται μόνα τους.

Ἀπὸ τὰ σύμφωνα: 9 λέγονται ἄφωνα γιατί μόλις ἀκούονται. Αὐτὰ εἶναι τά: *κ, γ, χ, π, β, φ, τ, δ, θ*.

3 λέγονται διπλᾶ, γιατί κατὰ τὴν προφορά τους ἀκούονται δύο φωνές. Αὐτὰ εἶναι τά: *ζ, ξ, ψ*.

2 λέγονται ἔνρινα γιατί προφέρονται μὲ τὴ μύτη (ρίνα). Αὐτὰ εἶναι τά: *μ, ν*.

2 λέγονται ὑγρά γιατί ἡ προφορά τους μοιάζει μὲ τρεχούμενο νερό. Αὐτὰ εἶναι τά: *λ, ρ*.

1 λέγεται συριστικό γιατί ὅταν προφέρεται, μοιάζει ἡ φωνή του μὲ σύριγμα. Αὐτὸ εἶναι τὸ *σ*.

Οἱ περισσότερες ἑλληνικὲς λέξεις τελειώνουν σὲ φωνήεντα. Οἱ ἄλλες τελειώνουν ἢ σὲ *ς*, ἢ σὲ *ν*. Γι' αὐτὸ τὰ σύμφωνα *ς* καὶ *ν* λέγονται τελικά.

δ) Δίφθογγοι

Οἱ διγράμματατες φωνές: *αι, ει, οι, υι, αυ, ευ, ηυ, ου* λέγονται δίφθογγοι, γιατί ἄλλοτε προφέρωνταν μὲ χωριστὲς φωνές, ἀλλὰ πολὺ κολλητὰ ἢ μία στὴν ἄλλη.

Ὅταν οἱ δίφθογγοι ἔχουν τὰ διαλυτικὰ σημεῖα (· ·) τότε προφέρεται κάθε γράμμα μὲ τὴ δική του φωνή.

ε) Συλλαβισμὸς

Κάθε λέξη ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες συλλαβές. Ἡ λέξη πού ἔχει μιὰ συλλαβὴ λέγεται μονοσύλλαβη. Ἐκείνη πού ἔχει δύο συλλαβές λέγεται δισύλλαβη, ἐκείνη πού ἔχει τρεῖς συλλαβές λέγεται τρισύλλαβη καὶ ἐκείνη πού ἔχει πέρα πάνω ἀπὸ τρεῖς συλλαβές λέγεται πολυσύλλαβη.

Τὴ συλλαβὴ τὴν ἀποτελοῦν ἓνα ἢ περισσότερα σύμφωνα, πού προφέρονται μαζί μὲ ἓνα φωνῆεν ἢ μὲ μιὰ δίφθογγο *π. χ* στρα-τη-γός, θρα-νί-ο, κα-κός, ἐ-χθρός.

Ἡ συλλαβὴ μορφεῖ ν' ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ ἓνα φωνῆεν

μόνο του ἢ ἀπὸ μιᾶ δίφθογγοῦ π. χ. ἄ-έ-ρας, ὕ-πνος, ᾠ-ρα, οὐ-ρα-νός, εὐ-χή.

Μονοσύλλαβες λέξεις	Δισύλλαβες λέξεις	Τρισύλλαβες λέξεις	Πολυσύλλαβες λέξεις
φῶς νοῦς μῆ	γά-λα φῶ-τα πύρ-γος	ἄν-θρω-πος ξύ-λι-νος θά-λασ-σα	πε-ρί-πα-τος ἄ-κα-τά-στα-τος ἄ-ξι-ο-δά-κρυ-τος

Σημείωση: Νὰ βρεθοῦν καὶ ἄλλες ὅμοιες λέξεις.

Πολλὲς φορὲς βρισκόμαστε στὴν ἀνάγκη νὰ χωρίσωμε τίς λέξεις σὲ συλλαβές. Αὐτὸς ὁ χωρισμὸς τῶν λέξεων σὲ συλλαβές λέγεται συλλαβισμός.

Οἱ λέξεις συλλαβίζονται κατὰ τὸν ἀκόλουθο τρόπο :

1) Ἐνα, ἢ δύο, ἢ τρία σύμφωνα ὅταν βρίσκονται μεταξὺ δύο φωνηέντων, συλλαβίζονται μὲ τὸ δεύτερο φωνῆεν.

2) Μὲ τὸ πρῶτο φωνῆεν συλλαβίζονται μόνο τὰ σύμφωνα λ, ρ, μ, ν, ὅταν βρίσκονται ἔμπρὸς ἀπὸ σύμφωνα.

3) Τὸ *μν* δὲ χωρίζεται.

4) Δύο ὅμοια γράμματα χωρίζονται κατὰ τὸ συλλαβισμό.

5) Οἱ σύνθετες λέξεις χωρίζονται στὰ μέρη τους.

Παραδείγματα

Σύμφωνα πού συλλαβίζονται μὲ τὸ δεύτερο φωνῆεν	Σύμφωνα πού συλλαβίζονται μὲ τὸ πρῶτο φωνῆεν	Ὅμοια σύμφωνα	Σύνθετες λέξεις
μῆ-λα	ἄν-θρω-πος	θά-λασ-σα	ἔν-νοι-α
ἔ-βδο-μος	λάμ-πει	ἄγ-γε-λος	σύν-τρο-φος
ἄ-κρω-τή-ρι-ο	ἄρ-χη-γός	Σάβ-βα-το	εἴσ-ο-δος
ἰ-χνο-γρα-φία-α	Ἄλ-κη-στη	ἄλ-λος	ἔκ-θε-ση
ἄ-στρα-πῆ	ψάλ-της	γράμ-μα	προσ-έ-χω
πέ-τρα	ἄν-θος	ἄρ-ρω-στος	πρό-λο-γος
ἔ-χθρὸς	ἔμ-πο-ρος	πράι-τω	ἔν-ορ-κος
	ἔρ-χο-μαι	λύσ-σα	σύν-οι-κος

Γυμνάσματα

α) Νὰ βρῆτε καὶ νὰ γράψετε 3 λέξεις μονοσύλλαβες, 3 δισύλλαβες, 3 τρισύλλαβες καὶ 3 πολυσύλλαβες.

β) Νῶ ἀντιγράψετε ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως τὶς λέξεις 3 γραμμῶν χωρίζοντας αὐτὰς σὲ μονοσύλλαβες, δισύλλαβες, τρισύλλαβες καὶ πολυσύλλαβες.

γ) Νῶ ἀντιγράψετε καὶ νὰ χωρίσετε σὲ συλλαβές, τὶς ἐπόμενες λέξεις : Ἀρτοποιός, ἀνάγκη, ἄνθρωπος, ἄγγελος, παρθένος, γραμμὴ, σύνταγμα, ἀμφιβάλλω, παρακμὴ, προσφέρω, σταθμός, ἐχθρός, ἄνθος, ἐξέρχομαι, ὄγδος, ὄσπρια, σεμνός, ἄλμα, ὄρθιος, ἀγχόνη.

στ) Ὀνόματα συλλαβῶν

Ἡ συλλαβὴ ποὺ εἶναι στὸ τέλος τῆς λέξεως λέγεται λήγουσα. Ἡ συλλαβὴ ποὺ εἶναι πρὶν ἀπὸ τὴ λήγουσα λέγεται παραλήγουσα. Ἡ συλλαβὴ ποὺ εἶναι πρὶν ἀπὸ τὴν παραλήγουσα λέγεται προπαραλήγουσα, π. χ. ἡμέρα :

ρα=λήγουσα, μέ=παραλήγουσα, ἦ=προπαραλήγουσα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι V

Προσωδία

Α' (Χρόνος, πνεύματα, τόνοι, ἐγκλιση τόνου)

α) Χρόνος

1) Χρόνος φωνηέντων

Τὰ φωνήεντα *η* καὶ *ω* λέγονται μακρά, γιὰτὶ ἡ προφορὰ τους στὰ παλιὰ χρόνια διαρκοῦσε πολὺ χρόνον.

Τὰ φωνήετα *ε* καὶ *ο* λέγονται βραχέα, γιὰτὶ παλαιότερα προφέρονταν πολὺ σύντομα.

Τὰ φωνήεντα *α*, *ι*, *υ* λέγονται δίχρονα, γιὰτὶ ἄλλοτε εἶναι βραχέα καὶ ἄλλοτε εἶναι μακρά.

2) Χρόνος διφθόγγων

Ὁ χρόνος τῶν διφθόγγων εἶναι μακρός. Μόνον τὸ *αι* καὶ τὸ *οι* ἔχουνε χρόνον βραχύ, ὅταν εἶναι στὸ τέλος τῆς λέξεως.

3) Χρόνος συλλαβών

Ἡ συλλαβὴ πού ἔχει βραχὺ φωνῆεν ἢ βραχεῖα δίφθογγο λέγεται βραχεῖα : π. χ. δρο-σε-ρός, ἱ-ε-ρός, φο-βε-ρός, ἐ-χθρός, κό-ποι.

Ἡ συλλαβὴ πού ἔχει μακρὸ φωνῆεν ἢ μακρὰ δίφθογγο λέγεται μακρὰ : π. χ. ζώ-νη, θή-κη, ψή-νω, εὐ-χή.

Ὅταν θέλωμε νὰ σημειώσωμε τὴ μακρὰ συλλαβὴ θέτομε ἐπάνω ἀπ' αὐτὴ μιὰ εὐθεῖα γραμμὴ — .

Ὅταν θέλωμε τὰ σημειώσωμε τὴ βραχεῖα συλλαβὴ θέτομε ἐπάνω ἀπ' αὐτὴ ἓνα κομμάτι καμπύλης γραμμῆς ∪ .

Γύμνασμα

Ν' ἀντιγράψετε εἰς πᾶρα κάτω λέξεις καὶ νὰ σημειώσετε σὺς βραχεῖες συλλαβές τὸ σημεῖο ∪ καὶ σὺς μακρὰς τὴ μικρὴ γραμμὴ — .
Δόφρος, ἀνλῆ, λέγω : ἦ-χος, βρο-χή, βε-λό-νη, ἀ-σθε-νής, δῆ-μος, ἦ-λιός, τρέ-χω, δοῦ-λος, πε-τει-νός, αὐ-τός, εὐ-ζω-νος, ζεῦ-γος, κῆ-πος, ραί-νω, εὐ-χή, σὺ-ρα-νός, ᾠ-ρα, θέ-λω, σφαῖ-ρα, τοῖ-χος, χοῖ-ρος, μα-θη-ταί, σο-φός, ἄν-θρω-πος, κό-ρη, νέ-ος, τρώ-γω, γε-λώ-νη, ξέ-νος.

β) Πνεύματα

Τὰ φωνήεντα καὶ οἱ δίφθογγοι ὅταν εἶναι στὴν ἀρχὴ τῆς λέξεως παίρνουν ἐπάνω τους πνεῦμα. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο, ἡ ψιλὴ (') καὶ ἡ δασεῖα (°).

Οἱ δίφθογγοι παίρνουν τὸ πνεῦμα στὸ δεύτερο φωνῆεν π. χ. ἄξιος, ἄγιος, ὄνομα, ὅμοιος, ἠπειρος, ἠμερος, ἰδέα, ἱερός, ὄρωπος, ὄρα, αἰτία, αἷμα, ἔρχομαι, Ἑλλάδα, εἰκόνες, εἴλωτες, εὐλογῶ, εὐρίσκω, ὕπνος.

Ὅσες λέξεις ἀρχίζου ἀπὸ υ παίρνουν δασεῖα π. χ. ὕπνος, ὕστερα.

Οἱ λέξεις (τὰ ἄρθρα) ὀ, οἶ, ἦ, αἶ, παίρνουν δασεῖα.

Ὅταν ἡ λέξη ἔχη στὴν ἀρχὴ κεφαλαῖο φωνῆεν, τὸ πνεῦμα μπαίνει μπροστὰ ἀπ' αὐτό.

Ὅλες οἱ λέξεις πού φανερώνουν ἀριθμούς (ἀριθμητικά) καὶ ἀρχίζου ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγο παίρνουν δασεῖα ἐκτός ἀπὸ τὰ : ὀκτώ, ἑννέα, καὶ εἴκοσι. Π. χ. ἓνας, ἔξη, ἑπτὰ, ἑκατό.

Δασεία παίρνουν και οι ἑξῆς λέξεις : ἅγιος, Ἄδης, αἷμα, ἁμαρτία, ἀλάτι, ἄλυσσιδα, ἄμα, ἄμαξα, ἀρπάζω, ἄλώνι, ἀρμυρός, ἀπλός, ἀψύς, ἔδρα, Ἑλένη, Ἑλλάδα, ἐορτή, ἔτοιμος, ἔως, ἑαυτός, Ἑλληνας, ἔλικας, Ἐρμῆς, ἥλιος, ἡμέρα, ἥρωας, ἡσυχος, ἡλικία, ἡγούμενος, ἴδρωτας, ἱκανός, ἱερός, ἱστορία, ὁμοιος, ὁμως, Ὅμηρος, ὄπλο, ὄρκος, ὄσος, ὄλος, ὄπως, ὄποιος, ὄρῳ, ὄσος, ὅταν, ὅτι, ὄρα, ὄρατος, ὄς, ὄστε.

Γυμνάσματα

α) Ν' ἀντιγράψετε τίς λέξεις πού δέχονται δασεῖα.

β) Ν' ἀντιγράψετε ἀπό τό μάθημα τῆς ἀναγνώσεως τίς λέξεις 10 γραμμῶν πού ἔχουν ψιλή και τῶν ἴδιων γραμμῶν πού ἔχουν δασεῖα.

γ) Τόνοι

Μιά συλλαβή ἀπό κάθε λέξη προφέρομε δυνατώτερα ἀπό τίς ἄλλες. Ἐπάνω στή συλλαβή πού προφέρομε δυνατώτερα βάζομε ἓνα σημεῖο, πού λέγεται τόνος. Οἱ τόνοι εἶναι τρεῖς :

α) Ἡ βαρεῖα. Αὐτή μπαίνει πάντοτε στήν τελευταία συλλαβή, π. χ. κυνηγός, ἱκανός.

β) Ἡ ὀξεῖα. Αὐτή μπαίνει στή λήγουσα, τήν παραλήγουσα και τήν προπαραλήγουσα.

Ἡ συλλαβή πού ἔχει ὀξεῖα στή λήγουσα λέγεται ὀξύτονη, π. χ. γεωργός.

Ἡ συλλαβή πού ἔχει ὀξεῖα στήν παραλήγουσα λέγεται παροξύτονη π. χ. ὄρκος.

Ἡ συλλαβή πού ἔχει ὀξεῖα στήν προπαραλήγουσα λέγεται προπαροξύτονη, π. χ. ἄμαξα.

Ἡ βαρεῖα εἶναι μιὰ ὀξεῖα και μπαίνει στήν τελευταία συλλαβή τῆς λέξεως ἀντί τῆς ὀξεῖας, ὅταν ἡ λέξη αὐτή δέ χωρίζεται ἀπό τίς ἀκόλουθες μέ κανένα σημεῖο στίξεως (κόμμα, τελεία) π. χ. πονηρός χωρικός.

γ) Ἡ περισπωμένη. Αὐτή μπαίνει στή λήγουσα και στήν παραλήγουσα.

Ἡ λέξη πού ἔχει περισπωμένη στή λήγουσα λέγεται περισπωμένη, π. χ. ἀγαπῶ, φῶς.

Ἡ λέξη πού ἔχει περισπωμένη στήν παραλήγουσα λέ-

γεται προπερισπωμένη π. χ. κῆπος, μῆνες, αἷμα, σχολεῖο, δῶρο.
Στὶς διφθόγγους ὁ τόνος μπαίνει στὸ δεύτερο φωνῆεν,
π. χ. αἷμα, τοῖχος.

Γύμνασμα

Νῦ ἀντιγράφετε 3 σειρὰς ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως καὶ νὰ χωρίσετε σὲ ξεχωριστὴ στήλη τὶς ὀξύτονες λέξεις, τὶς παροξύτονες, τὶς προπαροξύτονες, τὶς περισπώμενες καὶ τὶς προπερισπώμενες.

δ) Ἄτονες λέξεις

Οἱ λέξεις ὁ, ἦ, οἶ (ἄρθρα), ὡς (ἐπίρρημα), ἐν, εἰς, ἐκ (ἐξ) (προθέσεις) δὲν παίρνουν τόνο. Γι' αὐτὸ λέγονται ἄτονες λέξεις.

Γύμνασμα

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν. Ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἔρθω. Εἶναι ἐκ Θεοῦ. Ἐξ αἰτίας σου ἐτιμωρήθηκα. Σοῦ μιλῶ ὡς ἄνθρωπος. Ὁ μαθητὴς γράφει τὸ μάθημα. Ἡ Ἑλένη κοιμᾶται. Οἱ κῆποι εἶναι καταπράσινοι.

Νὰ ὑπογραμμισθοῦν οἱ ἄτονες λέξεις τοῦ γυμνάσματος.

ε) Τονισμός

1) Βάρβαρος, γέφυρα, πρόβατα, ἄνθρωπος, ἐργάζομαι, ἅγιος.

Κανόνας: Ὅταν τονίζεται ἡ προπαραλήγουσα, παίρνει ὀξεῖα.

2) Θεός, λόγος, ποτέ, δέρμα, τρέχω, κυνηγοί, μαθηταί.

Κανόνας: Ὅταν τονίζεται βραχεῖα συλλαβή, παίρνει ὀξεῖα.

3) Φεύγω, βαδίζω, ἐργάτης, δίκη, λύπη, νίκη.

Κανόνας: Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα, ὅταν εἶναι μακρὰ ἢ λήγουσα.

4) Μῆλο, μῆνες, κῆπος, δῶρο, ὄμος, ὄρες, χῆνες, τούτο, κῆποι.

Κανόνας: Ἡ μακρὰ παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἢ λήγουσα εἶναι βραχεῖα.

5) Τοῦ, καλοῦ, θεοῦ, οὐρανοῦ, Βασιλεῦ οὐράνιε.

Κανόνας: Κάθε λέξη πὸν τελειώνει σὲ εὐ ἢ σὲ ου καὶ τονίζεται στὴ λήγουσα παίρνει περισπωμένη.

Γύμνασμα

Ν^ο αντιγράψετε και να τονίσετε σωστά τις πάρα κάτω λέξεις :
 Αμαξα, εργαζομαι, διαφορα χρωματα, παραθυρο, αναγνωσματαριο,
 δνω, μελι, ξενος, φοβος, πονος, μονος, καρποι ξυνοι. Ἀνθη, προφητης,
 εργατης, πληγωνω, ὀργωνω, τρωγων, ὑπαρχει, παιζει, τρωγει, μυτη,
 δαση, φωναζω, χορευω, χωρες, αιωνες, σημειω, σχολειω, κουρειω,
 εργαλειω, ὑδραγωγειω, φαρμακειω, νοσοκομειω, μεγαλειω, μηλω, μουρω,
 μαυρω, φρουριω, ἄδικω, κτιριω, νερω, χλωμω, φτερω.

στ) Ἑγκλιση τόνου

1) Θεέ μου, 2) παιδί του, 3) φίλος μας, 4) κῆπός του, 5)
 ἄνθρωπός μας, 6) γείτονάς του, 7) κοίταξέ τον, 8) βοήθησέ με,
 9) ιδές τους, 10) δός του το, 11) φέρε μού το.

Κανόνας : Οἱ λέξεις: *μοῦ, τοῦ, μᾶς, τόν, μέ, τούς, σοῦ, σέ, σᾶς,*
τῆς, τό, τές, τά, τοί, δέν τονίζονται μερικῆς φορές, ἀλλά ἄλ-
λοτε χάνουν τὸν τόνο τους καὶ ἄλλοτε τὸν ἀνεβάζουν στὴν
προηγούμενη λέξη. Οἱ λέξεις αὐτὲς λέγονται ἐγκλιτικῆς.

ζ) Σημεῖα στίξεως

Ὅταν μιλοῦμε ἢ διαβάζομε δὲ μένει ἢ φωνή μας ἢ ἴδια
 ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, ἀλλὰ ἄλλοῦ κόβομε λίγο τὴ φωνή
 μας, ἄλλοῦ πιὸ πολὺ, ἄλλοῦ προφέρομε μὲ θαυμασμό, ἄλλοῦ
 ρωτᾶμε, ἄλλοῦ παραλείπομε φωνῆς κ.ο.κ. Τὶς μεταβολὲς αὐτῆς
 τῆς φωνῆς μας τὶς σημειώνομε, ὅταν γράφωμε, μὲ μερικὰ ση-
 μεῖα, τὰ ὁποῖα λέγονται σημεῖα στίξεως. Τέτοια εἶναι: 1) τὸ
 κόμμα (,), 2) ἡ ἄνω τελεία (·), 3) τελεία (.), 4) τὸ θαυμα-
 στικὸ (!), 5) τὸ ἐρωτηματικὸ (;), 6) τὰ ἀποσιωπητικὰ (...),
 7) τὰ εἰσαγωγικὰ (« »), 8) ἡ παρένθεση (( )), 9) ἡ παύλα (—),
 10) ἡ παράγραφος (§), 11) οἱ δύο τελείες (:), 12) τὸ ἐνω-
 τικὸ (-), 13) τὰ διαλυτικὰ (··), 14) ἡ ἀπόστροφος (') καὶ
 15) ἡ κορωνίδα (').

Σημείωση : Αὐτὰ θὰ τὰ μαθαίνουν οἱ μαθηταὶ ὅταν
 τὰ συναντοῦν στὴν ἀνάγνωσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Β') Προσωδία: Πάντη φθόγγων.

1. Κράση

Παρατηρήσεις: Πολλές φορές ἀντὶ νὰ εἰποῦμε: τοῦ ἔδωσε, λέμε τοῦδωσε, τὸ ἄρπάξε, τᾶρπαξε, θὰ ἔβλεπα, θᾶβλεπα.

2. Συναίρεση

Παρατηρήσεις: Πολλές φορές λέμε νικάω καὶ νικῶ, ἀγαπάω καὶ ἀγαπῶ, γελάω καὶ γελῶ.

3. Ἐκθλιψη

Παρατηρήσεις: Ἀντὶ νὰ εἰποῦμε: νὰ ἀρχίσωμε, λέμε ν' ἀρχίσωμε. Δηλαδή χάνεται τὸ α τοῦ νὰ καὶ στὴ θέση του βάνομε ἓνα σημαδάκι. Ἀντί: πέρασε ἀπὸ, λέμε πέρασ' ἀπὸ. Ἀντὶ φέρε μου τὸ ἄλογο, λέμε φέρε μου τ' ἄλογο.

4. Ἀφαίρεση

Παρατηρήσεις: Ἀντὶ νὰ εἰποῦμε: μοῦ ἔφυγε, λέμε μοῦ ἴφυγε. Ἀντί: τὴν ἄλλη ἡμέρα, τὴν ἄλλη ἴμερα.

ΜΕΡΟΣ Γ' — ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

Ἡ πρόταση

1. Ἡ ἀπλῆ πρόταση

α) Σχηματισμὸς ἀπλῶν προτάσεων μὲ ὑποκείμενο, συνδετικό, κατηγορούμενο

Ἐρωτήσεις

Τί λογῆς εἶναι τὸ μέλι;
Τί λογῆς εἶναι ἡ κιμωλία;
Τί λογῆς εἶναι ὁ πίνακας;

Ἀπαντήσεις

Τὸ μέλι εἶναι γλυκό.
Ἡ κιμωλία εἶναι ἄσπρη.
Ὁ πίνακας εἶναι μαῦρος.

1. Παρατήρηση :

Ἐρωτήσεις	Ἀπαντήσεις
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, ὅτι τὸ μέλι εἶναι γλυκό ;	Τὶ λογιῆς εἶναι.
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, ὅτι ἡ κιμωλία εἶναι ἄσπρη ;	Τὶ λογιῆς εἶναι.
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, ὅτι ὁ πίνακας εἶναι μαῦρος ;	Τί λογιῆς εἶναι.

Γράφομε στὸν πίνακα καὶ στὰ τετράδια :

Τί λογιῆς ;	γλυκό.
Τί λογιῆς ;	ἄσπρη.
Τί λογιῆς ;	μαῦρος.

Ἐρωτήσεις	Ἀπαντήσεις
Ποιό εἶναι γλυκό ;	Τὸ μέλι.
Ποιά εἶναι ἄσπρη ;	Ἡ κιμωλία.
Ποιός εἶναι μαῦρος ;	Ὁ πίνακας

2. Παρατήρηση :

Ἐρωτήσεις	Ἀπαντήσεις
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε τὸ μέλι ;	Ποιὸ εἶναι.
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε ἢ κιμωλία ;	Ποιὰ εἶναι.
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε ὁ πίνακας ;	Ποιὸς εἶναι.

Γράφομε στὸν πίνακα καὶ στὰ τετράδια :

Ποιό ; — τὸ μέλι. Ποιά ; — ἡ κιμωλία. Ποιός ; — ὁ πίνακας.

Ἐρωτήσεις	Ἀπαντήσεις
Ποιά λέξη συνδέει τὶς λέξεις : Τὸ μέλι—γλυκό ;	Ἡ λέξη εἶναι.
Ποιά λέξη συνδέει τὶς λέξεις : Ἡ κιμωλία—ἄσπρη ;	Ἡ λέξη εἶναι.
Ποιά λέξη συνδέει τὶς λέξεις : Ὁ πίνακας—μαῦρος ;	Ἡ λέξη εἶναι.

Ἀσκήσεις

1) Νὰ σχηματισθοῦν 10 ἀπλὲς ὀμιλίαι, προτάσεις, μὲ τὸ εἶναι.

2) Σὲ κάθε μιὰ πρόταση νὰ κάμετε τὶς ἐξῆς ἐργασίες :

α) Νὰ γίνουν ἐρωτήσεις μὲ τὴ λέξη ποιὸς καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις. β) Νὰ γίνουν ἐρωτήσεις μὲ τὶς λέξεις τί λογῆς εἶναι καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις.

3) Νὰ βρεθοῦν ὅμοιες προτάσεις στὸ ἀναγνωστικὸ, νὰ γίνουν ἐρωτήσεις καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις ὅπως πάρα πάνω.

2. Ἀπλὲς προτάσεις μὲ ὑποκείμενο, ἐνεργητικὸ ρῆμα καὶ ἀντικείμενο

Ἐρωτήσεις

Τί κάνει ὁ κηπουρός ;
Τί κάνει ἡ μητέρα ;
Τί κάνει τὸ πρόβατο ;

Ἀπαντήσεις

Ὁ κηπουρὸς σκαλίζει τὸ περιβόλι.
Ἡ μητέρα ἐτοιμάζει τὸ φαγητό.
Τὸ πρόβατο τρώγει τὸ χόρτο.

1. Παρατήρηση :

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, σκαλίζει ;	Τί κάνει.
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, ἐτοιμάζει ;	Τί κάνει.
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, τρώγει ;	Τί κάνει.

Γράφομε στὸν πίνακα :

Τί κάνει—σκαλίζει. Τί κάνει—ἐτοιμάζει. Τί κάνει—τρώγει.

Ἐρωτήσεις

Ποιὸς σκαλίζει ;
Ποιά ἐτοιμάζει ;
Ποιό τρώγει ;

Ἀπαντήσεις

Ὁ κηπουρός.
Ἡ μητέρα.
Τὸ πρόβατο.

2. Παρατήρηση :

Ἐρωτήσεις

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε κηπουρός ;
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε μητέρα ;
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε πρόβατο ;

Ἀπαντήσεις

Ποιός.
Ποιά.
Ποιό.

Γράφομε στὸν πίνακα :

Ποιός ; — ὁ κηπουρός, ποιά ; — ἡ μητέρα, ποιό ; — τὸ πρόβατο.

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Τί πράγμα σκαλίζει ὁ κηπουρός ;

Τὸ περιβόλι.

Τί πράγμα ἐτοιμάζει ἡ μητέρα ;

Τὸ φαγητό.

Τί πράγμα τρώγει τὸ πρόβατο ;

Τὸ χόρτο.

3. Παρατήρηση :

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ εἰπῆτε τὸ περιβόλι ; Τί πράγμα σκαλίζει.

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ εἰπῆτε τὸ φαγητό ; Τί πράγμα ἐτοιμάζει.

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ εἰπῆτε τὸ χόρτο ; Τί πράγμα τρώγει.

Γράφομε στὸν πίνακα :

Τί πράγμα ; — περιβόλι. Τί πράγμα ; — φαγητό. Τί πράγμα ; — χόρτο

Ἀσκήσεις

1) Νὰ σχηματισθοῦν 10 ἀπλὲς ὀμιλίαι, 10 ἀπλὲς προτάσεις, μὲ τὴν ἐρώτηση τί κάνει.

2) Σὲ κάθε μιὰ πρόταση νὰ κάνετε τὶς ἑξῆς ἐργασίες :

α) Νὰ γίνουν ἐρωτήσεις μὲ τὴ λέξη ποιός καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις. β) Νὰ γίνουν ἐρωτήσεις μὲ τὴ λέξη τί πράγμα καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις. γ) Νὰ γίνουν ἐρωτήσεις μὲ τὴ λέξη τί κάνει καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις.

3) Νὰ βρεθοῦν 10 ὅμοιαι προτάσεις στὸ ἀναγνωστικό, νὰ γίνουν ἐρωτήσεις καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις ὅπως πάρα πάνω.

4) Νὰ βρεθοῦν τὰ ρήματα, οἱ λέξεις, ποὺ φανεροῦν τὴν ἀντιγραφοῦν.

β) Ἡ ἔννοια τῆς ἀπλῆς προτάσεως

Παραδείγματα

1) Τὸ μέλι εἶναι γλυκό. 2) Ἡ κιμωλία εἶναι ἄσπρη. 3) Ὁ

πίνακας είναι μαῦρος. Ὁ μαθητὴς εἶναι καθαρός. 5) Ἡ μητέρα ἐτοιμάζει τὸ φαγητό. 6) Ἡ γάτα ἔχει μουστάκια.

Παρατηρήσεις

Ὁ λόγος: «τὸ μέλι εἶναι γλυκό», μᾶς φανερώνει μιὰ σκέψη μας. Ἄν ἀφαιρέσω τὴ λέξη «μέλι», δὲ βγαίνει νόημα καὶ θὰ μὲ ρωτήσουν: «ποῖο εἶναι γλυκό;»

Ἄν ἀφαιρέσωμε τὴ λέξη «γλυκό», θὰ μᾶς ρωτήσουν: —«τί εἶναι τὸ μέλι»— καὶ ἂν ἀφαιρέσωμε τὴ λέξη —«εἶναι»— θὰ μᾶς ρωτήσουν: «τί κάνει τὸ γλυκό μέλι;» Δὲ μπορεῖ νὰ λείψῃ καμμιά λέξη ἀπὸ αὐτὸν τὸ λόγο, γιατί τότεδὲ θὰ ἐκφράζῃ νόημα. Εἶναι λοιπὸν ὁ πιὸ μικρὸς λόγος ποὺ μπορεῖ νὰ γίνη, γιὰ νὰ φανερώσῃ τὴ σκέψη μας αὐτή.

Τὸ μικρὸ αὐτὸ λόγο τὸν ὀνομάζομε *ἀπλῆ πρόταση*.

Τὰ ἴδια παρατηροῦμε καὶ στοὺς ἄλλους 5 λόγους. Καθένας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ἀπλῆ πρόταση.

Γύμνασμα

Νὰ σχηματισθοῦν πολλὲς ἀπλὲς προτάσεις: α) μὲ τὸ εἶναι, β) μὲ τὸ ἔχει καὶ γ) μὲ τὸ κάνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

Τὰ μέρη τῆς ἀπλῆς προτάσεως

α) Τὸ ὑποκείμενο

Παραδείγματα

1) Τὸ μέλι εἶναι γλυκό. 2) Ἡ κιμωλία εἶναι ἄσπρη. 3) Ὁ πίνακας εἶναι μαῦρος. 4) Ὁ μαθητὴς εἶναι καθαρός.

Ἐρωτήσεις

Ποῖο εἶναι γλυκό;

Γιὰ ποῖο πράγμα γίνεται ὁ λόγος σ' αὐτὴ τὴν πρόταση;

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ πῆτε μέλι;

Ἀπαντήσεις

Τὸ μέλι.

Γιὰ τὸ μέλι.

Ποῖο εἶναι γλυκό.

Γράφομε στὸν πίνακα :

ποιό ; — τὸ μέλι.

Ἐρωτήσεις

Ποιά εἶναι ἄσπρη ;
Γιὰ ποῖο προᾶγμα γίνεται ὁ λόγος
σ' αὐτὴ τὴν πρόταση ;
Μὲ ποιά λέξη ἐρώτησα γιὰ τὸ
μοῦ πῆτε κιμωλία ;

Ἀπαντήσεις

Ἡ κιμωλία.
Γιὰ τὴν κιμωλία.
Μὲ τὴ λέξη ποιά.

Γράφομε στὸν πίνακα :

ποιά ; — ἡ κιμωλία, ποιός ; — ὁ πίνακας, ποιός ; — ὁ μαθητής.

Παρατηρήσεις καὶ συγκρίσεις

Ἐρωτήσεις

Γιὰ ποιὸν γίνεται ὁ λόγος στὴ πρώτη
πρόταση ;
Γιὰ ποιὸν γίνεται ὁ λόγος στὴ δεύτερη
πρόταση ;
Γιὰ ποιὸν γίνεται ὁ λόγος στὴν τρίτη
πρόταση κ. ο. κ.

Ἀπαντήσεις

Γιὰ τὸ μέλι.
Γιὰ τὴν κιμωλία.

Τί μᾶς φανερώνουν λοιπὸν οἱ λέξεις :
μέλι, κιμωλία, πίνακας, μαθητής ;

Συμπέρασμα : Ὡστε σὲ κάθε πρόταση μιὰ λέξη μᾶς φανε-
ρώνει γιὰ ποιὸν γίνεται ὁ λόγος. Γιὰ τὸ νὰ βροῦμε αὐτὴ τὴ
λέξη ρωτοῦμε μὲ τίς λέξεις : ποιός — ποιά — ποῖο.

Γυμνάσματα

1) Νὰ γραφοῦν στὰ τετράδια οἱ προτάσεις πὸν γράψαμε στὸν πί-
νακα.

2) Νὰ γράψετε τίς λέξεις κάτω προτάσεις καὶ τὸ νὰ υπογραμμίσετε
τίς λέξεις πὸν βροῦκομε ρωτώντας μὲ τὴ λέξη ποιός.

Ὁ τοῖχος εἶναι ἄσπρος. Ὁ πίνακας εἶναι τετράγωνος. Τὰ χόρτα

εἶναι πικρά. Τὸ δέριμα εἶναι μαλακό. Ὁ τοῖχος εἶναι χαμηλός. Ἡ φωνὴ εἶναι σιγαλή. Ἡ κλωστή εἶναι διπλή. Ὁ Γιάννης εἶναι κοντοός. Τὸ φαγητὸ εἶναι νόστιμο. Ἡ Ἑλένη εἶναι ἀδύνατη. Τὸ χιόνι εἶναι ψυχρό.

3) Ἀπαντήσατε σὺς πάρα κάτω ἐρωτήσεις μὲ ὀλόκληρες προτάσεις :

Ποιό εἶναι ἄσπρο ; ποιό εἶναι κόκκινο ; ποίος εἶναι μαῦρος ; ποίος εἶναι τετραγώνος ; ποιό εἶναι στρογγυλό ; ;ποιά εἶναι διπλή ; ποιό εἶναι χτεσωό ; ποιά εἶναι χεισωιιάτικα ; ποίος εἶναι στραβός ; ποίος εἶναι γέρος ; ποιά εἶναι κοντή ; ποιό εἶναι χοντρό ; ποιά εἶναι χαριτωμένη ; ποιά εἶναι ὄμορφη ;

β) Τὸ κατηγορούμενο

Γράφομε στὸν πίνακα τὶς προτάσεις :

Τὸ μέλι εἶναι γλυκό. Ἡ κιμωλία εἶναι ἄσπρη. Ὁ πίνακας εἶναι μαῦρος ; Ὁ μαθητὴς εἶναι καθαρός.

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Τί λογῆς εἶναι τὸ μέλι ;
Τί μᾶς φανερώνει ἡ λέξη γλυκό ;
Μὲ ποιές λέξεις ρώτησα γιὰ νὰ
μοῦ εἰπῆτε γλυκό ;

Γλυκό.
Τί λογῆς εἶναι τὸ μέλι.
Μὲ τίς λέξεις τὴ λογῆς.

Γράφομε στὸν πίνακα :

Τί λογῆς ; — γλυκό, τί λογῆς ; — ἄσπρη, τί λογῆς ; — μαῦρος, τί λογῆς ; — καθαρός.

Παρατηρήσεις καὶ συγκρίσεις

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Τί μᾶς φανερώνει ἡ λέξη γλυκό, τί οἱ λέξεις ἄσπρη, μαῦρος, καθαρός ;

Τί λογῆς εἶναι τὸ μέλι, ἡ κιμωλία, ὁ πίνακας, ὁ μαθητὴς.

Συμπέρασμα : Ὡστε σὲ κάθε μία ἀπ' αὐτὲς τὶς προτάσεις μία λέξη μᾶς φανερώνει τί λογῆς εἶναι ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται ὁ λόγος.

Γυμνάσματα

1) Νὰ γραφοῦν στὰ τετράδια αὐτὰ πὸν γράψαμε στὸν πίνακα.

2) Νὰ γράψετε τίς πάρα κάτω προτάσεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τίς λέξεις πὸν βροσκομε ρωτώντας μὲ τίς λέξεις, τί λογῆς :

Τὸ αἷμα εἶναι κόκκινο. Τὸ φεγγάρι εἶναι στρογγυλό. Ἡ γάτα εἶναι κακὴ. Ἡ πέτρα εἶναι σκληρὴ. Ἡ μάντρα εἶναι ψηλὴ. Ἡ φωνὴ εἶναι βροντερή. Τὸ σκαμνὶ εἶναι μονό. Ὁ Κώστας εἶναι καμπούρης. Τὰ χόρτα εἶναι ἄροστα. Ὁ Ἀντρέας εἶναι γερός. Τὸ τοῦτ' εἶναι ζεστό.

3) Ἀπαντήσατε στὶς πάρα κάτω ἐρωτήσεις μὲ ὀλόκληρες προτάσεις :

Τί λογῆς εἶναι τὸ χιόνι ; τί λογῆς εἶναι τὸ τριαντάφυλλο ; τί λογῆς εἶναι ὁ κόρακας ; τί λογῆς εἶναι ἡ κλωστή ; τί λογῆς εἶναι τὸ φαγητό ; τί λογῆς εἶναι τὸ γουρουνάκι ;

γ) Τὸ συνδετικὸ

Παρατηρήσεις

Στὴν πρόταση : « τὸ αἷμα εἶναι κόκκινο » ἡ λέξις « εἶναι » συνδέει τὴ λέξι αἷμα μὲ τὴ λέξι κόκκινο.

Στὴν πρόταση : « τὸ φεγγάρι εἶναι στρογγυλό », ἡ λέξις « εἶναι » συνδέει τὴ λέξι φεγγάρι μὲ τὴ λέξι στρογγυλό.

Σχηματισμὸς τοῦ συνδετικοῦ εἶμαι στὸν Ἐνεστώτα καὶ Παρατατικὸ μὲ ἐρωτήσεις.

Κ λ ῖ σ η

Ἐνεστώτας

1. Ἐγὼ εἶμαι
2. σὺ εἶσαι
3. αὐτὸς εἶναι
1. ἔμεῖς εἶμασθε
2. σεῖς εἶστε
3. αὐτοὶ εἶναι

Παρατατικὸς

1. Ἐγὼ ἤμουνα
2. σὺ ἤσουνα
3. αὐτὸς ἦτανε (ἦταν, ἦτο)
1. ἔμεῖς ἤμασθε
2. σεῖς ἤσαστε
3. αὐτοὶ ἦσαν ἢ ἦντουσαν

δ) Τὸ ἀντικείμενο

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς

Στὴν πρόταση—ὁ γεωργὸς ὀργώνει τὸ χωράφι—ρωτοῦμε; ποιὸς ὀργώνει; γιὰ νὰ βροῦμε τὴ λέξη «ὁ γεωργός», τὶ κάνει, γιὰ νὰ βροῦμε τὴ λέξη «ὀργώνει» καὶ «τὶ πράγμα ὀργώνει» γιὰ νὰ βροῦμε τὴ λέξη «χωράφι».

Γυμνάσματα

1) Νὰ γράψετε τὶς πάρα κάτω προτάσεις καὶ νὰ υπογραμμίσετε τὴ λέξη πὸν βροσκομε ρωτώντας μὲ τὶς λέξεις, τὶ πράγμα :

Ἐγὼ τρώγω μήλα. Ἡ Ἑλένη ράβει τὸ φόρεμα. Ὁ χριστὸς χιτίζει τὸν τοῖχο. Ἐσὺ ποτίζεις τὰ λουλουδία. Ἐγὼ γράφω τὸ μάθημα.

2) Ἀπαντήσατε στὶς πάρα κάτω ἐρωτήσεις μὲ δλόκληρες προτάσεις :
Τὶ πράγμα τρώγει τὸ πρόβατο ; Τὶ πράγμα χιτίζει ὁ χριστὸς ; Τὶ πράγμα πουλεῖ ὁ μαράβης ;

ε) Τὸ ρῆμα

Π α ρ α δ ε ῖ γ μ α τ α

Ὁ πατέρας σκαλίζει τὸ περιβόλι. Ἡ μητέρα ἐτοιμάζει τὸ φαγητό. Τὸ πρόβατο τρώγει τὸ χόρτο.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Τὶ κάνει ὁ πατέρας ;

Σκαλίζει.

Πῶς ρωτοῦμε γιὰ νὰ μᾶς ἀπαντήσουν σκαλίζει ;

Τὶ κάνει.

(Γράφομε : τί κάνει ; — σκαλίζει).

Πῶς ρωτοῦμε γιὰ νὰ μᾶς ἀπαντήσουν ἐτοιμάζει ;

Τὶ κάνει.

(Γράφομε : τί κάνει ; — ἐτοιμάζει).

Πῶς ρωτοῦμε γιὰ νὰ μᾶς ἀπαντήσουν τρώγει ;

Τὶ κάνει.

(Γράφομε : τί κάνει ; — τρώγει).

Ἐρωτ. Τί μᾶς φανερώνουν οἱ λέξεις : σκαλίζει, ἐτοιμάζει, τρώγει ;

Ἀπ. Τὶ κάνει ἓνα πρόσωπο ἢ ἓνα ζῶο.

Ἐπισημῶς τοῦ ῥήματος : Ἡ λέξη πὸν φανερώνει τὶ κάνει ἓνα πρόσωπο τῆς ὁμιλίας, λέγεται ρῆμα.

Γυμνάσματα

1) Νὰ γράψετε πὺς πάρα κάτω προτάσεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τὰ ῥήματα.

Ὁ κηπουρὸς φνιτεύει λάχανα. Ὁ μαραγκὸς πλανίζει ξόλα. Ἡ κόττα γεννᾷ ἀδγά. Τὸ πρόβατο τρώγει χόρτα. Ὁ μπαλωματὴς διορθώνει τὰ παπούτσια. Ὁ σωφὲρ ὁδηγεῖ τὸ αὐτοκίνητο.

2) Νὰ ὑπογραμμιστοῦν τὰ ῥήματα πὸν συναντήσατε σήμερα σὺ ἀναγνωστικὸ σας.

3) Νὰ γράψετε 10 προτάσεις μὲ τὸ νοῦ σας καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τὰ ῥήματά τους.

4) Μὲ ἐρωτήσεις νὰ κλιθοῦν ῥήματα σὲ -ω στὸν παρατατικό, τὸν ἀόριστος, μέλλοντα, παρακείμενο καὶ ὑπερσυντέλικο χωρὶς νὰ γίνῃ λόγος περὶ χρόνων τοῦ ῥήματος. Π. χ. τί ἔκανες χθὲς βλῆ τὴν ἡμέρα; Ἀπ. ἔγραφα. Ἐρ. ἐγώ; Ἐγραφες. Ἐρ. ὁ Κώστας; Ἀπ. ἔγραφε κλπ. Ἐρ. τί ἔκαμες χθὲς μὴ σιγμῆ; Ἀπ. ἔγραφα. Ἐρ. ἐγώ; Ἀπ. ἔγραφες. Ἐρ. ὁ Γιάννης; Ἀπ. ἔγραφε. Ἐρ. τί θὰ κάνης σήμερα βλο τὸ ἀπόγευμα; Ἀπ. θὰ γράφω κλπ.

ΜΕΡΟΣ Δ'. — ΤΥΠΙΚΟ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο VIII

Ὄνόματα

Ὀυσιαστικά

1. Σχηματισμὸς καὶ γράφῃ σειρῶν ὀνομάτων. (Παραδείγματα πολλὰ βρῖσκονται στὴ γραμματικὴ τῆς Α' τάξεως).

α) Ὄνόματα ἀνθρώπων ἀρσενικῶν

Ἀνδρέας, Βασίλης, Γεώργιος, Δημήτρης κλπ.

β) Ὄνόματα ἀνθρώπων θηλυκῶν

Ἑλένη, Κατίνα, Μαρία, Σοφία, Φωφώ, Χρηστίνα κλπ.

γ) Ὄνόματα ζώων ἀρσενικῶν

Ὁ γάτος, ὁ σκύλος, ὁ λύκος, ὁ ἀητός, ὁ κόσσυφος κλπ.

δ) Ὄνόματα ζώων θηλυκῶν

Ἡ γάτα, ἡ σκύλα, ἡ μέλισσα, ἡ ἀγελάδα κλπ.

ε) Ὄνόματα ζώων οὐδετέρων

Τὸ βόδι, τὸ γουρουνί, τὸ περιστέρι, τὸ χελιδόνι κλπ.

στ) Ὄνόματα πραγμάτων ἀρσενικοῦ γένους

Ὁ χάρτης, ὁ πίνακας, ὁ τοῖχος, ὁ βράχος κλπ.

ζ) Ὄνόματα πραγμάτων θηλυκοῦ γένους

Ἡ καρτέλα, ἡ σκάλα, ἡ τσιμπίδα, ἡ πόρτα, ἡ κιμωλία κλπ.

η) Ὄνόματα πραγμάτων οὐδετέρου γένους

Τὸ μολύβι, τὸ τηγάνι, τὸ μαχαίρι, τὸ λιθάρι κλπ.

θ) Ὄνόματα κυρίων γεωγραφικῶν ὀνομάτων

Λάρισα, Βόλος, Ρέθυμνον, Τρίκαλα, Τύρναβος, Χανιά, Ἡράκλειον.

ι) Ὄνόματα κοινῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων

Ὁ λόφος, ὁ ποταμός, ὁ ὠκεανός, ἡ λίμνη, ἡ νῆσος, ἡ θάλασσα, τὸ χωριό, τὸ βουνό, τὸ ἀκρωτήριο κλπ.

2. Ἡ ἔννοια τῶν οὐσιαστικῶν

α) Διάρκριση τῶν ὀνομάτων σὲ ὀνόματα ζώων, πραγμάτων, καὶ προσώπων

Πα ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς

Ἀπὸ τὰ πάρα πάνω ὀνόματα μερικὰ φανερόνουν πρόσωπα π. χ. ὁ Ἀντρέας, ὁ Βασίλης, ἡ Ἐλένη κλπ., μερικὰ μᾶς φανερόνουν ζῶα : π. χ. ὁ λύκος, ἡ γάτα, τὸ βόδι κλπ. καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μᾶς φανερόνουν πράγματα, π. χ. ὁ χάρτης, ἡ καρτέλα, τὸ μολύβι.

β) Ὁρισμός

Κανόνας: Τὰ ὀνόματα ποῦ φανεροῦνται πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα τὰ λέμε οὐσιαστικά. (Παραλείπεται ἡ ἔννοια τοῦ ἀφηρημένου οὐσιαστικοῦ).

3. Διάκριση τῶν γενῶν τῶν ὀνομάτων

Παρατηρήσεις

α) Μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν βάζομε τὴ μικρὴ λέξι ὁ, τὸ ἄρθρον ὁ. β) Μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν γυναικῶν βάζομε τὸ ἄρθρον ἡ. γ) Τὸ ἄρθρο τὸ τὸ βάζομε τίς περισσότερες φορές μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ καὶ μπροστὰ ἀπὸ ὀνόματα προσώπων καὶ ζώων τὸ βάζομε πολλές φορές (τὸ παιδί, τὸ βόδι).

Κανόνας: Ὅσα ὀνόματα ἔχουν μπροστὰ τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο ὁ, λέγονται ὀνόματα ἀρσενικά, ὅσα ὀνόματα ἔχουνε μπροστὰ τὸ θηλυκὸ ἄρθρο ἡ, λέγονται θηλυκὰ ὀνόματα καὶ ὅσα ὀνόματα ἔχουν μπροστὰ τὸ ἄρθρο τό, λέγονται οὐδέτερα ὀνόματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΧ

Κλίση τοῦ ἄρθρου

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

	ἀρσενικὸ	θηλυκὸ	οὐδέτερο *
Ὀνομαστικὴ	ὁ	ἡ	τὸ
Γενικὴ	τοῦ	τῆς	τοῦ
Αἰτιατικὴ	τὸ(ν)	τῆ(ν)	τὸ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	οἱ	οἱ	τὰ
Γενικὴ	τῶν	τῶν	τῶν
Αἰτιατικὴ	τούς	τίς	τὰ

Παρατηρήσεις

Τὰ ἄρθρα τόν, τήν, τὰ γράφομε μὲ τὸ (ν) στὸ τέλος ὅταν

ἀκολουθῆ φωνῆεν, ἢ κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, π. γ. τὸν ἄνθρωπο, τὴν Ἑλλάδα, τὸν κῆπο, τὸν πατέρα, τὸν ψαρά, τὴν Τῆνο, τὸν μπακαλιάρο, τὸν ντολμά, (ἀλλιά : τὸ δράκο, τὴ νίκη, τὴ μητέρα, τὴ βρούση).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ

Ταξινόμηση οὐσιαστικῶν

1) Νὰ βρεθῶν στὸ ἀναγνωστικὸ 10 οὐσιαστικὰ ποὺ φανερώνουν πρόσωπα.

2) Τὰ οὐσιαστικὰ αὐτὰ νὰ χωριστοῦν σὲ ἄρσενικά, θηλυκά, οὐδέτερα.

3) Νὰ βρεθῶν στὸ ἀναγνωστικὸ 10 οὐσιαστικὰ ποὺ φανερώνουν ζῶα καὶ νὰ χωριστοῦν σὲ ἄρσενικά, θηλυκά καὶ οὐδέτερα.

4) Νὰ βρεθῶν στὸ ἀναγνωστικὸ 10 οὐσιαστικὰ, ποὺ φανερώνουν πράγματα καὶ νὰ χωριστοῦν σὲ ἄρσενικά, θηλυκά καὶ οὐδέτερα.

5) Σχηματισμὸς καὶ ὀρθὴ γραφὴ σειρᾶς ὀνομάτων ἄρσενικῶν ποὺ τελειώνουν σὲ **-ώτης**, π. γ. στρατιώτης, Χανιώτης, Ρεθυμνιώτης, Ἡρακλειώτης, Πειραιώτης, Σουλιώτης, Ἠπειρώτης κλπ.

6) Σχηματισμὸς καὶ ὀρθὴ γραφὴ σειρᾶς ἄρσενικῶν ποὺ τελειώνουν σὲ **-ίτης**, π. γ. Νεαπολίτης, Ἀργυροπολίτης, Μεσολογγίτης, Μωραΐτης, Χωραΐτης, Κεφαλλονίτης.

7) Σειρὰ ἄρσενικῶν σὲ **-ης**, π. γ. ἐργάτης, ναύτης, δεσπότης, διαβάτης, δουλεντής, θεριστής, καθρέφτης, κλέφτης, κρητής, πολίτης, ληστής, μαθητής, νικητής, νησιώτης, πρᾶματεντής, προφήτης, ράφτης, συμμαθητής, συμπολίτης, ταξιδιωτής, τραγοδιστής, ὕφαντής, νοικιαστής, χτίστης, χωριάτης, ἐπιβάτης, Μανιάτης, Σπεισιώτης, Πολίτης, Χιώτης.

8) Σειρὰ θηλυκῶν σὲ **-ισσα** : βασίλισσα, μέλισσα, γειτόνισσα.

9) Σειρὰ θηλυκῶν σὲ **-ελα** : κανέλα, φουστανέλα.

10) Σειρὰ θηλυκῶν σὲ **-ίδα** : μαρίδα, γαρίδα.

11) Σειρὰ θηλυκῶν σὲ **-ίνα** : ἄξινα, ψυρίνα.

12) Σειρὰ οὐδετέρων σὲ **-εῖο** : φαρμακεῖο, γραφεῖο, σχολεῖο.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο   Χ Ι

Ορθή γραφή τῶν καταλήξεων τῶν συνηθέστερων οὐσιαστικῶν
στὰ τρία γένη, στοὺς δύο ἀριθμοὺς καὶ σὲ ὅλες τὶς πτώσεις.

1) Κλίση θηλυκῶν σὲ -α

α) Σχηματισμὸς

Ἑρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Ποιά ἔχει ἄσπρα μαλλιά ;
 Ποιανῆς εἶναι ἄσπρα τὰ μαλλιά ;
 Γιὰ ποιά μιλοῦμε τώρα ;
 Φώναξέ την
 Ποιὲς ἔχουν ἄσπρα μαλλιά ;
 Ποιανῶν εἶναι ἄσπρα τὰ μαλλιά ;
 Γιὰ ποιὲς μιλοῦμε ;
 Φώναξέ τες

ἡ γρι -ά
 τῆς γρι -ᾶς
 γιὰ τὴ γρι -ά
 ἔ γρι -ά
 οἱ γρι -ἔς
 τῶν γρι -ῶν
 γιὰ τὶς γρι -ἔς
 ἔ γρι -ἔς

Κατολήξεις :

-α,   -ας,   -α,   -α,   -ες,   -ων,   -ες,   -ες.

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

1) Ποιά ἔχει ἄσπρα μαλλιά ; Ποιὲς ἔχουν ἄσπρα μαλλιά ;
 Ποιανῆς τὰ μαλλιά εἶναι ἄσπρα ; Ποιανῶν τὰ μαλλιά εἶναι
 ἄσπρα ; κλπ.

2) Μὲ ὁμοιον τρόπο νὰ σχηματιστοῦν τὰ ὀνόματα : χαρά,
 φορά, φωτιά, δροσιά, ματιά, νυχτιά κλπ

Κανόνες : 1) Τὰ ὀνόματα στὴ λήγουσα παίρνουν ὀξεῖα. 2) Ὅσα
 ὀνόματα ἔχουν τὰ ἄρθρα τοῦ, τῆς, τῶν, παίρνουν στὴ
 λήγουσα περισπωμένη.

β) Σχηματισμὸς τῆς Αἰτιατικῆς καὶ τῆς Κλητικῆς τῶν ὀνομάτων

Π α ρ α δ ε ῖ γ μ α τ α

Ἡ καρδιά, τὴν καρδιά, ἡ ὀκά, τὴν ὀκά, ἡ φωνή, τὴ
 φωνή, ἡ Ἀργυρώ, τὴν Ἀργυρώ, ἔ Ἀργυρώ, ἡ ἀλεπού, τὴν
 ἀλεπού

ἀλεπού, ὁ ψωμάς, τὸν ψωμά, ἔ ψωμά, ὁ ἀμαξιάς, τὸν ἀμαξιά,
ἔ ἀμαξιά, ὁπραματευτής, τὸνπραματευτή, ἔπραματευτή, ὁ
παλπούς, τὸνπαλπού, ἔπαλπού, τὸ ἄρνι, τὰ ἄρνιά, τὰ ἄρνιά,
τὸ σκαμνί, τὰ σκαμνιά. (Παρατήρηση τοῦ τόνου).

γ) Σχηματισμός τῆς Γενικῆς τῶν ὀνομάτων

Τῆς καρυδιᾶς, τῆς ὀκάς, τῆς φωνῆς, τῆς Ἀργυρῶς, τῆς
Ἀλεπούς, τοῦ ψωμά, τοῦπραματευτή, τοῦπαλπού, τοῦ ἄρνιου,
τῶν φτερῶν, τῶν παιδιῶν κλπ. (Παρατήρηση τοῦ τόνου).

Σημείωση: Τὰ παραδείγματα θὰ σχηματισθοῦν πρῶτα
προφορικὰ μὲ τὴ βοήθεια ἐρωτήσεων καὶ ὕστερα θὰ γραφοῦν.

Κανόνας: Τὰ ὀνόματα σὲ **-αδες** τὰ γράφομε μὲ ὀξεῖα: λαμπά-
δες, πρασινάδες, κυράδες.

Σειρὲς ὀνομάτων σὲ -ια:

Μαρία, ἐργασία, παραλία, φιλία, δυσκολία, εὐκαιρία, ὑγρα-
σία, ἁμαρτία, ἐξορία, κακία.

Κανόνας: Τὰ περισσότερα θηλυκὰ πὸν τελειῶνον σὲ **-ια** καὶ
ἔχον τὸν τόνο σὴν παραλήγουσα γράφουν τὸ **ι** μὲ γῶτα.

Σειρὲς ὀνομάτων σὲ -εια:

Βασιλεία (βασιλεύω), δουλεία (δουλεύω), παιδεία (παιδεύω),
ἐκστρατεία (ἐκστρατεύω).

Κανόνας: Αὐτὰ καὶ λίγα ἄλλα ἀκόμη ὀνόματα γράφουν τὸ **-εια**
μὲ ἔψιλον γῶτα.

2. Κλίση τῶν θηλυκῶν σὲ -η -ω

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	βρούς-η	ἡ	βροχ-ἡ	ἡ	Φρόσ-ω	ἡ	Μαριγ-ὼ
Γεν.	τῆς	βρούς-ης	τῆς	βροχ-ῆς	τῆς	Φρόσ-ως	τῆς	Μαριγ-ῶς
Αἰτ.	τῇ	βρούς-η	τῇ	βροχ-ἡ	τῇ	Φρόσ-ω	τῇ	Μαριγ-ὼ
Κλητ'	ἔ	βρούς-η	ἔ	βροχ-ἡ	ἔ	Φρόσ-ω	ἔ	Μαριγ-ὼ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ. οἱ βρυσ-ες οἱ βροχ-ές οἱ Φρόσ-ες οἱ Μαριγ-ές
 Γεν. τῶν βρυσ-ῶν τῶν βροχ-ῶν τῶν Φροσ-ῶν τῶν Μαριγ-ῶν
 Αἰτ. τὶς βρούσ-ες τὶς βροχ-ές τὶς Φρόσ-ες τὶς Μαριγ-ές
 Κλητ. ἔ βρούσ-ες ἔ βροχ-ές ἔ Φρόσ-ες ἔ Μαριγ-ές

Σημείωση : Τὰ ὀνόματα τῶν γυναικῶν στὸν πληθυν-
 τικὸ τὶς περισσότερες φορὲς τὰ μεταβάλλομε π. γ. σὲ Φροσοῦ-
 λες, σὲ Μαριγοῦλες κλπ.

Καταλήξεις :

-η, -ης, -η, -η, -ες, -ων—ες, -ες, -ω, -ως, -ω, ω—ες, -ων, -ες, -ες.

3. Κλίση ἀρσενικῶν

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν. ὁ κλητήρ-ας	ὁ κεφτ-ές	ὁ ράφτ-ης	ὁ γιατρ-ός
Γεν. τοῦ κλητήρ-α	τοῦ κεφτ-έ	τοῦ ράφτ-η	τοῦ γιατρ-οῦ
Αἰτ. τὸν κλητήρ-α	τὸν κεφτ-έ	τὸ ράφτ-η	τὸ γιατρ-ὸ
Κλ. ἔ κλητήρ-α	ἔ κεφτ-έ	ἔ ράφτ-η	ἔ γιατρ-έ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν. οἱ κλητῆρ-ες οἱ κεφτ-έδες οἱ ράφτ-ες οἱ γιατρ-οἶ
 Γεν. τῶν κλητῆρ-ῶν τῶν κεφτ-έδων τῶν ραφτ-ῶν τῶν γιατρ-ῶν
 Αἰτ. τοὺς κλητῆρ-ες τοὺς κεφτ-έδες τοὺς ράφτ-ες τοὺς γιατρ-οὺς
 Κλ. ἔ κλητῆρ-ες ἔ κεφτ-έδες ἔ ράφτ-ες ἔ γιατρ-οἶ

Καταλήξεις :

-ας,	-α,	-α,	-α	-ες,	-ων,	-ες,	-ες
-ες,	-ε,	-ε,	-ε	-έδες,	-έδων,	-έδες,	-έδες
-ης,	-η,	-η,	-η	-ες,	-ων,	-ες,	-ες
-ος,	-ου,	-ο,	-ο	-οι,	-ων,	-οὺς	-οι

4. Κλίση ούδετέρων

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	τὸ	βουν-ὸ	τὸ	μῆλ-ο	τὸ	παιδ-ὶ	τὸ	δίχτ-υ
Γεν.	τοῦ	βουν-οῦ	τοῦ	μῆλ-ου	τοῦ	παιδ-ιοῦ	τοῦ	δίχτ-υοῦ
Αἰτ.	τὸ	βουν-ὸ	τὸ	μῆλ-ο	τὸ	παιδ-ὶ	τὸ	δίχτ-υ
Κλ.	ἔ	βουν-ὸ	ἔ	μῆλ-ο	ἔ	παιδ-ὶ	ἔ	δίχτ-υ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	τὰ	βουν-ὰ	τὰ	μῆλ-α	τὰ	παιδ-ιά	τὰ	δίχτ-υα
Γεν.	τῶν	βουν-ῶν	τῶν	μῆλ-ων	τῶν	παιδ-ιῶν	τῶν	δίχτ-υῶν
Αἰτ.	τὰ	βουν-ὰ	τὰ	μῆλ-α	τὰ	παιδ-ιά	τὰ	δίχτ-υα
Κλ.	ἔ	βουν-ὰ	ἔ	μῆλ-α	ἔ	παιδ-ιά	ἔ	δίχτ-υα

Καταλήξεις :

-ο,	-ου,	-ο,	-ο	-α,	-ων,	-α,	-α
-ι,	-ιοῦ,	-ι,	-ι	-ια,	-ιῶν,	-ια,	-ια
-υ,	-υοῦ,	-υ,	-υ	-υα,	-υῶν,	-υα,	-υα

Κανόνες :

- α) Τὸ **-ης** στὸ τέλος τῶν οὐσιαστικῶν τὸ γράφομε μὲ **η**, ναύτης, περιβολάρης, θεριστής, μαθητής.
- β) Τὰ ἀρσενικά σὲ **ηδες** τὰ γράφομε μὲ **η**, περιβολάρηδες, καφετζήδες.
- γ) Τὰ θηλυκὰ σὲ **-ιδες** τὰ γράφομε μὲ **ι** καὶ ὀξεῖα, σταφίδες, σελίδες, μαρίδες.
- δ) Τὰ ὀνόματα τὰ γράφομε μὲ τὸ ἴδιο φωνῆεν σὲ ὅλον τὸν ἐνικό, ὁ κλέφτης, τοῦ κλέφτη, τὸν κλέφτη, ἡ νύφη, τῆς νύφης, τὴ νύφη, ἡ πληγὴ, τῆς πληγῆς, τὴν πληγὴ, ἡ Ἀργυρώ, τῆς Ἀργυρῶς, τὴν Ἀργυρῶ, ἔ Ἀργυρῶ.
- ε) Τὸ **-ας** στὸ τέλος τῶν ὀνομάτων εἶναι μακρὸ.
- στ) Τὸ **αι** καὶ τὸ **οι** στὸ τέλος τῆς λέξεως εἶναι βραχέα, ὦμοι, εἶναι.
- ζ) Τὸ **ι** στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων τὸ γράφομε μὲ ἰῶτα: χέρι, μάτι, κλειδί, φαγί.

- η) *Μὲ ὄφιλον γράφομε* : τὸ βράδν, τὸ δάκρυ, τὸ δίχτυ, τὸ στάχυ.
θ) *Τὸ ἄλφα στὸ τέλος τῶν οὐδαιτέρων εἶναι βραχύ* : μῆλα, δῶρα,
χῶμα.
ι) *Τὸ ι στὸ τέλος τῶν οὐδαιτέρων εἶναι μακρό* : τὸ τραγούδι, τὸ
μαχαίρι, τὸ λουλούδι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ Ι Ι

Ἐπίθετα

α) *Ἐννοια ἀπλούστατη*

Π α ρ α δ ε ῖ γ μ α τ α

Τὸ μέλι εἶναι γλυκό. Τὰ βουνά εἶναι γυμνά. Ἡ κιμωλία εἶναι ἄσπρη. Τὸ τζάμι εἶναι διάφανο.

Ἐρωτήσεις : Τί λογῆς εἶναι τὸ μέλι ; Τί λογῆς εἶναι τὰ βουνά ; Τί λογῆς εἶναι ἡ κιμωλία ; Τί λογῆς εἶναι τὸ τζάμι

Γράφομε :	Τί λογῆς :	γλυκό.
	Τί λογῆς :	γυμνά.
	Τί λογῆς :	ἄσπρη.
	Τί λογῆς :	διάφανο.

Ἐρωτήσεις

Τί μᾶς φανερώνει ἡ λέξι γλυκό ;
Τί μᾶς φανερώνει ἡ λέξι
—τὸ ἐπίθετο—γυμνά ;
Τί μᾶς φανερώνει ἡ λέξι
—τὸ ἐπίθετο—ἄσπρη ;
Τί μᾶς φανερώνει ἡ λέξι
—τὸ ἐπίθετο—διάφανο ;
Τί μᾶς φανερώνουν οἱ λέξεις
—τὰ ἐπίθετα—γλυκό, γυ-
μνά, ἄσπρη, διάφανο ;

Ἀπαντήσεις

Τί λογῆς εἶναι τὸ μέλι.
Τί λογῆς εἶναι τὰ βουνά.
Τί λογῆς εἶναι ἡ κιμωλία.
Τί λογῆς εἶναι τὸ τζάμι.
Τί λογῆς εἶναι τὰ οὐσια-
στικά μέλι, βουνά, κι-
μωλία, τζάμι.

Ἐννοια ἀπλούστατη. Αὐτὲς τὶς λέξεις τὶς λέμε ἐπίθετα.

β) Ἰδιότητες οὐσιαστικῶν

1. Χρῶμα

1. Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ γραφοῦν λέξεις—ἐπίθετα—τὰ ὁποῖα μᾶς φανερῶνουν τὴ λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά κατὰ τὸ χρῶμα : π. γ. ὁ τοῖχος εἶναι κίτρινος, ἡ κιμωλία εἶναι λευκή, ὁ πίνακας εἶναι μαῦρος, τὸ λουλούδι εἶναι κόκκινο κλπ.

Σημείωση : Οἱ ἀπαντήσεις θὰ δίνονται στὴν ἐρώ-
τηση : τί λογῆς εἶναι τὸ ἀντικείμενο κατὰ τὸ χρῶμα ;

Σχηματισμὸς σειρῶν ἐπιθέτων

Ἄσπρος -η -ο, κίτρινος -η -ο, λευκὸς -η -ο, κόκκινος -η -ο,
μαῦρος -η -ο κλπ.

Κανόνας : Ἀυτὰ τὰ ἐπίθετα μᾶς φανερῶνουν τὴ λογῆς εἶναι τὸ
οὐσιαστικὸ κατὰ τὸ χρῶμα.

2. Σχῆμα

2. Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ γραφοῦν λέξεις—ἐπίθετα—τὰ
ὁποῖα μᾶς φανερῶνουν τὴ λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά κατὰ τὸ
σχῆμα π. γ. τὸ ἄλῳνι εἶναι στρογγυλό, ὁ τετραγῶνος πίνακας,
τὸ μακρουλὸ ποτήρι, τὸ πλακερὸ κουτί, τὸ κανονικὸ δωμάτιο.

Σχηματισμὸς σειρᾶς ἐπιθέτων

Στρογγυλὸς -η -ο, κανονικὸς -η -ο.

Κανόνας : Ἀυτὰ τὰ ἐπίθετα μᾶς φανερῶνουν τὴ λογῆς εἶναι τὰ
οὐσιαστικὸ κατὰ τὸ σχῆμα.

3. Ὑλη

3. Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ γραφοῦν ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα μᾶς
φανερῶνουν τὴ λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά κατὰ τὴν ὕλη (τὸ
ὕλικό, τὴν οὐσία), ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποτελοῦνται : π. γ. χάρτινη
σακκούλα, μαρμάρينو ἄγαλμα, πήλινος χάρτης, σιδερένιος σύρ-
της, ἀσημένιο ὥρολόγι, ξύλινο κουτί, πέτρινη σκάλα, μαλαμα-
τένιο δαχτυλίδι κλπ.

ε) Σχηματισμός σειρᾶς ἐπιθέτων

Χάρτινος -η -ο, μαρμάρινος -η -ο, πῆλινος -η -ο, σιδερέ-
νιος -ια -ιο, ἀσημένιος -ια, -ιο, ξύλινος -η -ο, πέτρινος -η -ο,
μαλαματένιος -ια -ο κλπ.

4. Γεύση

4) Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ γραφτοῦν ἐπίθετα, τὰ ὅποια μᾶς
φανερώουν τι λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά κατὰ τὴν γεύση:
π. χ. ἀρμυρὸ φαγητό, πικρὰ χόρτα, ξυνή σούπα, ἄνοστο κρέας,
νόστιμο πεπόνι, γλυκὸ κρασί, ἀνάλατη σαλάτα, στυφὰ χόρτα κλπ.

Σχηματισμός σειρῶν ἐπιθέτων

Ἄρμυρὸς -η -ο, πικρὸς -η -ο, ξυνὸς -η -ο, ἄνοστος -η -ο,
νόστιμος -η -ο, γλυκὸς -ια -ο, ἀνάλατος -η -ο, στυφὸς -η -ο κλπ.

5. Ἄφή

5) Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ γραφτοῦν ἐπίθετα, τὰ ὅποια μᾶς
φανερώουν τι λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά κατὰ τὴν ἀφή, π. χ.
μαλακὸ δέρμα, σκληρὸ κόκκαλο, ἀπαλὸ χέρι, βαρὺ κιβώτιο,
τραχὺς κορμὸς, ἐλαφριά πέτρα.

Σχηματισμός σειρᾶς ἐπιθέτων

Ὁ μαλακὸς -η -ο, ὁ σκληρὸς -η -ο, ὁ ἀπαλὸς -η -ο, ὁ βα-
ρὸς ἢ βαριά τὸ βαρὺ, ὁ τραχὺς -ια -υ, ἐλαφρὸς -ια -υ κλπ.

Αὐτὲς οἱ λέξεις μᾶς φανερώουν τι λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά
κατὰ τὴν ἀφή: εἶναι ἐπίθετα.

6. Μέγεθος

6) Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ γραφτοῦν ἐπίθετα τὰ ὅποια μᾶς
φανερώουν τι λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά κατὰ τὸ μέγεθος:
π. χ. χαμηλὸς τοῖχος, μακρὸς κῆπος, μεγάλος στῦλος, μικρὴ
μύτη, λιανὸ ραβδί, πλατὺ τραπέζι, κοντὸ παλτό, φτενὴ φέτα,
στενὴ λουρίδα, ψηλὸ καμπαναριό, θεόρατο σπιτι κλπ.

Σχηματισμός σειρᾶς ἐπιθέτων

Χαμηλὸς -η -ο, μακρὸς -ια -υ, μεγάλος -η -ο, μικρὸς -η -ο,
λιανὸς -η -ο, ψηλὸς -η, -ο, θεόρατος -η -ο κλπ.

7. Ἦχος—Φωνή

7) Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ γραφοῦν ἐπίθετα τὰ ὁποῖα μᾶς φανερώουσι τὴν λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά κατὰ τὸν ἦχο ἢ τὴν φωνή: π. χ. δυνατὴ βροντή, σιγανὴ φωνή, βροντερὴ σάλπιγγα, κούφιο χτύπημα, γλυκιὰ κουβέντα, ὁμορφὴ ὀμιλία, ἄγριο μούγκρισμα, ἄσχημη λαλιά, ψηλὴ φωνή, χαμηλὴ φωνή, βαριὰ φωνή, ἀδύνατος ἦχος, μέτριος ἦχος, ἀηδονίσια λαλιά κλπ.

Σχηματισμὸς σειρᾶς ἐπιθέτων

Δυνατὸς -η -ο, σιγανὸς -η -ο, βροντερὸς -η -ο, κούφιος -ια -ο, γλυκὸς -ια -ο, ὁμορφος -η -ο, ἄγριος -α -ο, ἄσχημος -η -ο, ψηλὸς -η -ο, χαμηλὸς -η -ο, βαρὺς -ια -υ, ἀδύνατος -η -ο, μέτριος -α -ο, ἀηδονίσιος -α -ο.

8. Θέση

8) Νὰ βρεθοῦν καὶ γραφοῦν ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα μᾶς φανερώουσι θέση: π. χ. μακρινὸ χωριό, πλαγινὸ σπίτι, δεξιὸ χερί, ἀριστερὸ πόδι, ἀλαργινὴ τοποθεσία, μπροστινὸ θρανίον, πισινὴ μεριά, πρῶτος μαθητής, δεῦτερο σπίτι, τελευταία ἡμέρᾳ τῆς Σαρακοστῆς.

Σχηματισμὸς σειρᾶς ἐπιθέτων

Μακρινὸς -η -ο, πλαγινὸς -η -ο, δεξιὸς -ια -ι, ἀριστερὸς -η -ο, ἀλαργινὸς -η -ο, τελευταῖος -α -ο κλπ.

9. Ἀριθμοὶ

6) Νὰ βρεθοῦν ἐπίθετα πὸν φανερώουσι ἀριθμούς: ἕνας, δύο, τρεῖς, τρία, τέσσερες, τέσσερα.

γ) Ἐννοια ἐπιθέτων γενικώτερη

Τὰ ὀνόματα πὸν βάνομε εἰς τὰ οὐσιαστικά γιὰ τὰ διακρίνωμε ἀπὸ τὰ ἄλλα ὁμοιά τους κατὰ τὸ χροῶμα, κατὰ τὸ σχῆμα, κατὰ τὴν ὕλη, κατὰ τὴν γέσση, κατὰ τὴν ἀφή, κατὰ τὸ μέγεθος, κατὰ τὸν ἦχο, κατὰ τὴν φωνή, κατὰ τὴν θέση, κατὰ τὸν ἀριθμό, τὰ λέμε ἐπίθετα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΧΙΙΙ

Σχηματισμός σειρών και άσκηση στην όρθή γραφή
έπιθέτων που τελειώνουν

- α) Σε *-ειος*, μολυβένιος, σιδερένιος, μαλαματένιος, άση-
μένιος.
β) Σε *-ερος*, γερός, φαρμακερός.
γ) Σε *-ιμος*, νόστιμος, χρήσιμος, ώφέλιμος, άσχημος.
δ) Σε *-ιος*, κοντινός, μακρινός, πράσινος, κίτρινος.
ε) Σε *-ηλος*, χαμηλός, ψηλός.
στ) Σε *-ιος*, άγιος, άθλιος, τρύπιος.
ζ) Σε *-ικος*, βλάχικος, κλέφτικος, νησιτικός, παστρικός,
Κρητικός.
η) Άσκηση στην όρθή γραφή των έπιθέτων όλος, όλό-
κληρος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΧΙΥ

(Συνεχεια Συντακτικού και έπανάληψη σελ. 17)

Σύνθετη πρόταση

α) Πρόταση με πολλά υποκείμενα

Παραδείγματα

Ο Παύλος είναι μαθητής. Ο Φίλιππος είναι μαθητής.
Ο Άριστέιδης είναι μαθητής. (Τα παραδείγματα γράφονται
στον πίνακα).

Παρατηρήσεις

1) Έρωτ. Έδω έχομε τρεις προτάσεις μήπως μπορούμε να
τις ενώσουμε και να τις κάμουμε μία για να μην επαναλαμβά-
νωμε πολλές φορές τις λέξεις : «είναι μαθητής», που χτυπάνε
άσχημα στ' αυτό μας :

Άπ. Μάλιστα, έτσι : Ο Παύλος, ο Φίλιππος και ο Άρι-
στείδης είναι μαθητής.

2) Υστερα από τη λέξη Παύλος έβάλαμε κόμμα.

β) Πρόταση με πολλά κατηγορούμενα

Παραδείγματα

Ὁ Παῦλος εἶναι φρόνιμος. Ὁ Παῦλος εἶναι ἐπιμελής. Ὁ Παῦλος εἶναι προσεχτικός.

Παρατηρήσεις

1) Ἐδῶ ἔχομε τρεῖς ἀπλές προτάσεις, Μήπως μπορούμε νὰ τὶς ἐνώσωμε καὶ νὰ τὶς κάμωμε μία γιὰ νὰ μὴν ἐπαναλαμβάνωμε πολλὰς φορὰς τὶς λέξεις : «Ὁ Παῦλος εἶναι», ποὺ χτυπᾶνε ἄσχημα στὸ αὐτί ;

Ἄπ. Μάλιστα, ἔτσι : Ὁ Παῦλος εἶναι φρόνιμος, ἐπιμελής καὶ προσεχτικός.

2) Ὑστερα ἀπὸ τὴ λέξη φρόνιμος ἐβάλαμε κόμμα.

γ) Πρόταση με πολλά ὑποκείμενα καὶ με πολλά κατηγορούμενα

Παραδείγματα

Ὁ Φίλιππος εἶναι φρόνιμος. Ὁ Φίλιππος εἶναι ἐπιμελής. Ὁ Φίλιππος εἶναι προσεχτικός. Ὁ Παῦλος εἶναι φρόνιμος. Ὁ Παῦλος εἶναι ἐπιμελής. Ὁ Παῦλος εἶναι προσεχτικός.

Παρατήρηση

1) Ἐρωτ. Ἐδῶ ἔχομε 9 ἀπλές προτάσεις. Μήπως μπορούμε νὰ τὶς ἐνώσωμε ὅλες σὲ μιὰ πρόταση ;

Ἄπ. Μάλιστα, ἔτσι : Ὁ Φίλιππος, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Παῦλος εἶναι φρόνιμοι, ἐπιμελεῖς καὶ προσεχτικοί.

2) Ὑστερα ἀπὸ τὶς λέξεις Φίλιππος καὶ φρόνιμος, ἐβάλαμε κόμμα.

δ) Πρόταση με πολλά ἀντικείμενα

Παραδείγματα

Ὁ πατέρας ἀγοράζει φρούτα. Ὁ πατέρας ἀγοράζει φορέματα. Ὁ πατέρας ἀγοράζει βιβλία. Ὁ πατέρας ἀγοράζει παπούτσια.

Παρατηρήσεις

1) Ἐδῶ ἔχομε 4 ἀπλὲς προτάσεις. Μήπως μπορούμε νὰ τὶς κάμωμε μίᾳ σύνθετῃ γιὰ νὰ μὴν ἐπαναλαμβάνωμε πολλὲς φορὲς τὶς λέξεις : «ὁ πατέρας ἀγοράζει ; »

Ἄπ. Μάλιστα, ἔτσι : Ὁ πατέρας ἀγοράζει φρούτα, φορέματα, βιβλία καὶ παπούτσια.

2. Ὑστερα ἀπὸ τὶς λέξεις φρούτα καὶ φορέματα ἐβάλαμε κόμμα.

Παραδείγματα

Ἡ μητέρα ἀγοράζει φρούτα. Ἡ μητέρα ἀγοράζει φορέματα. Ἡ μητέρα ἀγοράζει βιβλία. Ἡ μητέρα ἀγοράζει παπούτσια. = Ἡ μητέρα ἀγοράζει φρούτα, φορέματα, βιβλία καὶ παπούτσια.

Ὁ θεῖος ἀγοράζει φρούτα. Ὁ θεῖος ἀγοράζει φορέματα. Ὁ θεῖος ἀγοράζει βιβλία. Ὁ θεῖος ἀγοράζει παπούτσια. = Ὁ θεῖος ἀγοράζει φρούτα, φορέματα, βιβλία καὶ παπούτσια.

Ὁ παππὸς ἀγοράζει φρούτα. Ὁ παππὸς ἀγοράζει φορέματα. Ὁ παππὸς ἀγοράζει βιβλία. Ὁ παππὸς ἀγοράζει παπούτσια. = Ὁ παππὸς ἀγοράζει φρούτα, φορέματα, βιβλία καὶ παπούτσια.

Παρατηρήσεις

1) Ἐδῶ ἔχομε 16 ἀπλὲς προτάσεις, Μήπως μπορούμε νὰ τὶς κάμωμε μίᾳ σύνθετῃ ;

Ἄπ. Ναί, ἔτσι : Ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, ὁ θεῖος καὶ ὁ παππὸς ἀγοράζουν φρούτα, φορέματα, βιβλία καὶ παπούτσια.

2. Ὑστερα ἀπὸ τὶς λέξεις : ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, φρούτα, φορέματα, ἐβάλαμε κόμμα.

Γυμνάσματα

1) Νὰ σχηματισθῇ μιᾷ πρότασι μὲ τὶς ἀπλὲς προτάσεις : Τὸ πρόβατο τρώγει χόρτα. Τὸ πρόβατο τρώγει βαμβακόσπορο. Τὸ πρόβατο τρώγει τριφύλλι. Τὸ πρόβατο τρώγει καρπύ.

2) Νὰ ἀναλύσετε σὲ ἀπλὲς προτάσεις τὴν πρότασι : Ὁ σκύλος, ἡ γάτα, ὁ λύκος, ἡ ἀλεπού, τὸ λιοντάρι καὶ ἡ τίγρις τρώνε κρέας.

ε) Πρόταση με πολλά ρήματα

Παραδείγματα

(Γράφονται στον πίνακα). Ὁ γεωργὸς ραντίζει τὸ ἀμπέλι.
Ὁ γεωργὸς σκάβει τὸ ἀμπέλι. Ὁ γεωργὸς τρυγάει τὸ ἀμπέλι.
— Ὁ γεωργὸς κλαδεύει, σκάβει, ραντίζει καὶ τρυγάει τὸ ἀμπέλι.

Ἀσκήσεις

1) Πόσα ρήματα ἔχει ἡ πάρα πάνω πρόταση;

2) Ν' ἀναλύσετε σὲ ἀπλῆς προτάσεις τὴν πρόταση. Ὁ Κώστας τρώγει, πίνει, χορεύει, φωνάζει καὶ διασκεδάζει.

3) Νὰ σχηματισθῆ μιὰ πρόταση ἀπὸ τίς προτάσεις: Ὁ γιατὸς ἐξετάζει τὸν ἄρρωστο. Ὁ γιατὸς ἐνθαρρύνει τὸν ἄρρωστο. Ὁ γιατὸς ρωτᾷ τὸν ἄρρωστο. Ὁ γιατὸς γιαιτρεύει τὸν ἄρρωστο.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ V

Τὸ ρῆμα

α) Εὗρεση ἐπαγγελματικῶν ὀνομάτων πὸν λήγουν σὲ -ος, σὲ -ης καὶ σὲ -ας καὶ σχηματισμὸς μὲ αὐτὰ προτάσεων πὸν φανερώνουν τί κάνει κάθε ἐπάγγελματίας.

Παραδείγματα

Ὁ ἐπιπλοποιοὺς κατασκευάζει ἐπιπλα. Ὁ σιδηρουργὸς ξεσταίνει τὸ σίδηρο. Ὁ γεωργὸς ὀργώνει τὰ χωράφια. Ὁ δάσκαλος μαθαίνει γράμματα τὰ παιδιά. Ὁ μάγειρος ἐτοιμάζει τὸ φαγητό. Ὁ ἔμπορος πουλᾷ υφάσματα κλπ.

Ὁ χτίστης χτίζει σπίτια. Ὁ ράφτης ράβει φορέματα. Ὁ καφετζῆς κάνει καφέδες. Ὁ φαναριτζῆς κολλάει τενεκέδες κλπ.

Ὁ κουρέας κόβει τὰ μαλλιά τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἱερέας λειτουργεῖ. Ὁ παπλωματὰς διορθώνει παπλώματα. Ὁ μαρμαρὰς σκαλίζει μάρμαρα κλπ.

β) Εὗρεση τῶν γνωστῶν ζώων καὶ σχηματισμὸς προτάσεων πὸν φανερώνουν τί χαρακτηριστικὴ ἐνέργεια κάνει κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ.

Παραδείγματα

Τὸ ἀηδόνι ψάλλει. Ὁ σκύλος γαυγίζει. Ἡ γάτα miaouρί-
ζει. Ὁ γάϊδαρος γκαρίζει. Ἡ ἀγγελάδα μουγκρίζει, Ἡ κότα
κακαρίζει, Ὁ τζίτζικας τζίτζιρίζει κλπ.

γ) *Εὕρεση ρημάτων τὰ ὁποῖα φανεροῦν τὶς ἐνέργειες δια-
φόρων προσώπων, ζώων καὶ πραγμάτων.*

Παραδείγματα

Ὁ σκύλος γαβγίζει. Ὁ μαραγκὸς ροκανίζει τὰ ξύλα. Ἡ
μέλισσα πετᾷ. Τὸ ἀηδόνι ψάλλει. Τὸ ρυάκι κελαροῦζει. Ἡ
γάτα νιαουρίζει. Ὁ γάϊδαρος γκαρίζει. Ὁ νουνὸς βαφτίζει
τὸ βαφτιστικὸ του. Ὁ κολυμβητὴς βουτᾷ στὴ θάλασσα.
Ἡ κότα κακαρίζει. Ἐκεῖνος ποὺ νυστάζει χασμουριέται. Ὁ
λύκος οὐρλιάζει. Ὁ ἄρρωστος σκύλος ἀρουλιέται. Ὁ πληγω-
μένος βογγάει. Ἡ χαλασμένη καρέκλα τρίζει. Τὸ βόδι μουγ-
κρίζει. Τὸ πρόβατο βελάζει. Ἡ σφυρίχτρα σφυρίζει. Ὁ ἀέρας
βουίζει. Ὁ μάγειρος τσιγαρίζει τὸ κρέας. Οἱ φίλοι τσουγκρί-
ζουν τὰ ποτήρια. Τὸ πεινασμένο παιδί μουρμουρίζει. Τὸ γδυτὸ
κοριτσάκι τουρτουρίζει ἀπὸ τὸ κρύο. Ὁ Γιάννης τὴ νύχτα
τρέμει ἀπὸ τὸ φόβο του. Ὁ γύφτος φυσᾷ τὴ φωτιά μὲ τὸ φυ-
σερό. Τὰ ἄντερα σου γουργουρίζουν. Ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει
ὄρεξη γκρινιάζει. Ὁ μάγειρος τσακίζει τ' αὐγά. Τὸ παιδί ποὺ
δὲν ἔχει καλὴ ἀνατροφή, φτύνει στὸ πάτωμα. Τὸ νερὸ ἄμα ζε-
σταθῆ πολὺ, χουχλάζει. Μπουμπουνίζει. Τὸ λάδι ποὺ βράζει
τσιτσιρίζει.

Βαθμιαία εἰσαγωγή στὶς ὀνοματοποιεῖς τῆς γλώσσας μας.
Π. χ. βουίζει-βουή, τσιγαρίζω-τσιγάρισμα, τσουγκρίζω-τσουγγ-
κρισμα, γαργάρα, λαχτάρα, ξεματῶ, τροκάνι, ταμπατοῦρια,
μουρμουρίζω, τουρτουρίζω, τρέμω, γλουκιά, γκλουπουνάει,
ρουκουλáει, κρίζει, = τρίζει (τοπικὲς διαφορές), τρομάρα, φυσῶ,
φυσερό, φουφού, φούργια, γουργουρισμός, γκρίνια, τσακίζω,
τόπι, φτύνει, γκάρισμα, κόπανος, χουχλάζει, κλούβιος, νιαού-
ρισμα, γαύγισμα, ψιψίρισμα (ψιθύρος), κακάρισμα, μπουμπού-
νισμα, φάπα, φουφούλα, χουχουλιέται, χασμουριέται, χάχας,

τρακατρούκα, ούρλιαίξει, άρουλιέται, βογγάει, κοῦκος, χουχου-
λόγιωργος, κουκουβιάγια, τρίζει, σκίζει, τραντάζεται, μουγκρίζει,
βελάζει, τσιτσιρίζει, ντουρμπέτα, σφυρίχτρα, πίπιζα, νταούλι,
τύμπανο, βάφω, μπαμπάς, μαμά, τατάς, μπλούμ, πλάτζ, τσίφ,
τσάφ, μπράφ, μπράστ.

Γύμνασμα

1) *Νά βρεθοῦν προτάσεις με ρήματα πὸν ταιριάζουν σὲ ἐνέργειες ζώων, προσώπων καὶ πραγμάτων.*

2) *Νά γραφοῦν τὰ πάρα πάνω ρήματα σὲ σειρά.*

δ) *Ἀσκήσεις σὲ τὴν ὀρθή γραφὴ ρημάτων.*

1) *Ρήματα πὸν τελειώνουν σὲ -ωνω*

Παραδείγματα

Ἐγὼ διορθώνω τὸ φόρεμά μου. Σὺ τί κάνεις; Ἐγὼ σα-
ρώνω τὸ σπῆτι, ἀπλώνω, στεγνώνω, σιδερώνω καὶ μπαλώνω
τὰ ροῦχα καὶ ζυμώνω ψωμί.

Ἀγκυλώνω, ἀπλώνω, καρφώνω, λερώνω κλπ.

Κανόνας: *Τὰ ρήματα πὸν τελειώνουν σὲ -ωνω τὰ γράφομε με
ὦμέγα καὶ σὲ τὴν λήγουσα καὶ σὲ τὴν παραλήγουσα.*

Γύμνασμα

Νά βρῆτε καὶ νά γράψετε σὲ τετράδιά σας 10 ρήματα πὸν τε-
λειώνουν σὲ -ωνω.

2) *Ρήματα σὲ -ευω*

Παραδείγματα

Ἐγὼ χορεύω καὶ ὕστερα γυρεύω νά φάω. Σὺ τί κάνεις;
Ἐγὼ δουλεύω ἀπὸ τὸ πρωτὶ ὠς τὸ βράδυ, μαζεύω χόρτα, φυ-
τεύω δέντρα, κλαδεύω τὸ ἀμπέλι, μαζεύω τὶς ἐλιές, ἀποθη-
κεύω τὸ λάδι σὲ τὶς ντίνες καὶ δὲ γυρεύω νά μοῦ δώσουν οἱ ἄλ-
λοι, οὔτε τοὺς ζηλεύω.

Γυρεύω, μαζεύω, κλαδεύω, κοντεύω.

Κανόνας: *Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ -ευω τὰ γράφομε με τὴ
δίφθογγο -ευ.*

Γύμνασμα

Νὰ βρῆτε καὶ νὰ γράψετε στὰ τετράδιά σας 10 ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -ενω.

3) Ρήματα σὲ -ιζω

Παραδείγματα

Ὅταν ἀρχίζω τὴ δουλειά, δὲν καθίζω, ἀλλὰ σκουπίζω τὸ σπῆτι, ἀναποδογυρίζω τὰ στρώματα, συγυρίζω τὰ κρεββάτια, ποτίζω τὰ λουλούδια καὶ ταΐζω τὶς κόττες.

Σειρές: Ἀρχίζω, καθίζω, νομίζω, σκουπίζω, γνωρίζω, ἀναποδογυρίζω, καθαρίζω, μετακομίζω, συγυρίζω, ποτίζω.

Κανόνας: Τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -ιζω τὰ γράφομε μὲ *ι*.

4) Ρήματα σὲ -ιαζω

Παραδείγματα

Ἀνατριχιάζω, ὅταν σκέπτομαι ὅτι μπορεῖ ν' ἀρρωστήσῃ ἡ μητέρα. Ἐγὼ δὲν ταιριάζω μὲ κανένα σας.

Σειρές: Γκροινιάζω, δειλιάζω, πλησιάζω, κουρελιάζω, βραδιάζω.

Κανόνας: Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ -ιαζω τὰ γράφομε μὲ *ι*.

5) Ρήματα σὲ -αβω

Παραδείγματα

Δὲν σκάβω, ἀλλὰ ράβω καὶ ἀνάβω τὴ φωτιά.

Κανόνας: Τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -αβω, τὰ γράφομε μὲ *β*. (Μὲ *υ* γράφεται μόνον τὸ *π α ύ ω*).

6) Ρήματα σὲ -έρνω

Παραδείγματα

Δέρνω, γέρνω, φέρνω, σπέρνω, σέρνω, γδέρνω.

Κανόνας: Τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -έρνω, τὰ γράφομε μὲ *ἔμ*λον. (Μὲ *αι* γράφομε μόνον τὸ *π α ί ρ ν ω*).

7) Ρήματα σέ -αινω

Παραδείγματα

Ανεβαίνω, πηγαίνω, ζεσταίνω, κουτσαίνω, κατεβαίνω.

Κανόνας: "Όσα ρήματα τελειώνουν σέ -αινω τὰ γράφομε μὲ αι.
(Μὲ ε γράφομε μόνο τὸ δένω καὶ τὸ μένω).

Σημείωση

Τοὺς παρὰ πάνω κανόνες θὰ τοὺς συμπληρώσωμε ἀργότερα μὲ τὶς ἐξαιρέσεις.

ε) Κλίση ρημάτων σέ -ω

Μὲ τὴ βοήθεια ἐρωτήσεων σχηματίζομε τὶς πάρα κάτω προτάσεις :

Παραδείγματα

Ἐγὼ ἐτοιμάζω τὸ φαγητό. Σὺ γράφεις τὸ μάθημα. Ὁ γεωργὸς σκάβει τὸ χωράφι. Ἐμεῖς ἐτοιμάζομε τὸ φαγητό. Σεῖς γράφετε τὸ μάθημα. Οἱ γεωργοὶ σκάβουν τὰ χωράφια.

Παρατηρήσεις

Ἡ λέξη ἐτοιμάζω φανερώνει τί κάνω ἐγὼ ὁ ἕνας πὺν ὀμιλῶ. Ἡ λέξη ἐτοιμάζομε φανερώνει τί κάνομε ἐμεῖς οἱ πολλοὶ πὺν μιλοῦμε. Ἡ λέξη γράφεις φανερώνει τί κάνεις ἐσὺ ὁ ἕνας πὺν ἀκοῦς τὴν ὀμιλία μου. Ἡ λέξη γράφετε φανερώνει τί κάνετε ἐσεῖς οἱ πολλοὶ πὺν ἀκοῦτε τὴν ὀμιλία μου. Ἡ λέξη σκάβει φανερώνει τί κάνει αὐτὸς ὁ ἕνας γιὰ τὸν ὀποῖον γίνεται ἡ ὀμιλία μας. Ἡ λέξη σκάβουν φανερώνει τί κάνουν αὐτοὶ γιὰ τοὺς ὀποίους γίνεται ἡ ὀμιλία μας.

Ὅλες αὐτὲς οἱ λέξεις, τὰ ρήματα, μᾶς φανερώνουν τί κάνουν τὰ πρόσωπα ὀμιλίες. Τὰ πρόσωπα σὶς ὀμιλίες εἶναι τρία: τὸ *πρῶτο*: ἐγὼ - ἐμεῖς πὺν φανερώνει τί κάνει ἐκεῖνος πὺν μιλεῖ, τὸ *δεύτερο*: σὺ - ἐσεῖς πὺν φανερώνει τί κάνει ἐκεῖνος πὺν ἀκούει τὴν ὀμιλία καὶ τὸ *τρίτο*: αὐτὸς - αὐτοὶ πὺν φανερώνει τί κάνει ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὀποῖον γίνεται ἡ ὀμιλία.

Ἑρωτήσεις

1) τί κάνω;	παίζ-ω	1) τί κάνομε;	παίζ-ομε
2) τί κάνεις;	παίζ-εις	2) τί κάνετε;	παίζ-ετε
3) τί κάνει;	παίζ-ει	3) τί κάνουν;	παίζ-ουν

Ἀσκήσεις

- 1) Κατὰ τὸ παίζω νὰ κλίνετε τὰ ῥήματα : γράφω, χορεύω, ἐτοιμάζω, δένω, χάνω, τρώγω, ἀγοράζω.
- 2) Νὰ σχηματίσετε σειρὰ ῥημάτων πού τελειώνουν σὲ -εις καὶ ἔχουν προστὰ τὸ σὺ π. χ. γράφεις, τρώγεις.
- 3) Νὰ σχηματίσετε σειρὰ ῥημάτων πού τελειώνουν σὲ -ει καὶ ἔχουν προστὰ τὸ αὐτός.
- 4) σὲ -ομε καὶ ἔχουν προστὰ τὸ ἐμεῖς.
- 5) σὲ -ετε καὶ ἔχουν προστὰ τὸ σεῖς π. χ. γράφετε.

στ) Ῥήματα σὲ -ομαι

Παραδείγματα

Ὁ χτίστης χτίζει τὸ σπίτι.
 Τὸ πρόβατο τρώγει τὸ χόρτο.
 Ὁ γεωργὸς κλαδεύει τὸ ἀμπέλι.
 Τὸ σπίτι χτίζεται ἀπὸ τὸ χτίστη.
 Τὸ χόρτο τρώγεται ἀπὸ τὸ πρόβατο.
 Τὸ ἀμπέλι κλαδεύεται ἀπὸ τὸ γεωργό.

Τὸ ῥῆμα χτίζει φανερῶνει τί κάνει ὁ γεωργός.
 Τὸ ῥῆμα χτίζεται φανερῶνει τί παθαίνει τὸ σπίτι.
 Τὸ ῥῆμα τρώγει φανερῶνει τί κάνει τὸ πρόβατο.
 Τὸ ῥῆμα τρώγεται φανερῶνει τί παθαίνει τὸ χόρτο.
 Τὸ ῥῆμα κλαδεύει φανερῶνει τί κάνει ὁ γεωργός.
 Τὸ ῥῆμα κλαδεύεται φανερῶνει τί παθαίνει τὸ ἀμπέλι.

Κανόνας : 1) Τὰ ῥήματα χτίζει, τρώγει, κλαδεύει καὶ κάθε ῥῆμα πὸν φανερῶνει τί κάνει τὸ πρόσωπο γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται ὁ λόγος τὰ λέμε ἐνεργητικὰ ῥήματα.
 2) Τὰ ῥήματα χτίζεται, τρώγεται, κλαδεύεται καὶ κάθε ῥῆμα πὸν φανερῶνει τί παθαίνει τὸ πρόσωπο τοῦ λόγου λέγονται ῥήματα παθητικὰ.

ζ) Κλίση παθητικῶν ρημάτων

Ἡ μητέρα χτενίζει τὸ κοριτσάκι της. Τί παθαίνει τὸ κοριτσάκι; Ἀπαντ. Τὸ κοριτσάκι χτενίζεται ἀπὸ τὴν μητέρα. Ἐρωτ. Πῶς θὰ τὸ ἔλεγε αὐτὸ τὸ κοριτσάκι; Ἀπαντ. Ἐγὼ χτενίζομαι ἀπὸ τὴν μητέρα. Ἐρωτ. Καὶ ἂν ἦσαν πολλὰ κορίτσια; Ἀπαντ. Ἐμεῖς χτενίζομαστε ἀπὸ τὴν μητέρα. Ἐρωτ. Ἐγὼ τί παθαίνω; Ἀπαντ. Ἐσὺ χτενίζεσαι ἀπὸ τὴν μητέρα. Ἐρωτ. Ἐμεῖς; Ἀπαντ. Ἐσεῖς χτενίζεστε ἀπὸ τὴν μητέρα. Ἐρωτ. Αὐτή; Ἀπαντ. Αὐτὴ χτενίζεται ἀπὸ τὴν μητέρα. Ἐρωτ. Αὐτές; Ἀπαντ. Αὐτὲς χτενίζονται ἀπὸ τὴν μητέρα.

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

τί παθαίνω ;	Ἐγὼ χτενίζομαι	-ομαι
τί παθαίνεις ;	Ἐσὺ χτενίζεσαι	-εσαι
τί παθαίνει ;	Αὐτὸς χτενίζεται	-εται
τί παθαίνομε ;	Ἐμεῖς χτενίζομαστε	-όμαστε
τί παθαίνετε ;	Ἐσεῖς χτενίζεστε	-εστε
τί παθαίνουν ;	Αὐτοὶ χτενίζονται	-ονται

Ἀσκήσεις

1) Νὰ γραφτοῦν δύο φορές καὶ νὰ κλιθοῦν 1 φορὰ τὰ παθητικὰ ρήματα δένο-μαι, χάν-ομαι, ἀγοράζ-ομαι, πλύν-ομαι, κλαδεύ-ομαι, σκάβ-ομαι, ἐτοιμάζ-ομαι, φαίν-ομαι, λύ-ομαι, κόβ-ομαι, ράβ-ομαι, χτίζ-ομαι.

2) Νὰ σχηματιστοῦν σειρὲς α) ἀπὸ ἐνεργητικὰ ρήματα σὲ -ω π. γ. ἐτοιμάζ-ω, παιζ-ω κλπ. καὶ β) ἀπὸ παθητικὰ ρήματα σὲ -ομαι π. γ. χτίζ-ομαι, ἐτοιμάζ-ομαι κ.ο.κ.

3) Νὰ σχηματιστοῦν σειρὲς ἀπὸ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -σαι καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ σὺ π. γ. σὺ στολίζ-εσαι.

4) Νὰ σχηματιστοῦν σειρὲς ἀπὸ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -εται καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ αὐτὸς-πλύν-εται.

5) Ὅμοια σὲ -ομαστε ποὺ ἔχουν μπροστὰ τὸ ἐμεῖς, σὲ -εστε καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ σεῖς, σὲ -ονται καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ αὐτοί.

η) Ρήματα που έχουν περισπωμένη στη λήγουσα

Παραδείγματα

Ἐγὼ ἀγαπῶ τὴ δουλειά. Δὲ γελῶ ὀλοένα.

Ἀσκήσεις

1) Νὰ σχηματιστοῦν σειρὲς ἀπὸ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -ω καὶ ἔχουν περισπωμένη στὴ λήγουσα π.χ. χτυπ-ῶ, κρατ-ῶ, πον-ῶ, τρυγ-ῶ, κοιπ-ῶ, λαχταρῶ. Ἐπίσης σειρὲς ποὺ τελειώνουν σὲ -εῖς μὲ περισπωμένη, σὲ -ᾶς μὲ περισπωμένη, -εῖ καὶ -ᾶ, -ᾶμε καὶ -οῦμε, -ᾶτε, -εῖτε, -οῦν καὶ -οῦνε.

2) Νὰ σχηματιστοῦν σειρὲς ἀπὸ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -μαι καὶ ἔχουν περισπωμένη στὴν παραλήγουσα, π.χ. κοιμοῦμαι, λυποῦμαι, φοβοῦμαι. Ἐπίσης σὲ -ιμαι, π.χ. καταριέμαι, χαιρετιέμαι, χτυπιέμαι.

3) Νὰ σχηματιστοῦν σειρὲς ἀπὸ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -ᾶσαι καὶ ἔχουν μπροστὰ τὴ λέξη ἐσύ, π.χ. ἐσύ κοιμᾶσαι, ἐσύ λυπᾶσαι, ἐσύ φοβᾶσαι. Ἐπίσης ποὺ τελειώνουν σὲ -ισαι.

4) Νὰ σχηματιστοῦν σειρὲς ἀπὸ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -ᾶται καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ αὐτός, π.χ. αὐτός κοιμᾶται, αὐτός λυπᾶται. Αὐτός φοβᾶται. Ἐπίσης ποὺ τελειώνουν σὲ -ιεται.

5) Ἐπίσης ποὺ τελειώνουν σὲ -μαστε καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ ἐμεῖς, σὲ -οσαστε ἢ -εστε καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ σεῖς καὶ σὲ -οῦνται ἢ -ονται καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ αὐτοί.

6) Νὰ κλιθοῦν α) σὲ -ω χωρὶς περισπωμένη, β) σὲ -ω μὲ περισπωμένη, γ) σὲ -ομαι, δ) σὲ -ομαι, ε) σὲ -ιμαι, μὲ ἐρωτήσεις στὴ σειρᾷ.

Σημείωση: Ὑστερα ἀπὸ κάθε μιὰ ἀπὸ τίς πάρα πάνω σειρὲς θὰ βγαίνει ὁ σχετικὸς κανόνας π.χ.

Κανόνες: 1) Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ -με καὶ δέχονται μπροστὰ τὸ ἐμεῖς, τὰ γράφομε μὲ ε, στολίζομε τρέχομε, πηδοῦμε.

2) Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ -μαι καὶ δέχονται τὸ ἐγώ, τὰ γράφομαι μὲ αι, ἔρχομαι, στολίζομαι, λυποῦμαι.

3) Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ -ται καὶ δέχονται τὸ αὐτός -η, -ο.

τὰ γράφομε μὲ **αι** στὸ τέλος, ἔρχεται, σηκώνεται γελίεται, κοιμάται.

4) Ὅσα ῥήματα τελειώνουν σὲ **-τε** καὶ δέχονται τὸ ἐσεῖς, τὰ γράφομε μὲ **ε**, δέρετε, σηκώνετε, γελᾶτε.

δ) Ὅρθῃ γραφῇ τῶν ρηματικῶν καταλήξεων **-οντας**

Παραδείγματα

Ἔρχομαι τρέχοντας γιὰ νὰ σᾶς προφτάσω. Τρώγοντας ἔρχεται ἡ ὄρεξη. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἐξενύχτησαν ἀπόψε τρώγοντας καὶ πίνοντας.

Κανόνας : Στὶς λέξεις ποὺ τελειώνουν σὲ **-οντας** καὶ τονίζονται στὴν προπαραλήγουσα γράφομε τὸ **ο** μὲ ὄμικρον.

Σχηματισμὸς σειρῶς λέξεων ποὺ τελειώνουν σὲ **-οντας** : φέροντας, ψάλλοντας, γυρεύοντας, φεύγοντας, γυρίζοντας.

ι) Ὅρθῃ γραφῇ τῶν ρηματικῶν καταλήξεων **-ωντας**

Παραδείγματα

Ὁ Ἀντρέας ἐπέρασε τὴν ὥρα του τραγουδώντας. Ὁ Κώστας ἔρχεται πηδώντας. Ἐπέρασα τὴ ζωὴ μου καλλιμεργώντας τὰ χοράφια μου.

Κανόνας : Λέξεις ποὺ τελειώνουν σὲ **-ωντας** καὶ τονίζονται στὴν παραλήγουσα γράφουν τὸ **ω** μὲ ὠμέγα ὀξεῖα.

Σχηματισμὸς σειρῶν λέξεων ποὺ τελειώνουν σὲ **-ωντας** : γλεντώντας, διαψώντας, πεινώντας.

ια) Ὅρθῃ γραφῇ τῶν ρηματικῶν καταλήξεων **-μένος, -μένη -μένο**

Παραδείγματα

Εἶμαι λυπημένος, γιατί ἡ μητέρα μου εἶναι ἀδιάθετη. Νὰ εἶσαι εὐχαριστημένη, ἀφοῦ κερδίζεις τὸ ψωμί σου. Αὐτὸ τὸ παιδάκι εἶναι δυστυχημένο, γιατί ἔχασε τὸν πατέρα του.

Κανόνας : 1) Λέξεις ποὺ τελειώνουν σὲ **-μένος, -μενη, -μένο**, γράφουν τὸ **με** μὲ ἔψιλον.

- 2) Τις λέξεις πού τελειώνουν σὲ **-οντας, -ωντας** καὶ **-μένος** τίς λέμε μετοχές γιατί **μετέχουν** καὶ ἀπὸ τὰ ρήματα καὶ ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά.

Ἄνα κεφαλαίωση

1) Εὕρεση ἀπὸ μόνο τὸ μαθητὴ καὶ γραφὴ προτάσεων δηλωτικῶν ἐνεργειῶν προσώπων, ζώων, καὶ πραγμάτων, π. χ. ὁ μαθητὴς μελετᾷ, ὁ ξυλουργὸς κόβει ξύλα, ὁ γεωργὸς καλλιεργεῖ τὰ χωράφια του, τὸ πρόβατο τρώγει χόρτα, ὁ ἀέρας βουίξει, ἡ καρτέλα τριίζει τὸ ρυάκι κελαρίζει, ἡ ἀστραπὴ θαμπώνει κλπ.

2) Νὰ χωριστοῦν οἱ πάρα πάνω προτάσεις: α) σ' ἐκεῖνες πού ἔχουν ρῆμα παροξύτονο, π. χ. τὸ πρόβατο τρώγει χόρτα, ἡ ἀστραπὴ θαμπώνει καὶ ἐκεῖνα πού ἔχουν ρῆμα περισπώμενο π. χ. ὁ γεωργὸς καλλιεργεῖ τὰ χωράφια,

3) Νὰ συμπληρώση ὁ μαθητὴς μόνος του προτάσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες λείπει τὸ ρῆμα: π. χ. τὸ ἄλογο . . . . . κριθάρι.

4) Νὰ συμπληρώση μόνος του ὁ μαθητὴς προτάσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες λείπει τὸ ὑποκείμενο, π. χ. . . . τρώγει κριθάρι.

5) Νὰ συμπληρώση μόνος του ὁ μαθητὴς προτάσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες λείπει τὸ ἀντικείμενο, π. χ. ὁ πατέρας ἔφερε . . .

6) Νὰ συντάξη ὁ μαθητὴς μικρὲς συνθέσεις μὲ τὴ βοήθεια μερικῶν λέξεων. π. χ. μὲ τίς λέξεις, βράχος, παιδί, γατρός, φωνή, κρεββάτι—ἢ θάλασσα, παιδί—κρεββάτι—γατρός κλπ.

7) Σχηματισμὸς σὲ προτάσεις τῶν προσώπων τοῦ ρήματος κατ' ἀρχὰς μὲ τὴ βοήθεια ἐρωτήσεων καὶ ἔπειτα χωρὶς αὐτές.

Ἀριθμοὶ καὶ πρόσωπα ρήματος

Ἐνικόσ ἀριθμὸς

1. χάν-ω	χάν-ομαι	ἀργῶ	ἀγαπῶ	ἀγαπιοῦμαι	κοιμοῦμαι
2. χάν-εις	χάν-εσαι	ἀργεῖς	ἀγαπᾷς	ἀγαπιέσαι	κοιμᾷσαι
3. χάν-ει	χάν-εται	ἀργεῖ	ἀγαπᾷ	ἀγαπιέται	κοιμᾷται

Πληθυντικός ἀριθμός

1. χάν-ομε	χάν-όμαστε	ἀργοῦμε	ἀγαποῦμε ἢ ἀγαπάμε
2. χάν-ετε	χάν-εστε	ἀργεῖτε	ἀγαπάτε
3. χάν-ουν	χάν-ονται	ἀργοῦν	ἀγαποῦν ἢ ἀγαποῦν(ε)

1. ἀγαπιόμαστε		κοιμόμαστε
2. ἀγαπιέστε	ἢ ἀγαπιόσαστε	κοιμᾶστε
3. ἀγαπιοῦνται	ἢ ἀγαπιόνται	κοιμοῦνται

α) Σύμφωνα με τὸ ἀγαπῶ νὰ κλιθοῦν τὰ ῥήματα : διψῶ, κεντῶ, χαιρετῶ, γλυπῶ, τραβῶ, τιμῶ, πηδῶ, βαστῶ, βουτῶ, ρουφῶ, περνῶ, ξεχνῶ, πετῶ, φυσῶ κλπ.

β) Σύμφωνα με τὸ ἀργῶ νὰ κλιθοῦν τὰ ῥήματα : ἀποτελῶ, ζῶ (ζῆς, ζῆ, ζῆτε), θαρρῶ, κατοικῶ, καλλιεργῶ, λαλῶ, προσπαθῶ, μπορῶ.

γ) Νὰ κλιθοῦν τὰ ῥήματα ποὺ ἔχουν δύο τύπους : π. χ. μιλεῖς καὶ μιλᾷς, πατεῖς καὶ πατᾶς, φορεῖς καὶ φορᾶς, τραγουδεῖς καὶ τραγουδᾷς.

δ) Κατὰ τὸ ἀγαπιοῦμαι νὰ κλιθοῦν τά : βαριοῦμαι, βαστιοῦμαι, κρατιοῦμαι, τραβιοῦμαι, πουλιοῦμαι, παραπονοῦμαι, στενοχωριοῦμαι.

ε) Κατὰ τὸ κοιμοῦμαι νὰ κλιθοῦν τά : θυμοῦμαι, φοβοῦμαι, λυποῦμαι.

στ) Ἀσκησιὶ στὴν ὀρθὴ γραφῆ καὶ τὸν ὀρθὸν τονισμό τῶν καταλήξεων :

1. ω	ομαι	ῶ	ῶ	1. ομε	ομαστε	οῦμε	ᾶμε
2. εις	εσαι	εῖς	ᾶς	2. ειτε	οσασιτε	εἶτε	ᾶτε
3. ει	εται	εἶ	ᾶ	3. ουν	ονται	οῦν	ᾶνε

ζ) Νὰ βροῦν καὶ νὰ γράψουν οἱ μαθητὲς προτάσεις ποὺ φανερώνουν : 1) τὶ εἶναι, 2) τὶ ἔχει, 3) τὶ κάνει καὶ 4) τὶ παθαίνει ἓνα πρόσωπο ἢ ἓνα ζῷο.

η) Νὰ μετατραποῦν οἱ πάρα πάνω προτάσεις : 1) στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ, 2) στὸ πρῶτο πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ καὶ κατόπιν στὸ πρῶτο πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ, 3) στὸ δεύτερο τοῦ ἐνικοῦ καὶ στὸ δεύτερο τοῦ πληθυντικοῦ. Θὰ σχηματι-

σθοῦν δηλ. οἱ ἐξῆς σειρὰς -ω, -οῦμε, -ᾶμε, -εις, -ετε -εῖς, -εῖτε, -ᾶτε, -ει, -ουν, -εῖ, -οῦν, -ᾶνε κ.ο.κ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ V I

Ἄντωνυμίες

Διάκριση, γραφή καὶ ἔννοια τῶν ἀντωνυμιῶν : ἐγὼ — ἐμεῖς, ἐσὺ — ἐσεῖς, αὐτὸς — αὐτοί.

Ἔννοια

Οἱ λέξεις αὐτὲς φανερόνουν τὰ πρόσωπα τοῦ λόγου καὶ χρησιμοποιοῦνται ἀντὶ τῶν ὀνομάτων. Γι' αὐτὸ λέγονται προσωπικὰς ἀντωνυμίες.

Δεικτικὰς

Σχηματισμὸς προτάσεων στὶς ὁποῖες ἀναγκαζόμεστε νὰ δεῖξωμε τὸ πρόσωπο, τὸ ζῶο ἢ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖο φανερώ- νει τὸ ὑποκείμενο ἀπὸ ἄλλα ὅμοιά του ποὺ βρίσκονται ἢ κοντὰ στὸ πρόσωπο τοῦ λόγου (π. γ. τοῦτο τὸ βιβλίον), ἢ βρί- σκονται κοντὰ στὸ δεύτερον πρόσωπο τοῦ λόγου (αὐτὸ τὸ ὄρο- λόγι εἶναι ἀσημένιον), ἢ βρίσκονται μακρὰ καὶ ἀπὸ τὰ δύο πρόσωπα (ἐκεῖνη ἢ φορεσιά εἶναι σιδερωμένη). Θὰ χωριστοῦν καὶ θὰ γραφοῦν οἱ ἀντωνυμίες : τοῦτος, αὐτὸς καὶ ἐκεῖνος στοὺς δύο ἀριθμοὺς καὶ σ' ὅλες τὶς πτώσεις.

ἽΟν.	(ἐ)τοῦτος	(ἐ)τούτη	τοῦτο
Γεν.	τούτου	(ἐ)τούτης	τούτου
Αἰτ.	τοῦτο(ν)	(ἐ)τούτη	τοῦτο
ἽΟν.	(ἐ)τοῦτοι	(ἐ)τούτες	τούτα ταῦτα
Γεν.	(ἐ)τούτων	(ἐ)τούτων	τούτων
Αἰτ.	(ἐ)τούτους	(ἐ)τούτες	τούτα ταῦτα
ἽΟν.	αὐτὸς -ἦ -ὸ	ἐκεῖνος -η -ο	
Γεν.	αὐτοῦ -ῆς -οῦ	ἐκεῖνου -ης -ου	
Αἰτ.	αὐτὸν -ἦν -ὸ	ἐκεῖνον -ην -ο	

Όν.	αὐτοὶ	-ές	-ᾶ	ἐκεῖνοι	-ες	-α
Γεν.	αὐτῶν	-ῶν	-ῶν	ἐκείνων	-ων	-ων
Αἰτ.	αὐτοῦς	-ές	-ᾶ	ἐκείνους	-ες	-α

Ἄλλες ἀντωνυμίες

Σχηματισμὸς προτάσεων πὸν περιέχουν ἀντωνυμίες

Τέτοιος, ποιός, ὅποιος, πού, ἴδιος, ἄλλος, πόσος, ὅσος, τόσος, κανείς, κανένας, καμμιά, καθείς, καθένας. Ἐπίσημη ἄσκηση στὴν ὀρθὴ γραφὴ τῶν ἀντωνυμιῶν αὐτῶν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ V I I

Προσδιορισμοὶ—Πρόταση ἀντανακρινόμενη

α) Προσδιορισμὸς στὸ ὑποκείμενο

Παραδείγματα

1. Τὸ μολύβι εἶναι ἀκριβὸ α) Τὸ κόκκινο μολύβι εἶναι ἀκριβὸ
2. Τὸ σχολεῖο εἶναι ὁμορφο β) Τὸ καθαρὸ σχολεῖο εἶναι ὁμορφο
3. Τὸ δαχτυλίδι λάμπει γ) Τὸ χρυσὸ δαχτυλίδι λάμπει

Παρατηρήσεις

Ἡ πρώτη πρόταση «τὸ μολύβι=ἀκριβὸ», εἶναι ἀπλὴ πρόταση, γιὰτι καμμιά ἀπὸ τὶς λέξεις τῆς δὲ μπορεῖ νὰ λείψῃ. Ἡ πρόταση ὅμως α' «τὸ κόκκινο μολύβι εἶναι ἀκριβὸ» ἔχει μιὰ λέξη πὸν μπορεῖ νὰ λείψῃ. Αὐτὴ εἶναι ἡ λέξη «κόκκινο». Ἐὰν ἀφαιρεθῇ αὐτὴ ἡ λέξη, βγαίνει νόημα μὲ τὶς ἄλλες λέξεις.

Μὲ τὴ λέξη κόκκινο μαθαίνομε γιὰ τὸ πρῶτο μέρος τῆς προτάσεως «μολύβι» κάτι τι πάρα πάνω ἀπὸ ἐκεῖνο πὸν ἠξέραμε στὴν πρώτη πρόταση. Ἡ λέξη κόκκινο δὲ μᾶς ἀφήνει νὰ νομίζωμε πὸς κάθε μολύβι εἶναι ἀκριβὸ, ἀλλὰ ὀρίζε ἀκριβῶς (ἢ μὲ ἄλλα λόγια προσδιορίζει τὸ μολύβι πὸν εἶναι ἀκριβὸ καὶ δὲ μᾶς ἀφήνει νὰ ὑποθέσωμε πὸς εἶναι ἀκριβὸ καὶ τὸ μαῦρο καὶ τὸ μπλὲ κλπ.

Τὸ ἴδιο παρατηροῦμε καὶ στὴν ἄλλη πρόταση: π. γ. ἡ λέξις «καθαρό» προσδιορίζει τὴ λέξις σχολεῖο καὶ ἡ λέξις «χρυσό» προσδιορίζει τὴ λέξις «δαχτυλίδι».

Μὲ τίς λέξεις: κόκκινο, καθαρό, χρυσό, αὐξήσαμε τίς προτάσεις 1, 2, 3.

Γυμνάσματα

1) Νὰ σχηματίσουν ὅμοιες προτάσεις καὶ οἱ μαθητές.

2) Νὰ σχηματισθοῦν ὅμοιες προτάσεις ποὺ νὰ περιέχουν τὰ ἐπίθετα ὄλος, ὄλη, ὄλο.

β) Σχηματισμὸς προτάσεων μὲ προσδιορισμὸ στὸ κατηγορούμενο

Παραδείγματα

Ἡ Ἀθήνα εἶναι μεγάλη πολιτεία. Ὁ Ψηλορείτης εἶναι ψηλὸ βουνό. Ὁ Γιάννης εἶναι καθαρὸς μαθητής. Ὁ Ἀντρέας εἶναι προοδευτικὸς γεωργός. Ἡ μέλισσα εἶναι ἐργατικὸ ἔντομο.

Σημείωση: 1) Γράφονται πρῶτα προτάσεις χωρὶς προσδιορισμοὺς καὶ κατόπιν μὲ προσδιορισμοὺς. 2) Γίνονται ὅμοιες μὲ τίς προηγούμενες παρατηρήσεις. 3) Ἀσκηση τῶν μαθητῶν στὴ σωστὴ γραφὴ τῶν λέξεων ὄλος, ὄλη, ὄλο.

γ) Προτάσεις μὲ προσδιορισμὸ στὸ ἀντικείμενο

Παραδείγματα

1. Οἱ μέλισσες κάνουν μέλι.	α) Οἱ μέλισσες κάνουν γλυκὸ μέλι.
2. Τὰ βουνὰ ἔχουν χιόνια.	β) Τὰ βουνὰ ἔχουν πολλὰ χιόνια.
3. Τὸ χιόνι ἔκαψε τὰ λουλούδια.	γ) Τὸ χιόνι ἔκαψε ὅλα τὰ λουλούδια.
4. Τὰ λουλούδια ἔχουν χρώματα.	δ) Τὰ λουλούδια ἔχουν λαμπρὰ χρώματα.
5. Τὸ παιδί μελετᾷ τὸ μάθημα.	ε) Τὸ παιδί μελετᾷ τὸ αὐριανὸ μάθημα.

Παρατηρήσεις

- 1) Ὅμοιες μὲ τὰ προηγούμενα παραδείγματα.
- 2) Πῶς γράφεται ἡ λέξις ὄλος, ὄλη ὄλο.

δ) *Πρόταση με προσδιορισμούς στο υποκείμενο, στο κατηγορούμενο και στο αντικείμενο*

Παραδείγματα

1. Οί μέλισσες δίνουν μέλι.	α) Οί εργατικές μέλισσες δίνουν γλυκό μέλι.
2. Τὰ βουνὰ ἔχουν χιόνια.	β) Τὰ ψηλὰ βουνὰ ἔχουν πολλά χιόνια.
3. Τὰ λουλούδια ἔχουν χρώματα.	γ) Τὰ μυρωδάτα λουλούδια ἔχουν λαμπρὰ χρώματα.
4. Τὰ παιδιά μελετοῦν τὰ μαθήματα.	δ) Τὰ φρόνιμα παιδιά μελετοῦν τὰ αὐριανὰ μαθήματα.

Ἀσκήσεις

Νὰ σχηματίσουν οἱ μαθητὲς καὶ νὰ γράψουν προτάσεις

α) *Μὲ ἐπιθετικούς προσδιορισμούς στο ὑποκείμενο*

Ὁ ἄνθρωπος προσδεύει. Ὁ εργατικὸς ἄνθρωπος προσδεύει.
Τὸ σκυλί φυλάει τὸ σπίτι. Τὸ πιστὸ σκυλί φυλάει τὸ σπίτι.

β) *Μὲ ἀντωνυμικούς προσδιορισμούς στο ὑποκείμενο*

Ὁ γάτος τρώγει ποντίκια. Αὐτὸς ὁ γάτος τρώγει πολλὰ ποντίκια.

Ἡ γυναίκα εἶναι δασκάλα. Αὐτὴ ἡ γυναίκα εἶναι δασκάλα.

γ) *Μὲ ἐπιθετικὸ ἢ ἀντωνυμικὸ προσδιορισμὸ στο ἀντικείμενο*

Ἡ βροχὴ ποτίζει τὴ γῆ. Ἡ βροχὴ ποτίζει τὴν ξερὴ γῆ.

Τὸ ἄλογο τρώγει χορτάρι. Τὸ ἄλογο τρώγει δοσερὸ χορτάρι.

Ὁ Γιάννης ἔγραψε τὴν ἐπιστολή. Ὁ Γιάννης ἔγραψε αὐτὴ τὴν ἐπιστολή.

δ) *Προτάσεις στὶς ὁποῖες λέμε τίνος εἶναι ἓνα πρᾶγμα*

Τὸ τετράδιο εἶναι τοῦ Κώστα. Ἡ σάκκα εἶναι τοῦ Γιάννη.
Τὸ βιβλίον εἶναι τοῦ δασκάλου. Τὸ θερμόμετρο εἶναι τοῦ γατροῦ.
Τὸ αὐτοκίνητο εἶναι τοῦ σωφῆρος κλπ.

ε) Προτάσεις στις οποίες μιλοῦμε για μέρος, ἢ για μέλος, ἢ για τμήμα ἑνὸς πράγματος.

Τὰ δόντια τοῦ σκύλου εἶναι σουβλερά. Τὰ αὐτιά τοῦ γαῖ-
δάρου εἶναι μεγάλα. Τὰ φτερά τοῦ παγωνιοῦ εἶναι πλουμιστά.
Τὰ πόδια τοῦ τραπεζιοῦ εἶναι ξύλινα. Ἡ κορυφή τοῦ βουνοῦ
εἶναι μυτερή.

στ) Προτάσεις στις οποίες γίνεται λόγος για πράγματα ποὺ
ἀνήκουν σὲ κάποιον καὶ πρὸ πάντων για ἐργαλεῖα
καὶ χιτήματα ποὺ ἀνήκουν σὲ ἐπαγγελματίες

Τὸ χωράφι τοῦ γεωργοῦ ἔχει ἀγκάθια. Τὸ ἀμπέλι τοῦ
Κώστα ἔχει λίγα σταφύλια. Τὸ μυστρί τοῦ χτίστη εἶναι χαλα-
σμένο. Τὰ σουβλιὰ τοῦ τσαγκάρη εἶναι σπασμένα.

ζ) Νὰ μετατραποῦν οἱ παρα πάνω γενικὲς σὲ ὀνομαστικὲς
καὶ οἱ παρα κάτω ὀνομαστικὲς σὲ γενικὲς.

Ὁ Κώστας ἔχει τετράδιο. Ὁ Γιάννης ἔχει σάκκα κλπ.

Ὁ σκύλος ἔχει δόντια σουβλερά. Ὁ γαῖδαρος ἔχει αὐτιά
μεγάλα κλπ.

Ὁ γεωργὸς ἔχει χωράφια. Ὁ Κώστας ἔχει ἀμπέλια κλπ.

η) Προτάσεις μὲ ἐπιθετικὸ ἢ ἀντωνυμικὸ προσδιορισμὸ
σὲ πτώση γενική

Ὁ Γιάννης ἐπῆρε τὰ βιβλία αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ. Τὰ παρά-
θυρα τοῦ ψηλοῦ σπιτιοῦ εἶναι μεγάλα. Τὰ βιβλία τοῦ καλοῦ
μαθητῆ εἶναι καθαρά.

θ) Προτάσεις μὲ μεταβατικὰ ρήματα καὶ ἐναλλαγὴ
ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου

Ὁ πατέρας κοιτάζει τὸ παιδί. Τὸ παιδί κοιτάζει τὸν πα-
τέρα. Ἡ Πηνελόπη ἀγαπᾷ τὴ Μαρία. Ἡ Μαρία ἀγαπᾷ τὴν
Πηνελόπη. Ἡ μητέρα χαϊδεύει τὴν κόρη. Ἡ κόρη χαϊδεύει
τὴ μητέρα.

ι) Μετατροπὴ προτάσεων μὲ ἐνεργητικὰ ρήματα
σὲ προτάσεις μὲ ἀντίστοιχα παθητικὰ

Ὁ χτίστης χτίζει τὸ σπίτι. Τὸ σπίτι χτίζεται ἀπὸ τὸ χτίστη.
Ὁ ξυλοκόπος κόβει τὰ ξύλα. Τὰ ξύλα κόβονται ἀπὸ τὸν ξυ-

κόπο. Ὁ τσαγκάρης ράβει τὰ παπούτσια. Τὰ παπούτσια ράβονται ἀπὸ τὸν τσαγκάρη. Ὁ μαθητὴς τρώγει τὸ ψωμί. Τὸ ψωμί τρώγεται ἀπὸ τὸ μαθητὴ κλπ.

ια) Τὰ πάρα πάνω οἴματα νὰ μετατραποῦν
στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ

ιβ) Νὰ σχηματιστοῦν προστακτικὲς ἐκφράσεις
μὲ ὀνόματα σὲ κλητικὴ πτώση

*Ἐλα, Γιάννη! *Ἐ! παιδιά, ἡσυχάσετε! κλπ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ V I I

Ἐπιρρήματα

α) Τοπικὰ ἐπιρρήματα

Ὁ Γιῶργος ἐκάθισε. Ὁ Γιῶργος ἐκάθισε χάμω.

*Ἐλᾶτε. *Ἐλᾶτε ἐδῶ.

*Ἡ Ἐλένη ἐπέταξε τὸ μῆλο. *Ἡ Ἐλένη ἐπέταξε πέρα τὸ μῆλο.

Ἐρωτήσεις

Ποῦ ἐκάθισε ὁ Γιῶργος; Ποῦ εἴπαμε νὰ ῥθῆτε; Ποῦ ἐπέταξε τὸ μῆλο ἡ Ἐλένη;

*Ἐρ. Μὲ ποιά λέξη ἐρωτήσαμε γιὰ νὰ μᾶς εἰπῆτε τὴ λέξη
χάμω;

*Ἀπ. Μὲ τὴ λέξη ποῦ.

(Γράφεται): ποῦ; — χάμω.

*Ἐρ. Πῶς ἐρωτήσαμε γιὰ νὰ μᾶς εἰπῆτε τὴ λέξη ἐδῶ;

*Ἀπ. ποῦ;

(Γράφεται): ποῦ; — ἐδῶ.

*Ἐρ. Πῶς ἐρωτήσαμε γιὰ νὰ μᾶς εἰπῆτε τὴ λέξη πέρα;

*Ἀπ. ποῦ;

(Γράφεται): ποῦ; — πέρα.

Παρατηρήσεις

1. Ἡ πρόταση «ὁ Γιῶργος ἐκάθισε» εἶναι ἀπλή, γιὰτι
καμμιά λέξη της δὲ μπορεῖ λείψῃ. Ἡ πρόταση ὅμως «ὁ

Γιῶργος ἐκάθισε γάμω» μπορεῖ νὰ χάσῃ τὴ λέξη γάμω καὶ νὰ φανερῶνῃ μιὰ σκέψη μας. Ἡ λέξη «γάμω» λοιπὸν μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω, ὅτι ὁ Γιῶργος δὲν ἐκάθισε ὅπου δήποτε, ἀλλὰ σὲ ὄρισμένο μέρος, δηλαδὴ προσδιορίζει τὸν τόπο πού ἐκάθισε. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὸ ρῆμα. Κολλάει πάνω στὸ ρῆμα γι' αὐτὸ λέγεται ἐπίρρημα. Καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸν τόπο λέγεται τοπικὸ ἐπίρρημα.

2. Ἡ πρόταση: «ἐλάτε» εἶναι ἅπλῃ. Ἡ πρόταση ὅμως «ἐλάτε ἐδῶ» ἔχει μιὰ λέξη παραπανιστή, ἢ ὅποια μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω, ὅτι σεῖς δὲν πρέπει νὰ ῥηῖτε ὅπου δήποτε, ἀλλὰ σὲ ὄρισμένο μέρος, δηλαδὴ προσδιορίζει τὸν τόπο πού θὰ ῥηῖτε. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς προσδιορίζει τὸ ρῆμα καὶ γι' αὐτὸ λέγεται τοπικὸ ἐπίρρημα.

3. Τοπικὸ ἐπίρρημα εἶναι καὶ τὸ *πέρα*.

Κανόνες: 1. Οἱ λέξεις πὸν προσδιορίζουν τὸ ρῆμα κατὰ τὸν τόπο λέγονται ἐπιρρήματα τοπικά.

2. Τοπικὰ ἐπιρρήματα εἶναι οἱ λέξεις: ἐδῶ, ἐκεῖ, *πέρα*, γάμω, καταγῆς, ἐπάνω, κάτω, μέσα, ἔξω, μακριά, κοντά, δεξιά, ἀριστερά, αὐτοῦ, ἄλλοῦ.

3. Τὰ τοπικὰ ἐπιρρήματα πὸν τελειώνουν σὲ -ω γράφονται μὲ ὠμέγα.

4. Τὰ τοπικὰ ἐπιρρήματα πὸν τονίζονται σὲ μακρὰ λήγουσα παίρουν περισπωμένη.

Ἀσκήσεις

1. Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις μὲ τοπικὰ ἐπιρρήματα.

Ἐρ. Πού εἶσαι Κώστα; Ἀπ. Ἐδῶ εἶμαι μητέρα.

Ἐκεῖ εἶναι ἓνα ποτάμι. Μὴν ἀνεβαίνεις ἐπάνω στὰ δέντρα. Κατέβα κάτω. Ἡ ἀλεπού ἐχώθη μέσα στὴν τρύπα. Ἐξω βρέχει. Τὸ χωριό μου εἶναι μακρὸν. Ἡ θάλασσα εἶναι κοντὰ στὸ χωριό. Δεξιά βρίσκεται τὸ ἀμπέλι καὶ ἀριστερὰ τὸ περιβόλι. Νὰ προσέχῃς αὐτοῦ πού πᾶς.

2. Νὰ ὑπογραμμιστοῦν τὰ τοπικὰ ἐπιρρήματα σὺς πάρα πάνω προτάσεις.

3. Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις.

στο ρῆμα, εἶναι ἐπίρρημα καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸ χρόνον λέγεται χρονικὸ ἐπίρρημα.

3. Χρονικὸ ἐπίρρημα εἶναι καὶ τὸ χιές.

Κανόνες: 1. Οἱ λέξεις πὸν προσδιορίζουν τὸ ρῆμα κατὰ τὸ χρόνον λέγονται ἐπιρρήματα χρονικά.

2. Χρονικὰ ἐπιρρήματα εἶναι οἱ λέξεις: σήμερα, αὔριο, χιές, προχιές, πάλι, πέρσι, προπέρσι, ἀμέσως πάντοτε, προηγουμένως, ποτέ, κατόπιν, ἄλλοτε, ἀκόμη, ἀργά, τώρα, ἔπειτα, ὕστερα, πρὶν, ἕως, ἕως τώρα κλπ.

3. Ὅλα τὰ χρονικὰ ἐπιρρήματα παίρνουν ὀξεῖα.

4. Τὰ χρονικὰ ἐπιρρήματα πὸν ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆν ἢ δίφθογγο παίρνουν ψιλὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὕστερα.

5. Τὰ χρονικὰ ἐπιρρήματα πὸν τελειώνουν σὲ -ι γράφονται μὲ γιώτα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀκόμη.

Ἀσκήσεις

1. Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις μὲ χρονικὰ ἐπιρρήματα: Ἔρ. Πότε ἐλάβετε ἓνα γράμμα; Ἀπ. Προχιές ἐλάβαμε ἓνα γράμμα. Πέρσι ἀγοράσαμε ἓνα χωράφι. Θὰ φύγωμε ἀμέσως. Ὁ Γιάννης ἔφερε τὰ παπούτσια καὶ ἔφυγε ἀμέσως. Πάντοτε λέω τὴν ἀλήθεια. Εἶχα φάγει προηγουμένως. Ποτέ δὲν καταστρέφομε τίς φωλιές. Ἐμελέτησα καὶ κατόπιν ἔπαιξα. Ἄλλοτε εἶχαμε χρήματα. Νὰ μὴν ἔρχεσαι ἀργά στὸ σχολεῖο. Ἡ ἀδερφή μου ἦρθε τώρα. Νὰ μελετήσης τὸ μάθημά σου καὶ ἔπειτα νὰ παίξεις. Πρὶν πεινάσης νὰ μαγειρέψης. Ἔως σήμερα εἶναι εὐχαριστημένος ὁ δάσκαλός μου ἀπὸ μένα.

2. Νὰ ὑπογραμμιστοῦν τὰ χρονικὰ ἐπιρρήματα στὶς παραπάνω προτάσεις.

3. Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις.

4. Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ 10 προτάσεις μὲ τοπικὰ ἐπιρρήματα.

γ'. Τροπικὰ ἐπιρρήματα

Παραδείγματα

Ἐδιάβασα τὸ μάθημα. Ἐδιάβασα καλὰ τὸ μάθημα.
Ἐγραψες τὸ μάθημα. Ἐγραψες ἄσχημα τὸ μάθημα.

Ἑρωτήσεις

Πῶς ἐδιάβασα τὸ μάθημα ; Πῶς ἔγραψες τὸ μάθημα ;
Πῶς ἐτιμωρήθηκε ἡ Ἑλένη ;

Ἐρ. Μὲ ποιὰ λέξι ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε καλά ;
Ἄπ. Πῶς.

(Γράφεται) :	πῶς ;	—	καλά.
	πῶς ;	—	ἄσχημα.
	πῶς ;	—	ἄδικα.

Παρατηρήσεις :

1. Ἡ πρόταση «ἐδιάβασα τὸ μάθημα» εἶναι ἀπλή. Ἡ πρόταση ὅμως «ἐδιάβασα καλά τὸ μάθημα» μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω ὅτι δὲν ἐδιάβασα ὅπως ὅπως τὸ μάθημα, ἀλλὰ μὲ ὠρισμένον τρόπο, δηλαδὴ προσδιορίζει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιον ἐδιάβασα. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὸ ρῆμα, κολλάει ἀπάνω στὸ ρῆμα. Γι' αὐτὸ λέγεται ἐπίρρημα καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸν τρόπο λέγεται τροπικὸν ἐπίρρημα.

2. Ἡ πρόταση «ἔγραψες τὸ μάθημα» εἶναι ἀπλή. Ἡ πρόταση ὅμως «ἔγραψες ἄσχημα τὸ μάθημα» ἔχει ἓνα ἀυγάτισμα, μιὰ λέξι παραλανιστή, ἡ ὁποία μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω, ὅτι ἐσὺ δὲν ἔγραψες ὅπως δῆποτε τὸ μάθημα, ἀλλὰ μὲ ὠρισμένον τρόπο, δηλαδὴ προσδιορίζει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιον ἔγραψες. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὸ ρῆμα, κολλάει ἀπάνω στὸ ρῆμα. Γι' αὐτὸ λέγεται ἐπίρρημα καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸν τρόπο λέγεται τροπικὸ ἐπίρρημα.

3. Τροπικὸ ἐπίρρημα εἶναι καὶ ἡ λέξι «ἄδικα».

Κανόνες : 1. Οἱ λέξεις ποὺ προσδιορίζουν τὸ ρῆμα κατὰ τὸν τρόπο λέγονται ἐπιρρήματα τροπικά.

2. Τροπικὰ ἐπιρρήματα εἶναι οἱ λέξεις : καλά, κακά, ἄσχημα, δίκαια, σωστά, ὠραία, ὁμορφα, εἶσι, ἄδικα, γρήγορα, ἀργά, εὐγενικά, ἐπιτοχῶς, δυστοχῶς κλπ.

3. Τροπικὰ ἐπιρρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -ως παίρνουν στὴ λήγουσα περισπωμένη.

Ἀσκήσεις

1. Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις μὲ τροπικὰ ἐπιρρήματα :
Κακὰ ἔκαμες πού δὲν ἦρθες στὸ σχολεῖο. Χιτὲς ἐπεράσαμε
ὁμορφα στὴν ἐξοχή. Τρέξε γρήγορα νὰ πᾶς στὸ σπίτι. Νὰ
διαβάξεις ἀργά, προσεχτικὰ καὶ καθαρά. Μὴ φωνάζεις δυνατά.

2. Νὰ ὑπογραμμιστοῦν τὰ τροπικὰ ἐπιρρήματα στὶς πάρα
πάνω προτάσεις.

3. Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις.

4. Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ προτάσεις μὲ τροπικὰ
ἐπιρρήματα.

δ) Ἐπιρρήματα ποσοτικά

Παραδείγματα

1. Ὁ Κώστας ἐκοιμήθη.	Ὁ Κώστας ἐκοιμήθη πολὺ.
2. Ἐφαγα.	Ἐφαγα λίγο.
3. Ὁ ἐργάτης ἐξεκουράστηκε.	Ὁ ἐργάτης ἐξεκουράστηκε ἀρκετά.

Ἐρωτήσεις

Πόσο ἐκοιμήθη ὁ Κώστας ; Πόσο ἔφαγα ; Πόσο ἐξεκου-
ράστηκε ὁ ἐργάτης ;

Ἐρωτ. Μὲ ποιά λέξη ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε πολὺ ;

Ἀπ. Μὲ τὴ λέξη «πόσο».

(Γράφεται) :	πόσο ;	—	πολὺ.
	πόσο ;	—	λίγο.
	πόσο ;	—	ἀρκετά.

Παρατηρήσεις

1. Ἡ πρόταση «ὁ Κώστας ἐκοιμήθη» εἶναι ἀπλή. Ἡ πρό-
ταση ὅμως «Ὁ Κώστας ἐκοιμήθη πολὺ» μᾶς μαθαίνει πάρα
πάνω ὅτι ὁ Κώστας δὲν ἐκοιμήθη ἀόριστα, ἀλλὰ ὠρισμένο
ποσὸν χρόνου, δηλαδὴ ἡ λέξη πολὺ προσδιορίζει τὸ ποσὸν
τοῦ ὕπνου. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὸ ρῆμα,
κολλᾷ ἀπάνω στὸ ρῆμα. Γι' αὐτὸ λέγεται ἐπίρρημα καὶ ἐπειδὴ
προσδιορίζει τὸ ποσὸν λέγεται ποσοτικὸν ἐπίρρημα.

2. Η πρόταση «ἔφαγα» είναι ἀπλῆ. Ἡ πρόταση ὁμως «ἔφαγα λίγο», ἔχει ἓνα ἀυγάτισμα, μιὰ λέξη παραπανιστή, ἡ ὁποία μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω ὄχι μόνο πὸς κάτι ἔφαγα, ἀλλὰ καὶ πόσο ἔφαγα, δηλαδὴ προσδιορίζει τὸ ποσὸν τοῦ φαγητοῦ. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς προσδιορίζει τὸ ρῆμα, κολλάει ἀπάνω στὸ ρῆμα. Γι' αὐτὸ λέγεται ἐπίρρημα καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸ ποσόν, λέγεται ποσοτικὸ ἐπίρρημα.

3. Ποσοτικὸ ἐπίρρημα εἶναι καὶ τὸ «ἀρκετά».

Κανόνες: 1. Οἱ λέξεις πὸν προσδιορίζουν τὸ ρῆμα κατὰ τὸ ποσὸν λέγονται ἐπιρρήματα ποσοτικά.

2. Ποσοτικὰ ἐπιρρήματα εἶναι οἱ λέξεις: πολὺ, λίγο, ἀρκετά, πάρα πολὺ, περισσότερο, ὀλιγότερο, πὸ λίγο, πὸ πολὺ κλπ.

Ἀσκήσεις

1. Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις μὲ ποσοτικὰ ἐπιρρήματα: Ἐρ. Πόσο ἐθύμωσε ὁ πατέρας; Ἀπ. Ὁ πατέρας ἐθύμωσε πολὺ. Ἐγὼ ἐδούλεψα περισσότερο ἀπὸ σένα. Σὺ ἐδιάβασες ὀλιγότερο ἀπὸ μένα. Ἐμένα μου ἔδωσες πὸ λίγο ψωμὶ ἀπὸ τὸ Γιάννη. Ἐσὺ ἐπῆρες πὸ πολὺ φαγητὸ ἀπὸ μένα.

2. Νὰ ὑπογραμμιστοῦν τὰ ποσοτικὰ ἐπιρρήματα στὶς πάρα πάνω προτάσεις.

3. Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις.

4. Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ βιβλίον 10 προτάσεις μὲ ποσοτικὰ ἐπιρρήματα.

ε) Ἐπιρρήματα πὸν προσδιορίζουν ἐπίθετα, οὐσιαστικά καὶ ἄλλα ἐπιρρήματα

Παραδείγματα

Ὁ Ἀντρέας εἶναι πολὺ καλὸς ἄνθρωπος. Ἡρθες λίγο ἀργά. Κάθομαι στὸ ἐπάνω πάτωμα.

Παρατηρήσεις

Στὴν πρώτη πρόταση τὸ ἐπίρρημα «πολὺ» προσδιορίζει τὸ ἐπίθετο «καλός». Στὴ δεύτερη πρόταση τὸ ἐπίρρημα «λίγο»

προσδιορίζει τὸ ἐπίρρημα «ἀργά». Στὴν τρίτη πρόταση τὸ ἐπίρρημα «ἐπάνω» προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸ «πάτωμα».

Κανόνες : Καμμιά φορά τὰ ἐπιρρήματα προσδιορίζουν καὶ ἐπίθετα καὶ οὐσιαστικά καὶ ἄλλα ἐπιρρήματα. Τὶς περισσότερες φορές ὅμως προσδιορίζουν τὰ ῥήματα.

Ἀσκήσεις

Νὰ βρεθοῦν προτάσεις ὅμοιες μὲ τὶς πάρα πάνω. π. γ. Ὁ δικαστὴς εἶναι πολὺ αὐστηρὸς. Αὐτὸς εἶναι πραγματικὰ καλὸς ἄνθρωπος. Ἐπῆρα βαθμὸ λίαν καλῶς κλπ.

6) Ἀνακεφαλαίωση

- Κανόνες :** 1. Οἱ λέξεις ποὺ προσδιορίζουν τὸ ῥῆμα κατὰ τὸν τόπο, κατὰ τὸ χρόνον, κατὰ τὸν τρόπο καὶ κατὰ τὸ ποσόν, λέγονται ἐπιρρήματα.
2. Τὰ ἐπιρρήματα μένουν πάντα τὰ ἴδια, δὲν κλίνονται. Γι' αὐτὸ τὰ λέμε ἄκλιτα.
3. Ἔχομε ἐπιρρήματα : τοπικά, χρονικά, τροπικά καὶ ποσοτικά.
4. Τὰ δίχρονα στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων εἶναι βραχέα.

Ἀσκήσεις

1. Νὰ χωριστοῦν στὶς πάρα πάνω 4 κατηγορίες τὰ πάρα κάτω ἐπιρρήματα :

Ἐδῶ, σήμερα, πολὺ, καλά, λίγο, αὔριο, ἐκεῖ, πέρα, χτές, προχτές, ἀρκετά, ἄσχημα, πέρσι, ἀμέσως, ἐπάνω, κάτω, παρὰ πολὺ, ὠραῖα, ποτέ, ἄλλοτε, μακριά, κοντά, περισσότερο, γρήγορα, ἔπειτα, πρῖν, δεξιά, ἀριστερά.

2. Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ 20 ἐπιρρήματα καὶ νὰ χωριστοῦν σὲ τοπικά, χρονικά, τροπικά καὶ ποσοτικά.

3. Νὰ σχηματιστοῦν καὶ νὰ γραφοῦν σωστὰ προτάσεις μὲ τὰ τοπικά ἐπιρρήματα : χάμω, τριγύρω, μεταξύ, ἀντικρῦ, ἐπάνω, κάτω, ἐμπρός, πίσω, δεξιά, ἀριστερά, ἐδῶ, ἐκεῖ, παντοῦ κλπ. (Ἐρώτηση μὲ τό : ποῦ ;).

4. Νὰ σχηματιστοῦν καὶ νὰ γραφοῦν σωστὰ προτάσεις μὲ τὰ χρονικά ἐπιρρήματα : ποτέ, κάποτε, τοῦ χρόνου, ὅλονυ-

χίς, ἀποβραδὶς, ἀργά, γρήγορα, τώρα, ὕστερα, πάντα, φέτος, πέρσι, ἄλλοτε, σήμερα, χιές, αὔριο, μεθαύριο (π. χ. αὔριο θὰ πᾶμε περίπατο κλπ.) (Ἐρώτηση μὲ τό: πότε;).

5. Νὰ σχηματιστοῦν καὶ νὰ γραφοῦν σωστὰ προτάσεις μὲ τὰ ποσοτικά ἐπιρρήματα: πολὺ, λίγο, περισσότερο, λιγώτερο, ἀρκετά, λιγάκι, ὅσο, ἀκόμα, καθόλου, ὅλως διόλου, τόσο ὀλότελα, περίπου, σχεδόν, τοῦλάχιστον (π. χ. ἐκάθισα λίγο στὴν καρέκλα κλπ.). (Ἐρώτηση: πόσο;).

6. Νὰ σχηματιστοῦν καὶ νὰ γραφοῦν σωστὰ προτάσεις μὲ τὰ τροπικά ἐπιρρήματα: καλὰ, δύσκολα, ἄσχημα, ὠραῖα (κλπ. πὺν παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα), ἴσως, καθῶς, βέβαια, δηλαδή, ἔτσι, μαζί, προπάντων, ἐπίσης, ἐλίτηδες, ναί, ὄχι, ἐξάπαντος κλπ. (π. χ. ὁ Γιάννης ἐφέρθηκε ἄσχημα στὸν ξένο κλπ.). (Ἐρώτηση: πῶς;).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ Ι Χ

Προθέσεις

Παραδείγματα

1) Τὰ πρόβρατα βόσκουν	α) Τὰ πρόβρατα βόσκουν σὲ ψηλὸ βουνό.
2) Ὁ θεῖος ἐπούλησε τὸ σπῖτι του.	β) Ὁ θεῖος ἐπούλησε τὸ σπῖτι του γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί.
3) Ὁ πατέρας ἐχτύπησε τὸ Γιάννη.	γ) Ὁ πατέρας ἐχτύπησε τὸ Γιάννη χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ.
4) Ἐτελείωσα τὴν ἐργασία μου.	δ) Ἐτελείωσα τὴν ἐργασία μου ἀπὸ χθές.

Παρατηρήσεις

1. Στὴν α' πρόταση μαθαίνομε κάτι πάρα πάνω ἀπὸ τὴν 1η πρόταση. Μαθαίνομε, ὅτι τὰ πρόβρατα δὲ βόσκουν ὅπου δήποτε, ἀλλὰ σὲ ὠρισμένον τόπο. Οἱ λέξεις «σὲ ψηλὸ βουνό» προσδιορίζουν τὸ ρῆμα. Ἀπ' αὐτὲς ἡ λέξη ψηλὸ εἶναι ἐπίθετο καὶ ἡ λέξη βουνὸ οὐσιαστικό. Στὸν τοπικὸ αὐτὸ προσδιορισμὸ ὑπάρχει καὶ ἡ μικρὴ λέξη σέ. Τῇ λέξει αὐτῇ τὴ θέτομε πάντοτε

μπροστά ἀπὸ τὰ ὀνόματα καὶ ποτὲ κατόπιν. Δὲ μπορούμε π.χ. νὰ εἰποῦμε : «βουνὸ σέ», ἀλλὰ πάντα : «σὲ βουνό». Τῇ λέξει αὐτῇ, ἐπειδὴ τὴ θέτομε πρὶν ἀπὸ τὰ ὀνόματα—τὴν προθέτομε— γιὰ νὰ προσδιορίσωμε τὸ ρῆμα τοπικά, χρονικά, τροπικά, ποσοτικά κλπ., γι' αὐτὸ τὴ λέμε πρόθεση.

2. Στὴν πρόταση β' μαθαίνομε κάτι πάρα πάνω ἀπὸ τὴ 2η πρόταση. Μαθαίνομε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐπούλησε τὸ σπίτι του ὁ θεῖος. Ἔχομε δηλαδὴ ἐδῶ ἕναν τροπικὸ προσδιορισμὸ τοῦ ρήματος. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς λέξεις ποὺ κλίνονται—κλιτὲς—καὶ ἀπὸ τὴ μικρὴ λέξη «γιὰ», ποὺ μπαίνει μπροστὰ ἀπ' αὐτές. Καὶ ἡ μικρὴ αὐτὴ λέξη εἶναι πρόθεση, γιατί τὴ θέτομε μπροστὰ ἀπὸ κλιτὲς λέξεις γιὰ νὰ προσδιορίσωμε τὸ ρῆμα τοπικά, χρονικά, τροπικά καὶ ποσοτικά.

3. Ἰδιες παρατηρήσεις κάνομε καὶ γιὰ τὶς ἄλλες προθέσεις : χωρὶς, ἀπὸ κλπ.

Κανόνες : 1. Οἱ μικρὲς λέξεις ποὺ τὶς βάζομε πάντα μπροστὰ ἀπὸ ἄλλες λέξεις γιὰ νὰ σχηματίσωμε διαφόρους προσδιορισμοὺς τοῦ ρήματος, λέγονται προθέσεις.

2. Προθέσεις εἶναι οἱ λέξεις μέ, σέ, γιὰ, ὡς, χωρὶς δίχως, ἀπό, ἀντί.

3. Σπανιώτερα μεταχειριζόμαστε στὸ λόγο τὶς προθέσεις κατὰ, μετὰ, παρὰ, πρὸς, ἴσαμε.

Ἄσκησεις

Νὰ σχηματιστοῦν καὶ νὰ γραφτοῦν σωστὰ προτάσεις μὲ τὶς προθέσεις :

1. Μὲ

Ὁ πατέρας μὲ τὴ μητέρα καὶ μὲ τὴν Ἑλένη ἐπῆγαν στὴν Ἐκκλησία. Οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ ντουφέκια τους καὶ μὲ τὰ σκυλιὰ τους πηγαίνουν στὸ κυνήγι. Ἐφάγαμε χτές τὸ βράδυ μαζὶ μὲ τὸν πατᾶ καὶ μὲ τοὺς ψάλτες. Μᾶς ἐτρόμαξες μὲ τὴ φωνή σου. Χτές διασκέδασαν οἱ χωριανοὶ μὲ τραγούδια καὶ μὲ βιολιά. Ἐμαθα μὲ μεγάλη μου χαρὰ πὼς ἤρθες.

Νὰ ὑπογραμμιστῇ καὶ νὰ γραφτῇ χωριστὰ ἡ λέξη (μέ).

2. Σε

Τὰ χελιδόνια φεύγουν ἀπὸ ἕναν τόπο καὶ πᾶνε σὲ ἄλλο. Ἔστειλα τὸ ὕφασμα σὲ μιὰ μοδίστρα. Σε τοῦτο τὸ σπίτι ἔμεινα ἕνα μῆνα. Τὰ πρόβατα βόσκουν στὸ βουνό. Δῶσε τὰ παπούτσια μου σ' ἕναν τσαγκάρη νὰ τὰ διορθώση. Ὁ ἕνας μὲ στέλνει στὸν ἄλλο. Τὴν ὥρα ποὺ πηγαίναμε στ' ἀμπέλι μὲ φώναξε ὁ δάσκαλος.

(Γραφὴ τῆς λέξης σέ).

3. Για

Τί γυρεύεις γιὰ τὸν κόπο σου; Φωνάζει γιὰ τὸ ψωμί του. Ἦρθα γιὰ δουλειά. Ἐτοιμάζομαι γιὰ κινήγι. Ὁ Πέτρος κάνει γιὰ παπάς. Δουλεύω γιὰ τὴ φτώχεια. Φεύγω γιὰ τὰ Χανιά. Πάρε 10 δραχμὲς γιὰ τὸν κόπο σου. Αὐτὸς ὁ ἐργάτης ἀξίζει γιὰ δέκα. Αὐτοὶ ἦρθανε γιὰ διασκέδαση. Ἐπούλησε τὸ σπίτι του γιὰ ἕνα κομμάτι ψωμί.

Γύμνασμα

- 1) Νὰ ὑπογραμμιστῇ ἡ λέξη γιὰ σὲ τις πάρα πάνω προτάσεις.
- 2) Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις μὲ τὸ γιὰ.
- 3) Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ 10 προτάσεις ποὺ ἔχουν τὴν πρόθεση γιὰ.

4. Ὡς — ἕως

Ὡς τὰ σήμερα δὲν ἐμάθαμε τίποτε γιὰ τὸ Γιάννη. Σ' ἐπεριμένα ἀπ' τὸ πρωτὶ ὡς τὸ μεσημέρι. Ἐμπῆκα μέσα στὸ ποτάμι ὡς τὸ λαιμό. Ἀπὸ δῶ ὡς τὴ θάλασσα θὰ εἶναι ὡς μία ὥρα δρόμος. Θὰ διαβάσετε ἀπὸ δῶ ὡς ἐκεῖ. Ὅταν φτάσετε ὡς ἐδῶ νὰ σταματήσετε.

Γύμνασμα

- 1) Νὰ ὑπογραμμιστῇ ἡ λέξη ὡς σὲ τις πάρα πάνω προτάσεις.
- 2) Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις μὲ τὸ ὡς.
- 3) Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ 5 προτάσεις ποὺ ἔχουν τὴν πρόθεση ὡς.

5. Χωρίς

Τὸν ἐχτύπησε χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ. Εἶμαι χωρὶς φαγητὸ ἀπὸ χθὲς τὸ πρωῖ. Δουλεύεις χωρὶς ὄρεξη. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι χωρὶς χέρια.

Γυμνάσματα

1. Νὰ ὑπογραμμιστῇ ἡ λέξη **χωρὶς** σὲς πάρα πάνω προτάσεις.
2. Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις μὲ τὸ **χωρὶς**.
3. Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ 5 προτάσεις ποὺ ἔχουν τὴν πρό-

θεση **χωρὶς**.

6. Δίχως

Μοῦ κάκιωσε δίχως αἰτία. Μ' ἀπαράτησε δίχως ἀφορμὴ. Δίχως ἄλλο θὰ φτάσουμε ἀπόψε στὸ χωριό. Τὸν ἐχτύπησα δίχως νὰ τὸ θέλω. Δίχως ψωμί, δίχως νερό, τρεῖς μέρες πολέμουσαν.

7. Ἀπὸ

Ἐγίατρεύτηκες ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀρρώστεια. Ἐπῆρα λίγο ἀπὸ τὸ φαγητό σου. Ἔδωσα ἀπὸ ἓνα βιβλίο στὰ παιδιά ποὺ ἤξεραν τὸ μάθημα. Ἔρχομαι ἀπὸ τὸν κῆπο. Ἐβγαλα ἀπὸ τὸ κεφάλι μου τὸ καπέλο. Ἐνα παιδί ἐγκοιμίστηκε ἀπὸ ἓνα βράχο. Ἐτρῆξαμε ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη τοῦ δρόμου ὡς τὴν ἄλλη. Ζήτησε ἀπὸ τὴ μητέρα σου μιὰ βελόνα. Ἀπὸ σένα δὲν περιμένω τίποτα. Σοῦ φέρνω ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν ἀδερφό σου.

Γυμνάσματα

1. Νὰ ὑπογραμμιστῇ ἡ λέξη **ἀπὸ** σὲς πάρα πάνω προτάσεις.
2. Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις μὲ τὸ **ἀπὸ**.
3. Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ 10 προτάσεις ποὺ ἔχουν τὴν πρόθεση **ἀπὸ**.

8. Ἀντὶ—ἀντὶς

Ἀντὶ νὰ βάλω λάδι στὴ μποτίλια, ἔβαλα πετρέλαιο. Ἀντὶ νὰ μοῦ στείλῃ γάλα, μοῦ ἔστειλε νερό. Ἀντὶ γιὰ καφὲ πίνεις τσάι. Ἐπῆγε ἡ ἀδερφή μου στὴ δουλειὰ ἀντὶς γιὰ μένα.

9. Κατὰ

Ἐκάθισες κατὰ γῆς. Κατὰ τὸ δειλινὸ σὲ θέλω. Βρέχει κατὰ τὸν κάμπο. Οἱ ἀγωγιότες τράβηξαν κατὰ τὸ ποτάμι. Ὁ σκύλος εἶδε τὸ λύκο καὶ ὤρμησε κατὰ πάνω του. Κατὰ τὴν πληρωμὴ ἔγινε καὶ ἡ δουλειά.

10. Μετὰ

Ἔλα μετὰ τὸ φαγητὸ νὰ μιλήσουμε λιγάκι. Ἡ Πρωτοχρονιά ἔρχεται μετὰ τὰ Χριστούγεννα. Μετὰ τὸ φαγητὸ δὲν πρέπει νὰ κάνης λουτρό. Τὸ μαθα μετὰ χαρᾶς. Ἔλα τώρα νὰ φῶμε καὶ γράφεις μετὰ.

11. Παρὰ

Προτιμῶ νὰ τρώγω ψωμὶ ξερὸ παρὰ νὰ εἶμαι ἄρρωστος. Ἡ ὥρα εἶναι τρεῖς παρὰ τέταρτο. Ἐπῆρες χίλιες δραχμὲς παρὰ μία. Κάλλιο πέντε καὶ στὸ χέρι παρὰ δέκα καὶ καρτέρι. Παρὰ λίγο νὰ πέσω νὰ σκοτωθῶ. Δὲν ἔμεινε κανένας ἄλλος στὴν ἐκκλησιὰ παρὰ ἐγὼ κι ὁ παπάς.

12. Πρὸς

Γύρισε λίγο πρὸς τὴ δική μας μεριά. Τὸ πρωτὶ πρὸς τὰ ξημερώματα σ' ἄκουσα νὰ φωνάζης. Πρὸς τὸ παρὸν δὲν ξέρω τίποτα. Τοῦ τὰ εἶπα ἕνα πρὸς ἕνα. Πρὸς χάριν σου θὰ μείνω ἀπόψε ἐδῶ. Αὐτὸ πού λέω εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον σου.

13. Ἴσαμε

Ἴσαμε σήμερα καλὰ τὰ περάσαμε. Ἴσαμε τὸ βράδυ πρέπει νὰ τελειώσης τὴν ἐκθεσὶ σου. Νὰ διαβάσης ἀπὸ κεῖ ἴσαμε κεῖ.

Γυμνάσματα

Σὲ ὅλες τὶς προθέσεις θὰ γίνον γυμνάσματα ὅμοια μὲ τὰ προηγούμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XX

Σύνδεσμοι

Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις μὲ τοὺς συνδέσμους.

1. Καί

Ὁ μαραγκὸς κόβει ξύλα
Ὁ μαραγκὸς κατασκευάζει
τραπέζια.

Ὁ μαραγκὸς κόβει ξύλα καὶ
κατασκευάζει τραπέζια.

Ὁ Γιάννης εἶναι μικρὸς καὶ δὲν καταλαβαίνει τὶ λέμε. Βρέχει καὶ δὲ θὰ πᾶμε στὴ δουλειά. Μάθε τὸ μάθημά σου καὶ θὰ σοῦ ἀγοράσω ἕνα καπέλο. Ἡ μητέρα σου δουλεύει νύχτα ἡμέρα καὶ σὺ παίζεις.

Οὔτε, μήτε. Οὐδέ, μηδὲ

Δὲ θὰ πλύνουμε σήμερα τὰ ροῦχα
Δὲ θὰ ράψουμε σήμερα ροῦχα

Δὲ θὰ πλύνουμε σήμερα τὰ
ροῦχα οὔτε θὰ ράψουμε

Οὔτε τὸν εἶδα αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, οὔτε τοῦ ἐκουβέντιασα ποτέ. Μήτε νὰ πᾶς στὸ σπίτι τοῦ Βασιλῆ, μήτε νὰ τοῦ μιλήσης. Μήτε τὴ μάνα εἶδαμε, μήτε καὶ τὸν πατέρα (ἐννοεῖται εἶδαμε). Οὔτε λαγὸς δὲν ἔμεινε, οὔδὲ πουλὶ στὸ λόγγο. Οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾶ, οὔδὲ βροχὴ τὰ δέρνει. Δὲν εἶν' τὰ μῆλά μου βαριά, μηδὲ νερὸ μοῦ λείπει κι' ἀπὸ τὰ κλωναράκια μου κἀνένα δὲ ραγίζει.

3. ἢ, εἴτε—εἴτε

Τὸ ἀπόγευμα ἢ θὰ γράψω τὸ μάθημα, ἢ θὰ πάω περὶπατο. Αὔριο θὰ ἔρθω εἴτε μὲ αὐτοκίνητο, εἴτε μὲ ζῶο (ἐννοεῖται θὰ ἔρθω).

4. Ἀλλά, μά, ὅμως, μόνο, μόν, παρὰ, ἄμ, ἐνῶ, ἂν καί, μοιλονότι, μ' ὄλο πού, ὡς τόσο, ἐν τούτοις, μ' ὄλα ταῦτα, μὲν, δὲ

1) Κατεβήκαμε τὸ βουνὸ μ' εὐκολία, ἀλλὰ τὸ ἀνεβήκαμε μὲ μεγάλη δυσκολία. 2) Χιτὲς ἦμουν ἄρρωστος, μὰ δὲ σᾶς τὸ εἶπα. 3) Δὲ μὲ μάλωσε ὁ δάσκαλος, ἀλλὰ μ' ὀρμήνεψε. 4) Ὁ

πατέρας ἐπῆγε στὸ πανηγύρι, μὰ δὲ μ' ἐπῆρε μαζί του. 5) Αὐ-
 τὸς ὁ ἄνθρωπος ἔχει μεγάλη περιουσία, εἶναι ὁμως ἄρρωστος.
 6) Δὲν ξέρεις τὸ μάθημά σου καὶ ὁμως χιτὲς ὅλη τὴν ἡμέρα
 ἔπαιζες. 7) Δὲ γράφεις τὸ μάθημά σου, μὴν φλυαρεῖς; 8) Μὴν
 περιάζετε τὴ γάτα, μόνο ρίχτε της φαγητό. 9) Δὲ θὰ σοῦ εἰπῶ
 τίποτε παρὰ ἀφοῦ φάμε. 10) Δὲν εἶπαμε τίποτε, παρὰ κοιτά-
 ζαμε τὴ δουλειά μας. 11) Τοὺς ἄλλους τοὺς ἐζημιώσαμε, ἄμ
 ἐσένα τί σοῦ φάγαμε; 12) Ἐκεῖνος ἐπῆρε μικρὸ βαθμό, ἄμ
 ἐσὺ πὺ ἐμεινες στὴν ἴδια τάξη; 13) Μοῦ ἔκαμες κακό, ἐνῶ
 ἐγὼ σὲ ὠφέλησα. 14) Σὲ ἔφτασα ἂν καὶ ἔφυγες τρεῖς ὥρες
 πρὶν ἀπὸ μένα. 15) Δὲν ἔφυγα χιτὲς, μολονότι εὐρῆκα αὐτοκί-
 νητο. 16) Ὁ ἐργάτης δὲν ἔσκαψε ὅλο τὸ ἀμπέλι μ' ὅλο πὺ
 δούλεψε ἀπὸ τὰ ξημερώματα ἕως τὸ σουρούπωμα. 17) Ἐφρόν-
 τισα πολὺ γιὰ τ' ἀδέρφια μου καὶ δὲν μοῦ τὸ γνωρίζουν. 18)
 Μοῦ εἶπε ἄσχημα λόγια, ἐν τούτοις ἐγὼ δὲ τοῦ ἐθύμωσα. 19)
 Ἐτρεξα μ' ὅλη μου τὴ δύναμη καὶ μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐπρό-
 φτασα τὸ τραῖνο. 20) Ὁ Θεὸς τοὺς μὲν καλοὺς ἀνθρώπους
 ἀμείβει, τοὺς δὲ κακοὺς τιμωρεῖ.

5) Ὅχι μόνον—ἀλλὰ καί, ὄχι μόνον—μὰ καί, ὄχι μόνον—ἀλλὰ
 μάλιστα, ὄχι μόνον—μὰ οὔτε, ὄχι μόνον—ἀλλὰ οὔτε,
 δὲν—ἀλλὰ οὔτε, ὄχι πὺ—μὰ καὶ γὰ

1) Ὅχι μόνον δὲ μοῦ ἐπλήρωσε ὁ Γιάννης τὰ χρέη του,
 ἀλλὰ καὶ μοῦ πῆρε ἀκόμη ἕκατὸ δραχμές. 2) Ὁ φίλος σου ὄχι
 μόνον δὲ μὲ ἐβοήθησε, μὰ καὶ μ' ἔβλαψε.

6) Λοιπὸν, ἄρα, ὥστε

1) Ὁ θυμὸς καὶ τὰ πείσματα δὲ σε ὠφελοῦν ἄφησέ τα
 λοιπὸν. 2) Δὲν ἦρθε ὁ Γιάννης. Λοιπὸν ἄς φύγωμε. 3) Εἶχες
 100 δραχμές καὶ ἔδωσες 30 γιὰ ζάχαρη ἄρα σοῦ ἐμειναν 70
 καὶ ὄχι 60. 4) Αὐριο τὸ πρῶτ φεύγομε γιὰ τὸ χωριό ὥστε
 ἐτοιμάσου.

7) Πώς, ὅτι, πὺ

1) Ὁ πατέρας μου ἔγραψε, πὺς θὰ ἔρθη αὐριο. 2) Φαίνε-
 ται ὅτι δυσαρεστεῖς τὴ μητέρα σου. 3) Σὲ εἶδα πὺ ἔφευγες.

4) Αυτό ἔχε διαρκῶς στό νοῦ σου, ὅτι κάποτε θά διευθύνῃς τὸ σπίτι.

8) *Γιατί, ἐπειδή, πού, ἀφοῦ, σάν, μιὰ καί, διότι, ὅτι*

1) Δὲ θά ἔρθω αὐριο στό σχολεῖο, γιατί εἶμαι ἀδιάθετος.
2) Ὁ πατέρας ἐθύμωσε, ἐπειδὴ δὲν ἤξερες τὸ μάθημα. 3) Μήπως ἐθύμωσες πού δὲ σοῦγραψα; 4) Πάρε τὸ ἄλογο, ἀφοῦ θά φύγῃς. 5) Κάθισε νὰ φᾶς σὰν ἤρθες. 6) Μεῖνε ἀπόψε ἐδῶ μιὰ καὶ ἤρθες. 7) Λέγε τὴν ἀλήθεια, διότι τὸ ψέμμα εἶναι κακό. 8) Χαίρομαι, ὅτι ἐγέλασα ἓνα δόλιο σὰν καὶ σένα.

9) *Ἄν (ἐάν), σάν, ἅμα, νὰ*

1) Ἄν ἐργάζεσαι, προκόβεις. 2) Σὰν ἔχεις χρήματα, ὅλα τὰ κατορθώνεις. 3) Ἄμα ἔχεις τὸ νοῦ σου, δὲ σὲ γελάει κανεὶς. 4) Νὰ μποροῦσα θά ἔφευγα.

10) *Γιὰ νά, νά, νὰ μὴ, μὴ*

1) Πρόσεχε στό διάβασμα, γιὰ νὰ μὴν κάμῃς λάθη. 2) Ἦρθα νὰ κουβεντιάσωμε. 3) Τρέχα γρήγορα στό σπίτι, μὴ σὲ πιάσῃ ἡ βροχή. 4) Μὴν πειράζεις τὸ σκύλο, νὰ μὴ σὲ φάῃ.

11. *Ὡστε, πού, ὥστε νά, νὰ*

1) Τὰ παιδιά ἐφώναζαν τόσο δυνατά, ὥστε δὲ μποροῦσες ν' ἀκούσης καθαρά. 2) Μοῦ μίλησε μὲ τέτοιον τρόπο, πού δὲ μπόρεσα νὰ κρατηθῶ. 3) Μοῦ εἶπε τέτοια λόγια, ὥστε νὰ πέσω στὰ πόδια του καὶ νὰ τοῦ ζητήσω συγχώρεση. 4) Δὲν εἶσαι μωρό, νὰ σὲ ντύνουν.

12) *Ὅπου, ἐκεῖ πού, καθὼς, ὅπως, ὅσο, σάν, ὡς, πού, ὅσο, ὅτι*

1) Πηγαίνω, ὅπου πρέπει. 2) Ἐκεῖ πού γυρίζεις, θά πάθῃς τίποτα. 3) Καθὼς στρώνεις, θά κοιμηθῇς. 4) Ὅπως μιᾶς, σοῦ μιλοῦν. 5) Ὅσο εἶσαι πλούσιος καὶ δυνατός, σὲ ἀγαποῦν. 6) Ἐγινε κίτρινος, σὰ νὰ εἶχε χρυσή. 7) Κλαῖς, σὰν νὰ σ' ἔδειραν. 8) Ὡς τρέμει τὸ κορμάκι μου νὰ τρέμῃ τὸ γεφύρι. 9)

Αὐτὸς εἶναι ὁ τεχνίτης, πὺν ἔχτισε τὸ σπίτι. 10) Δὲ θὰ σε λησμονήσω ὅσο θὰ ζῶ. 11) Ὅτι βάνει ὁ νοῦς σου, βρῖσκεται στὸ μαγαζὶ μου.

13) Ἐνῶ, ἐκεῖ πού, ἐφόσον, κάθε πού, δσάκις, καθῶς, ὅποτε, ὅταν (ἢ ὄντας), ὅσο, ὅσο πού, σάν, ἅμα, εὐθύς, ὡς, ἀφοῦ, ἀφότου, μόλις, ὥστε νά, μιὰ καί, ἕως ὅτου, ὡς πού, ὅσο νά, νά, πρῖν, προτοῦ, πρῖν νά, προτοῦ νά, κοντὰ νά

1) Ἐνῶ ἐτοιμαζόμεουν νά φύγω, βλέπω τὸν ἀδερφό μου. 2) Ἐφόσον εἶσαι ἀπρόσεκτος, αὐτὰ θὰ παθαίνης. 3) Καθῶς ἔτρεχα, ἐσκόνταψα. 4) Ὅποτε θέλεις ἔλα νά τὰ εἰποῦμε. 5) Ὅταν τρῶτε, νά μὴν κουβεντιάζετε. 6) Ὅσο ζῆ ἢ γιὰ γιὰ μου, θὰ πηγαίω νά τὴν βλέπω. 7) Ἄμα μὲ εἶδε κρύφτηκε. 8) Ἀφοῦ φάγαμε, ἐκοιμηθήκαμε. 9) Ἐχω νά σὲ ἰδῶ, ἀφότου πηγαίναμε στὸ σχολεῖο. 10) Μόλις κάθισα μὲ φώναξε ὁ Γιάννης. 11) Θὰ ᾠράψωμε, ἕως ὅτου μᾶς φωνάξη ἢ μητέρα γιὰ φαγητό. 12) Πρῖν πεινάσης, νά μαγειρέψης. 13) Προτοῦ νά πάω στὸ σχολεῖο ἐπῆγα στὸ περιβόλι. 14) Ὅς που νά εἰπῆς τρία, ἐπῆγα καὶ ἦρθα. 15) Ἐκεῖ πὺν περπατοῦσα, βλέπω ἕνα φίδι. Ἐφόσον εἶσαι ἀπρόσεκτος, αὐτὰ θὰ παθαίνης.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ Χ Ι

Ἐπιφωνήματα

Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις μὲ τὰ ἐπιφωνήματα :

ᾠ!, πωπώ!, ἄ,; , χὰ χὰ χὰ!, μακάρι, εἶθε!, ἄμποτε!, μπράβο!, εἶγε!, ζήτω!, ὦχ!, ἄχ!, ἔ!, ὀ!, ὀρίστε!, τί!, ψ ψ ψ,; , χού!, οὔσι! ξ ξ ξ,; , ἰω ἰω!, σέ! κλπ.

1) Τὰ παιδιά μόλις εἶδαν τὸν ἥλιο φώναξαν : ἄ! 2) Ἡ Μαρία σάν ἔμαθε πὺς ὁ ἀδερφός της ἀνέβηκε στὴν κορυφὴ ἐνὸς ψηλοῦ δέντρου ἐφώναξε : πωπώ! πὺς ἀνέβηκες ἐκεῖ ἐπάνω! 3) Ὁ πατέρας πὺν εἶδε τὸ παιδί του λερωμένο ἐφώναξε : ὦ! τί βλέπω!

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΧΧΙΙ

Ἀριθμητικά

Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις μὲ τὰ ἀριθμητικά :

Ἔνας, μία, ἕνα, τρεῖς, τρία, τέσσερες, τέσσερα, (σὲ ὅλες τὶς πτώσεις), διακόσιοι -ες -α, τριακόσιοι -ες -α, χίλιοι -ες -α.

Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις καὶ νὰ γραφοῦν σωστὰ τὰ ἀριθμητικά : δύο, πέντε, ἕξι, ἑπτὰ, ὀχτώ, ἑννέα, δέκα, ἕντεκα, δώδεκα, εἴκοσι, τριάντα, σαράντα, πενήντα, ἑξήντα, ἑβδομήντα, ὀγδοήντα, ἑνενήντα, ἑκατό.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΧΧΙΙΙ

Γενικὴ ἀνακεφαλαίωση

1) Νὰ κλιθῆ τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο σὲ ὅλες τὶς πτώσεις καὶ στοὺς δύο ἀριθμούς.

2) Νὰ κλιθῆ τὸ θηλυκὸ ἄρθρο.

3) Νὰ κλιθῆ τὸ οὐδέτερο ἄρθρο.

Κανόνας : Ἄρθρα λέγονται οἱ μικρὲς λέξεις ὅ, ἡ, τό, πὸν ἕως βάζομε μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα γιὰ νὰ ξεχωρίσωμε τὰ γένη τους.

4) Νὰ βρεθοῦν ὀνόματα ἀρσενικῶν προσώπων σὲ -ης καὶ νὰ κλιθοῦν.

5) Νὰ βρεθοῦν ὀνόματα ἀρσενικῶν ζώων καὶ πραγμάτων σὲ -ης καὶ νὰ κλιθοῦν.

6) Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ κλιθοῦν ἀρσενικὰ ὀνόματα προσώπων, ζώων καὶ πραγμάτων σὲ -ας, -ης, -ως, -ους, -ος.

7) Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ κλιθοῦν θηλυκὰ ὀνόματα προσώπων, ζώων καὶ πραγμάτων σὲ -α, -η, -ω, -ου, -ος.

8) Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ κλιθοῦν οὐδέτερα ὀνόματα προσώπων, ζώων καὶ πραγμάτων σὲ -ο, -ι, -υ, -ος, -ας, -ης, -μο.

Κανόνας : *Οί λέξεις πού φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα λέγονται ὀνόματα οὐσιαστικά.*

9) Νά βρεθοῦν καί νά σχηματιστοῦν στά τρία γένη επίθετα, τὰ ὁποῖα μᾶς φανερώνουν τί λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά:
α) κατὰ τὸ χροῶμα, β) κατὰ τὸ σχῆμα, γ) κατὰ τὴν ὕλη, δ) κατὰ τὴ γεύση, ε) κατὰ τὴν ἀφή, στ) κατὰ τὸ μέγεθος, ζ) κατὰ τὸν ἦχο ἢ τὴ φωνή, η) κατὰ τὴ θέση.

Κανόνας : *Οἱ λέξεις οἱ ὁποῖες μᾶς φανερώνουν τί λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά κατὰ τὸ χροῶμα, τὸ σχῆμα, τὴν ὕλη, τὴ γεύση, τὴν ἀφή, τὸ μέγεθος, τὸν ἦχο, τὴ φωνή, τὴ θέση, λέγονται επίθετα.*

10) Νά βρεθοῦν ἀντωνυμίες πού φανερώνουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, πού τις μεταχειριζόμαστε γιὰ νά δεῖξωμε, νά ἐρωτήσωμε καί γενικὰ πού τις χρησιμοποιοῦμε ἀντὶ τῶν ὀνομάτων.

Κανόνας : *Οἱ λέξεις τίς ὁποῖες χρησιμοποιοῦμε ἀντὶ τῶν ὀνομάτων λέγονται ἀντωνυμίες.*

11) Νά κλιθοῦν ἐνεργητικά ῥήματα σὲ -ω πού δὲν τονίζονται στὴ λήγουσα.

12) Νά κλιθοῦν παθητικά ῥήματα σὲ -ομαι.

13) Νά κλιθῆ τὸ ῥῆμα εἶμαι.

14) Νά βρεθοῦν τὰ μέρη ἀπλῆς προτάσεως, πού ἔχει τὸ συνδετικὸ εἶμαι.

15) Νά βρεθοῦν τὰ μέρη ἀπλῆς προτάσεως, πού ἔχει ἐνεργητικὸ ῥῆμα σὲ -ω ἄτονο.

16) Νά βρεθοῦν τὰ μέρη ἀπλῆς προτάσεως, πού ἔχει παθητικὸ ῥῆμα σὲ -ομαι.

17) Νά κλιθοῦν ῥήματα, πού τελειώνουν σὲ -ῶ μὲ περισπωμένη.

18) Νά κλιθοῦν ῥήματα πού τελειώνουν σὲ -μαι καί ἔχουν περισπωμένη στὴν παραλήγουσα.

Κανόνας : *Ῥήματα λέγονται οἱ λέξεις πού φανερώνουν τί κάνει ἢ τί παθαίνει ἢ σὲ τί κατάσταση βρίσκεται τὸ πρόσωπο, τὸ ζῶο ἢ τὸ πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται ὁ λόγος.*

- 9) Νὰ βρεθοῦν μετοχές σὲ -οντας.
20) Νὰ βρεθοῦν μετοχές σὲ -ωντας.
21) Νὰ βρεθοῦν μετοχές σὲ -μενος.

Κανόνας: Οἱ λέξεις πὸν εἶναι καὶ ῥήματα καὶ ὀνόματα (μετέχουσι καὶ ἀπὸ τὰ ῥήματα καὶ ἀπὸ τὰ ὀνόματα) λέγονται μετοχές.

22) Νὰ βρεθοῦν λέξεις πὸν προσδιορίζουν τὰ ῥήματα:
α) κατὰ τὸν τόπο, β) κατὰ τὸ χρόνο, γ) κατὰ τὸν τρόπο, δ) κατὰ τὸ ποσόν.

Κανόνας: Οἱ λέξεις οἱ ὁποῖες προσδιορίζουν τὰ ῥήματα κατὰ τόπο, χρόνο, τρόπο καὶ ποσόν λέγονται ἐπιρρήματα.

23) Νὰ βρεθοῦν λέξεις πὸν μπαίνουν μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα γιὰ νὰ προσδιορίσωμε τὰ ῥήματα κατὰ τόπο, χρόνο, ποσὸ κλπ.

Κανόνας: Οἱ μικρὲς λέξεις πὸν τίς βάζομε πάντα μπροστὰ ἀπὸ ἄλλες λέξεις γιὰ νὰ σχηματίσωμε διαφόρους προσδιορισμοὺς τοῦ ῥήματος λέγονται προθέσεις.

24) Νὰ σχηματισθοῦν λόγοι μὲ μία πρόταση.

25) Νὰ σχηματισθοῦν λόγοι μὲ περισσότερες προτάσεις.

26) Νὰ σχηματισθοῦν λόγοι μὲ προτάσεις, πὸν συνδέονται:
α) μὲ συμπλεκτικούς συνδέσμους, β) μὲ διαζευκτικούς, γ) μὲ ἀντιθετικούς, δ) μὲ προσθετικούς καὶ ε) μὲ συμπερασματικούς.
(Οἱ ὄροι συμπλεκτικοὶ κλπ. μποροῦν καὶ νὰ παραλειφθοῦν στὴν γ' τάξη).

27) Νὰ σχηματισθοῦν λόγοι μὲ προτάσεις, πὸν συνδέονται μὲ ἄλλες μὲ συνδέσμους: εἰδικούς, αἰτιολογικούς, ὑποθετικούς, τελικούς, ἀποτελεσματικούς, χρονικούς καὶ βουλευτικούς.

Κανόνας: Οἱ λέξεις πὸν συνδέουν μεταξὺ τους ἄλλες λέξεις καὶ προτάσεις λέγονται σύνδεσμοι.

28) Νὰ βρεθοῦν ἑμφωνητὰ πὸν φανερώνουν: θαυμασμό, χαρὰ, ἀηδία, εὐχή, ἐπιδοκιμασία, λύπη, συμπόνια, πρόσκληση, ἀπάντηση.

Κανόνας: Οἱ λέξεις πὸν ἑμφωνοῦμε γιὰ νὰ φανερώσωμε θαυ-

μασμό, χαρά, ἀηδία, εὐχὴ, ἐπιδοκιμασία, λύπη, συμπόνια, πρόσκληση, ἀπάντηση κλπ. λέγονται ἐπιφωνήματα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ Χ Ι V

Μέρη τοῦ λόγου

Ὅπως φαίνεται πάρα πάνω, ὅλες τὶς λέξεις τῆς γλώσσας μας τὶς κατατάσσομε σὲ 10 κατηγορίες. Ὅστε ὁ λόγος μας χωρίζεται σὲ δέκα μέρη, πὸν τὰ λέμε μέρη τοῦ λόγου.

Τὰ 10 μέρη τοῦ λόγου εἶναι : 1) τὸ ἄρθρο, 2) τὸ οὐσιαστικό, 3) τὸ ἐπίθετο, 4) ἡ ἀντωνυμία, 5) τὸ ῥῆμα, 6) ἡ μετοχή, 7) ἡ πρόθεση, 8) τὸ ἐπίρρημα, 9) ὁ σύνδεσμος καὶ 10) τὸ ἐπιφώνημα.

Τὰ 6 πρῶτα μέρη τοῦ λόγου (ἄρθρο, οὐσιαστικό, ἐπίθετο, ἀντωνυμία, ῥῆμα καὶ μετοχή) κλίνονται, δηλαδή δὲν ἔχουν στὴν ὁμιλία πάντοτε τὴν ἴδια μορφή. Γι' αὐτὸ λέγονται κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου.

Τὰ 4 τελευταῖα μέρη τοῦ λόγου (πρόθεση, ἐπίρρημα, σύνδεσμος καὶ ἐπιφώνημα) δὲν κλίνονται. Γι' αὐτὸ λέγονται ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου.

Οἱ μεταβολὲς τὶς ὁποῖες παθαίνουν στὴ μορφή τους τὸ ἄρθρο, τὸ οὐσιαστικό, τὸ ἐπίθετο, ἡ ἀντωνυμία καὶ ἡ μετοχή, πὸν τελειώνει σὲ μένος, εἶναι διαφορητικὲς ἀπὸ τὶς μεταβολὲς πὸν παθαίνει τὸ ῥῆμα. Οἱ μορφὲς τῶν πέντε πρώτων μερῶν τοῦ λόγου λέγονται πτώσεις καὶ γι' αὐτὸ τὰ μέρη αὐτὰ λέγονται πτωτικά.

Οἱ πτώσεις εἶναι πέντε : Ὀνομαστική, Γενική, Δοτική, Αἰτιατική καὶ Κλητική καὶ σχηματίζονται σὲ δύο ἀριθμούς, Ἐνικὸ καὶ πληθυντικὸ.

Καὶ τὰ ῥήματα σχηματίζονται στοὺς δύο ἀριθμούς κατὰ τρεῖς μορφὲς οἱ ὁποῖες ὀνομάζονται πρόσωπα τοῦ ῥήματος.

Τὸ μέρος τῶν κλιτῶν πὸν μένει ἀμετάβλητο, λέγεται θέμα. Τὸ τελευταῖο μέρος τῆς λέξεως ἐνὸς κλιτοῦ πὸν μεταβάλλεται λέγεται κατάληξη.

ΜΕΡΟΣ Δ' — ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ Χ V

α) Παραγωγή

Παραδείγματα

Νερό : νεράκι, νερουλός, νερουλιάζω, νερώνω, νερωμένος.
Δίκη : δικάζω, δικαστής, δικαστήριο, δικαστικός, δίκαιο.
Φίλος : φιλία, φιλω, φίλημα, φιλικός.
Γράφω : γραφή, γράμμα, γραμματικός, γραφιάς, γράμμα.

Παρατηρήσεις

Στὰ πάρα πάνω παραδείγματα παρατηροῦμε πὼς ἀπὸ μιὰ λέξη σχηματίζονται ἀρκετὲς ἄλλες.

Ἄλλα παραδείγματα

α) Νίκη—νικῶ, ἀγάπη—ἀγαπῶ, θυμός—θυμώνω, ἀραιός—ἀραιώνω, βαρὺς—βαρύνω, χοντρός—χοντραίνω, ζέστα—ζεσταίνω, ὄνομα—ὀνομάζω, στάλα—σταλάζω, φωνή—φωνάζω, δοκιμὴ—δοκιμάζω, ἀνατριχίλα—ἀνατριχιάζω, ἀγκαλιὰ—ἀγκαλιάζω, καθαρὸς—καθαρίζω, κέρδος—κερδίζω, βασιλιὰς—βασιλεύω, χορὸς—χορεύω.

β) Χτίζω—χτίστης, ράβω—ράφτης, γράφω—γραφιάς, βόσκω—βοσκός, εἰσπράττω—εἰσπράχτορας, σώζω—σωτήρας, ζώνω—ζωστήρας, ἔλεῶ—ἐλεήμονας, λέγω—λέξη, κόβω—κόψη, ἀπαντῶ—ἀπάντηση, βρέχω—βροχή, σπέρνω—σπορά, φέρνω, φορά, θεραπεύω—θεραπεία, δένω—δεσμός, σείω—σεισμός, λέγω—λόγος, τρέμω—τρόμος, ἐλέγχω—ἐλεγχος, τιμωρῶ—τιμωρία, ὀμιλῶ—ὀμιλία, ρουφῶ—ρουφηξιά, ζεσταίνω—ζεστασιά, γράφω—γράμμα, κλαδεύω—κλάδεμα, παθαίνω—πάθος, παχαίνω—πάχος, γράφω—γράψιμο, τρέχω—τρέξιμο, σπάζω—σπάσιμο, πληρώνω—πληρωμή.

γ) Γυμνάζω—γυμναστήριο, ἐκπαιδεύω—ἐκπαιδευτήριο,

παλαιώ — παλαιστρα, κουρεύω — κουρείο, γράφω — γραφείο, μαγειρεύω — μαγειρείο.

δ) Ποτίζω — ποτιστήριο, σκαλίζω — σκαλιστήριο, εισέρχομαι — εισιτήριο, ἀριθμῶ — ἀριθμῶ — ἀριθμητήριο, σημαίνω — ση-
μαντρο, λυτρῶνω — λύτρα, χύνω — χύτρα, κολυμβῶ — κολυμ-
βήθρα, ξύνω — ξυστήρι, κεντῶ — κεντρί, τσιμπῶ — τσιμπίδα.
τροπῶ — τροπάνι.

ε) Ἐπιμελής — ἐπιμέλεια, φτωχὸς — φτώχεια, εὐγενής — εὐ-
γένεια, βοηθὸς — βοήθεια, σοφὸς — σοφία, ἐλεύθερος — ἐλευ-
θερία, ὑπηρέτης — ὑπηρεσία, διχονοῶ — διχόνοια, νέος — νεό-
τητα, ἀρχαῖος — ἀρχαιότητα, δίκαιος — δικαιοσύνη, ταπεινὸς —
ταπεινοσύνη, ἔξυπνος — ἔξυπνάδα, φρόνιμος — φρονημάδα, κου-
τός — κουταμάρα, δέκα — δεκάρα, μαῦρος — μαυρίλα, ξυνὸς —
ξυνίλα, ἔχθρος — ἔχθρα, ἄξιος — ἀξία.

στ) Δικηγόρος — δικηγορίσκος, ἄνθρωπος — ἀνθρωπίσκος,
Βασίλης — Βασιλάκης, Κώστας — Κωστάκης, γιατρὸς — γιατρά-
κος, ἄνθρωπος — ἀνθρωπάκος, γάτος — γατούλης, παππούς —
παππούλης, χέρι — χεράκι, σκυλί — σκυλάκι, ράβδα — ραβδί,
γλῶσσα — γλωσσίδι, ἄνθρωπος — ἀνθρωπάριο, φανὸς — φανάρι,
κόρη — κοράσι(ο), ζῶο — ζῶοψιο, χώρα — χωράφι, πέτρα — πε-
τράδι, παιδί — παιδαρέλι, χέρι — χερούλι, ἄγγελος — ἀγγελούδι,
κόττα — κοττόπουλο, θύρα — θυρίδα, ποδιά — ποδίτσα, μύτη —
μυτίτσα, κοπέλα — κοπελούδα, μητέρα — μητερούλα, βασιλιάς
— βασιλοπούλα, παπᾶς — παπαδοπούλα.

ζ) κοιλιὰ — κοιλαράς, μύτη — μυταράς, παιδί — παίδαρος,
σκυλί — σκυλαρος, ὄρnio — ὄρνιακας, κεφάλι — κεφάλας, νύχι —
νυχάρα, πόδι — ποδάρα, κουτάλι — κουτάλα, χέρι — χερούκλα.

η) ἐλιά — ἐλαιώνας, ἄχυρο — ἀχυρώνας, πλατάνι — πλατα-
νιάς, στρατὸς — στρατιά.

θ) Κόρινθος — Κορίνθιος, Ἀθῆναι — Ἀθηναῖος, Ἀγγλία
— Ἀγγλος, Ἀμερικὴ — Ἀμερικανός, Ἀργος — Ἀργεῖος, Ἡ-
πειρος — Ἡπειρώτης, Μέγαρα — Μεγαρίτης, Σπάρτη — Σπαρ-
τιάτης, Κρήτη — Κρητικός, Πελοπόννησος — Πελοποννήσιος,
Ἑλλάς — Ἑλληνίδα, Ἀργος — Ἀργεῖτισσα, Ἀθῆναι — Αθη-
ναία, Ζάκυνθος — Ζακυνθινή.

ι) Δημήτρης—Δημητριάδης, Κοσμῶς—Κοσμίδης, Ἄνδρ-
ας—Ἄνδρεάδης, Θεοφάνης—Θεοφανόπουλος, Πέτρος—Πε-
τρῶνης, Παναγιώτης—Παναγιωτάκος, Ἄντωνης—Ἄντωνά-
τος, Μιχάλης—Μιχαλακέας.

ια) Λαγὸς—λαγόπουλο, κότα—κοτόπουλο.

ιβ) Χαλκιάς—χαλκιδιό, ταμίας—ταμεῖο, καμπάνα—καμ-
παναριό.

ιγ) Τέχνη—τεχνίτης, γάλα—γαλατάς, βάρκα—βαρκάρης,
ψωμί—ψωμάς.

ιδ) σαπούνη—σαπουνάδα, τρόμος—τρομάρα, τηγάνι—τη-
γανίτα.

ιε) ψήνω—ψητός, καίω—καφτός, διαιρῶ—διαριετέος,
λάμπω—λαμπρός, κόβω—κοφτερός, κουράζω—κουραστικός,
μαγεύω—μαγευτικός, διακονεύω—διακονιάρης, κλαίω—κλα-
ψιάρης, ὠφελῶ—ὠφέλιμος, πεινῶ—πειναλέος, ντρέπομαι—
ντροπαλός.

ιστ) καρδιά—καρδιακός, φύση—φυσικός, τρίγωνο—τρι-
γωνικός, τιμῆ—τίμιος, ἄγρος—ἄγριος, ἀρχή—ἀρχαῖος, σπου-
δῆ—σπουδαῖος, ἄντρας—ἀντρεῖος, βορᾶς—βόρειος, γέλιο—
γελοῖος, μάχη—μάχιμος, κατοικία—κατοικήσιμος, πέτρα—πε-
τρῶδης, μανία—μανιώδης, πέτρα—πέτρινος, πανί—πάνινος,
ὑγεία—ὑγιεινός, φῶς—φωτεινός, ἀσήμι—ἀσημένιος, δροσιά—
δροσάτος, βουνό—βουνίσιος, ντροπή—ντροπαλός, πάχος—
παχουλός, ζῶη—ζωηρός, μαλλιά—μαλλιαρός, παράπονο—πα-
ραπονιάρης, πείνα—πειναλέος, ψώρα—ψωραλέος, πράσινος—
πρασινωπός, μικρός—μικρούλης.

ιζ) Χιτῆς—χιτεσινός, πρωῖ—πρωῖνός, πέρσι—περσινός.

ιη) Ἄργος—ἀργά, πραγματικός—πραγματικῶς, ἀκριβός—
ἀκριβῶς, ἄλλος—ἄλλοῦ, αὐτός—αὐτοῦ.

Σημείωση: 1) Ὅταν δίνεται εὐκαιρία στήν ἀνά-
γνωση, στίς λεκτικῆς ἀσκήσεις, στίς προφορικῆς ἢ γραπτῆς ἐκ-
θέσεις κλπ. θά ὀδηγοῦνται οἱ μαθητῆς νά σχηματίζουν παρᾶ-
γωγες λέξεις, χωρὶς νά γίνεται λόγος περὶ προτύπων καὶ πα-
ράγωγων λέξεων.

2) Ἡ κατάταξη τῶν πάρα πάνω εἶναι συστηματικῆ. Τοῦτο

δὲ σημαίνει, ὅτι θὰ ἀκολουθῆται ἡ ἴδια σειρά στὴ γραμμα-
τικὴ δ/λία γιὰ τὴν παραγωγή, ἡ ὁποία θὰ εἶναι εὐκαιριακὴ.

β) Σύνθεση

Παραδείγματα

Μαχαίρια—πηρούνια (μαχαιοπήρουνα), τραπέζι—μαν-
τήλι (τραπεζομάντηλο), καράβι—πανι (καραβόπανο), χέρι—
μῦλος (χερόμυλος).

Παρατηρήσεις

Οἱ πάρα πάνω λέξεις : μαχαιοπήρουνα, τραπεζομάντηλο,
καραβόπανο, χερόμυλος ἐσηματίστηκαν ἀπὸ δύο ἀπλὲς λέξεις.
Γι' αὐτὸ λέγονται σύνθετες.

Ἄλλα παραδείγματα

Παίζω—γελῶ (παιζογελῶ), μπαίνω—βγαίνω (μπαينو-
βγαίνω), τρεμοσβύνω, εἴσοδος, εἰσπράττω εἰσπραξή, ἐνεργῶ
ἐνέργεια, ἐνδεικτικὸ, ἐνθουσιασμός, ἐμποδίζω ἐμπόδιο, συνα-
ναστρέφομαι, συνεργάτης, συνεργεῖο, συνοδεύω, σύνοδος, συγ-
κοπή, συγχωρῶ, συλλαβή, συμβουλή, σύμπλεγμα, συμπονῶ,
συσσίτιο, συζήτησις, ἐξαγριώνω, ἐξομολογῶ, ἐξομολόγησις,
ἐξορία, ἔκθεσις, ἐκκλησία, ἐκλέγω, ἐκλογή, ξεκινῶ, ξεμυτίζω,
γδέρνω, προσβάλλω, προσβολή, προσθέτω, προσκέφαλο, προ-
βιβάζω, πρόγονος, πρόθεσις, πρόθυμος, πρόλογος, πρόοδος,
ἀναβολή, ἀναζητῶ, ἀναπνέω, ἀναφέρω, κατακρίνω, κατοικῶ,
καταπίνω, κατοχή, διαλύω, διάλογος, διανομή, μεταχειρίζομαι,
μεταβάλλω, μεταβολή, παρακαλῶ, παραχωρῶ, παραμύθι, πα-
ρακαλῶ, παράκλησις, ἀντιβασιλέας, ἀντίπερα, ἀντιπαθητικός,
ἀμφιβάλλω, ἀμφιβολία, ἐπίθετο, ἐπίρρημα, ἐπιχειρῶ, ἐπιχεί-
ρησις, ἔφοδος, περίπτερο, περιβόλι, περιέχω, ἀποδείχνω, ἀπό-
στασις, ἀπόφασις, ἀφορμή, ὑπόγειο, ὑποβρύχιο, ὑποχωρῶ,
ὑπερασπίζω, ὑπεράνθρωπος, ὑπερήφανος, ξαναφεύγω, χαμό-
μηλο, ἀργοντύνομαι, ἀνώγειο, ἡμικύκλιο, ἡμισφαίριο, εὐκίνη-
τος, εὐπίστος, εὐδιάθετος.

Βιβλιοθήκη, μυλόπετρα, αλατοπίπερο, αγράμματος, στρα-
βοπόδης, λιγόλογος, μακρολαίμης, κοκκινοτρίχης, εὐρύχωρος,
ἀσπρογάλανος, στενόμακρος, ἄπαχος, ὑποψήφιος.

Βιβλιοδέτης, ζωγράφος, ξυλοκόπος, τρεμοσβύνω.

Αὐγολέμονο, ριζόγαλο, γραφομηχανή, πονόδοντος, ἐφη-
μεριδοπώλης, μελισσοφάγος, κλεφτοπόλεμος, πετροπόλεμος,
ριζάλευρο, ἀγριάνθρωπος, χαρουπάλευρο, γλυκομίλητος, μεγα-
λόσωμος, χρυσοχέρης, καλόψυχος.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ—ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ πρόταση . . . . . σελ. 3

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ—ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

2. Στοιχεῖα. (λέξεις, συλλαβές, γράμματα, δίφθογοι, συλλαβισμός, ὀνόματα συλλαβῶν) . . . . . » 6
3. Προσωδία : α') Χρόνος συλλαβῶν, πνεύματα, τόνοι, ἔγκλιση τόνου, σημεῖα στίξεως . . . . . » 9
- β') Πάθη φθόγγων : Κράση, συναίρεση, ἔκθλιψη ἀφαίρεση . . . . . » 14

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ—ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

4. Ἡ ἀπλή πρόταση . . . . . » 14
5. Ἡ σύνθετη πρόταση . . . . . » 35
6. Οἱ προσδιορισμοὶ—πρόταση αὐγατισμένη . . . . . » 50

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ—ΤΥΠΙΚΟ

7. Τὰ οὐσιαστικά . . . . . » 23
8. Τὰ γένη τῶν ὀνομάτων . . . . . » 25
9. Τὸ ἄρθρο . . . . . » 25
10. Ταξινόμηση οὐσιαστικῶν . . . . . » 26
11. Κλίση οὐσιαστικῶν . . . . . » 27
12. Τὰ ἐπίθετα . . . . . » 31
13. Τὰ ρήματα . . . . . » 38
14. Οἱ ἀντωνυμίες . . . . . » 49
15. Τὰ ἐπιρρήματα . . . . . » 54
16. Οἱ προθέσεις . . . . . » 62
17. Οἱ σύνδεσμοι . . . . . » 67
18. Τὰ ἐπιφωνήματα . . . . . » 70
19. Τὰ ἀριθμητικά . . . . . » 71
20. Γενική ἀνακεφαλαίωση . . . . . » 71
21. Τὰ μέθη τοῦ λόγου . . . . . » 74

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ—ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

22. Παραγωγή . . . . . » 75
23. Σύνθεση . . . . . » 78

Τὰ νέα βοηθητικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

ὑπὸ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

1. Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

Τὸ βόηθημα τοῦτο μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ γιὰ τὴ συνδιδασκαλία τῶν τάξεων Γ' καὶ Δ'.

Εἰσάγει ἐπαγωγικὰ τοὺς μαθητὲς στὴν κατασκευὴ ἀπλῶν καὶ σύνθετων προτάσεων καὶ στὸ σχηματισμὸ ψυχολογικῆς ἔννοιᾶς τῶν μερῶν τοῦ λόγου μὲ ἀφθονία παραδειγμάτων, παρατηρήσεων, συγκρίσεων καὶ ἀσκήσεων.

2. Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ

Καὶ τὸ βόηθημα τοῦτο συγκεντρώνει τὰ προτερήματα τοῦ προηγουμένου καὶ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ γιὰ τὴ συνδιδασκαλία τῶν τάξεων Γ' καὶ Δ', ἢ Δ' καὶ Ε'. Σ' αὐτὸ δίνεται μεγαλύτερη σημασία στὴ διδασκαλία τῶν Πτωτικῶν.

3. Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε' ΤΑΞΕΩΣ

Τὸ βόηθημα αὐτὸ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ γιὰ τὴ συνδιδασκαλία τῶν τάξεων Ε' καὶ ΣΤ'.

Τὸ κέντρο τοῦ βάρους τῆς Γραμματικῆς διδασκαλίας στὸ βιβλίον αὐτὸ πέφτει στὸ Συνακτικὸ, στὸ Φωλογολικὸ καὶ στὴν ἐδρύτερη διδασκαλία τῶν Ἀντωνυμιῶν καὶ τῶν Ρημάτων.

4. Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΣ

Στὸ βιβλίον αὐτὸ, ποὺ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ γιὰ τὴ συνδιδασκαλία τῶν Τάξεων Ε' καὶ ΣΤ' ἐξετάζονται εὐρύτερα τὰ συντακτικὰ καὶ ἑτυμολογικὰ φαινόμενα.

Τὰ βιβλία αὐτὰ μαζί μὲ τὴς Γραμματικὲς τῆς Α' καὶ Β' τάξεως, ποὺ βρισκονται σὲ κυκλοφορία ἀπὸ 8ητίας ἀποτελοῦν πλῆρες σύνολο διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς τῆς Δημοτικῆς Ἑκπαίδευσης.